Katechizm Katolicki

dla Diecezji Wrocławskiej
i Delegatury

*

Wydanie urzędowe
Książęco-Biskupiego Ordynarjatu Wrocławskiego.
Nakładem Wydawcy.

Cena 1,10 mk.

Wrocław
Czcionkami R. Nischkowskiego.

Kochane dzieci!

Biskup wasz, postawiony od Boga na to, by nauczał prawd Nieba, tę oto książkę wam podaje. Znajdziecie w niej, w krótkiem zestawieniu, wszystkie te nauki święte, jakie wam ma głosić z Bożego rozkazu i z Bożej mocy nasz święty Kościół katolicki.

Przeto cenćie ją sobie, pilnie z niej się uczcie, a dobrze uważajcie, gdy wam ją w szkole wykładają!

Żadna inna z waszych książek szkolnych nie ma tej wartości i znaczenia tego, co niniejsza, wszak zawiera ona prawdy najwznioślejsze i najpotrzebniejsze, wskazuje ona wam drogę do szczęścia waszego prawdziwego, do chwały w Niebie.

Więc nie tylko książkę szkolną w niej upatrujcie, ale książkę taką, która wam przez całe życie służyć będzie pouczeniem i wskazywaniem powinności waszych!

Zachówcie umieszczone w niej nauki w sercach waszych tak, jak Marja, Matka Boska, zachowała w sercu swojem słowa Jezusowe, słowa Boskiego syna swego! (Łuk. 2, 51.) Tedy nie w ciemności chodzić będziecie, lecz we światłości życiodajnej. (Jan 8, 12.)

Wrocław, dnia 1 stycznia 1925.

Adolf Kardynał Bertram,
Książę-Biskup wrocławski.

Nauka katolicka o Religji świętej.

Wstęp.

1. Na co jesteśmy na świecie?

Jesteśmy na to na świecie, by słuchać Boga i dostać się przez to do Nieba.

„Cóż to za pożytek zyskać choćby cały świat, a szkodę czynić swojej duszy?" (Mat. 16, 26.)

2. Co Bóg nam nakazuje?

Bóg nakazuje, abyśmy
1. wierzyli słowom Jego,
2. trzymali się przykazań Jego,
3. nabywali łask Jego.

Niema ważniejszej dla nas nauki nad naukę o Religji świętej.

„Błogosławieni ci, którzy słowa Bożego słuchają i przestrzegają!" (Łuk. 11, 28.)

Część pierwsza.

Skład apostolski.

1. Wierzę w Boga, Ojca wszechmogącego, Stworzyciela nieba i ziemi,
2. i w Jezusa Chrystusa, Syna Jego jedynego, Pana naszego,
3. który się począł z Ducha Świętego, narodził się z Marji Panny,
4. umęczon pod Ponckim Piłatem, ukrzyżowan, umarł i pogrzebion,
5. zstąpił do piekieł, trzeciego dnia zmartwychwstał,
6. wstąpił na niebiosa, siedzi na prawicy Boga, Ojca wszechmogącego,

7. stamtąd przyjdzie sądzić żywych i umarłych.
8. Wierzę w Ducha Świętego,
9. święty Kościół katolicki, Świętych obcowanie,
10. grzechów odpuszczenie,
11. ciała zmartwychwstanie
12. i żywot wieczny. Amen.

Modlitwa ta składa się z dwunastu cząstek, stąd nazwa: Skład. Apostolski Skład powiadamy, bo z czasów apostolskich on pochodzi.

Poszczególne cząstki Składu apostolskiego nazywamy artykułami Wiary.

„Wierzę."

Wyraz wierzyć ma w nauce chrześcijańskiej szczególniejsze znaczenie, znaczy bowiem: dać Bogu wiarę, czyli: mieć coś za pewne z tej przyczyny, iż Bóg to powiedział.

3. Co wierzyć trzeba?

Wierzyć trzeba wszystko, co Bóg objawił.

Objawić znaczy: jawnie coś pokazać lub powiedzieć, o czem przedtem nie wiedziano. Zamiast „wrzystko, co Bóg objawił" można też powiedzieć: całe Objawienie Boskie.

4. Czemu Objawienie Boskie mieć trzeba za pewne?

Objawienie Boskie mieć trzeba za pewne, bo Bóg się mylić i nieprawdę mówić nie może.

Słowo Boże jest zawsze prawdą, choćby rozum ludzki jej nie pojmował.

„Bez Wiary nie można Bogu się spodobać." (Żyd. 11, 6.)
Chrystus mówi: „Kto nie wierzy, będzie potępion." (Marek 16, 16.)

5. Kto nas naucza Objawienia Boskiego?

Objawienia Boskiego naucza nas Kościół katolicki.

Papież i Biskupi głoszą naukę Kościoła katolickiego. Do nich odnoszą się słowa Chrystusowe: „Idźcie i nauczajcie wszystkie narody!" (Mat. 28, 19.)

6. Skąd ma Kościół katolicki to Boskie Objawienie?

Kościół katolicki ma to Boskie Objawienie z Pisma świętego i z Podania ustnego.

Wiele z tego, co Bóg objawił, zostało z natchnienia Ducha Świętego spisane w księgach świętych. Te księgi nazywamy Pismem świętem lub Biblją. Które księgi Pismo święte stanowią, o tem poucza nas Kościół. — Inne rzeczy, należące do Objawienia Boskiego, były przez Apostołów tylko głoszone, a Kościół następnym pokoleniom wiernie je podawał. Nazywamy je Podaniem ustnem, czyli nauką idącą z pokolenia na pokolenie. Przeważną część Podania ustnego spisano już wnet po Apostołach. Podjęli się tego święci i uczeni mężowie. (Ojcowie Kościoła.)

Tak Pismo święte jak Podanie ustne są niejako dwoma źródłami, z których Wiarę świętą czerpiemy. Duch Święty sprawia, że Kościół te dwa źródła zachowuje nieskażone.

Samo Pismo święte nie wystarcza, by nas pauczyć o wszystkiem, co wierzyć trzeba. Nie mieści się bowiem w niem wszystko, co Bóg objawił. Potrzebne więc jest i owo Podanie ustne. — W Piśmie świętem niema nawet nic o tem, które księgi je stanowią. O tem poucza nas Kościół. — Są w Piśmie świętem tajemnice Boskie. Pod działaniem Ducha Świętego objaśnia Kościół ich właściwe znaczenie.

7. Jak jest Pismo święte podzielone?

Pismo święte jest podzielone na księgi Starego i Nowego Testamentu.

Księgi Starego Testamentu spisano przed Chrystusem, a księgi Nowego Testamentu spisano po Chrystusie. — Na księgi te mówi się też krótko: Stary i Nowy Testament. Stary Testament (St. T.) obejmuje 45 ksiąg, Nowy Testament (N. T.) 27 ksiąg. — Z Nowego Testamentu są najważniejszemi księgi zawierające Ewangelję według Mateusza, Marka, Łukasza i Jana.

Pismo święte czytać wolno wszystkim katolikom. Kościół sobie nawet życzy, byśmy pilnie czytali w Piśmie świętem. Tylko musi to być przekład opatrzony w objaśnienia i w aprobatę Biskupią.

O mój Panie Boże! Wierzę wszystko, coś objawił i przez Twój Kościół święty do wierzenia nam podajesz.

Artykuł pierwszy.

„Wierzę w Boga, Ojca wszechmogącego
Stworzyciela nieba i ziemi."

1. O Bogu i Jego doskonałości.

Bóg jest to Duch nieskończenie doskonały, który stworzył niebo i ziemię, a wszystko dobre od Niego pochodzi.

Duchem nazywamy Boga, bo ma rozum i wolną wolę, ale nie ma ciała.

„Bóg jest Duchem." (Jan 4, 24.) Pismo święte mówi wprawdzie o oku Bożem, o uszach i rękach Bożych, ale jest to tylko obrazowe wyrażenie. — Ponieważ Bóg nie ma ciała, przeto nie możemy Go widzieć; Bóg jest niewidzialny.

Mówimy o Bogu, że jest nieskończenie doskonałym, bo doskonałość Jego jest bez miary i końca.

Bóg jest wiekuisty i nieodmienny, wszędzie obecny i wszystko wiedzący, nieskończenie mądry i wszechmocny; On jest nieskończenie święty i sprawiedliwy, nieskończenie dobrotliwy i miłosierny, nieskończenie prawdziwy i wierny.

8. Czemu powiadamy: Bóg jest wiekuisty?

Powiadamy: Bóg jest wiekuisty, bo wieki mijają, a Bóg zawsze jest.

Bóg nie ma początku ani końca. „Pierwej niźli stanęły góry i niźli ziemia z jej okręgiem stworzoną była, istniejesz Ty, o Boże, z wieków na wieki." (Ps. 89, 2.)

Bóg jest zawsze ten sam w doskonałości Swojej; On nigdy nie odmienia ani Siebie ani zamiarów Swoich. Przeto mówimy: Bóg jest nieodmienny.

**Chwała Twa, wieczny Panie,
Na wieki nie ustanie.**

9. Czemu powiadamy: Bóg jest wszędzie obecny?

Powiadamy: Bóg jest wszędzie obecny, bo On jest wszędzie: w niebie, na ziemi i na każdem miejscu.

Św. Paweł uczy: „Bóg nie jest daleko od każdego z nas; albowiem w Nim żyjemy, ruszamy się i jesteśmy." (Dzieje ap. 17, 27 i 28.)

**Tyś mi zawsze jest przytomny,
Gdzie się kolwiek bądź znajduję.**

10. Czemu powiadamy: Bóg jest wszystko wiedzący?

Powiadamy: Bóg jest wszystko wiedzący, bo On wie wszystko: to, co było; to, co jest i to, co będzie; On wie nawet o najskrytszych naszych myślach.

Niejedno Bóg przepowiedział przez proroków już na setki lat naprzód.

I nieskończenie mądrym jest Bóg. Znaczy to, iż umie wszystkiem w najlepsze zarządzić dla przeprowadzenia zamysłów Swoich.

Przykład: Zrządził Bóg mądrością Swoją, że chłopię Mojżesz został ocalony a Józef wywyższony. — „Wszystkoś z mądrością uczynił." (Ps. 103, 24.) Świadczą o tem zmiany w porach roku i gwiaździste niebo.

**Pełna mądrości Opatrzność Boska
O dobro ludzkie zawsze się troska.**

11. Czemu powiadamy: Bóg jest wszechmocny?

Powiadamy: Bóg jest wszechmocny, bo On mocą Swoją wszystko uczynić potrafi. „U Boga niema niemożliwości." (Łuk. 1, 37.)

Przykład: Wszechmoc Boża objawiła się przy stworzeniu świata i przy czynieniu cudów.

„Gdy Bóg za nami jest, któż wtedy przeciwko nam?" (Rzym. 8, 31) **(t. j. któż nam może szkodzić?)**

12. Czemu powiadamy: Bóg jest święty?

Powiadamy: Bóg jest święty, bo kocha się w prawości, a nieprawości nienawidzi.

Izajasz prorok słyszał aniołów w niebie śpiewających: „Święty, święty, święty Pan Bóg zastępów!" (Iz. 6, 3.)

„Świętymi bądźcie, bom ja święty jest, Pan Bóg wasz!" (3. Mojż. 19, 2.)

13. Czemu powiadamy: Bóg jest sprawiedliwy?

Powiadamy: Bóg jest sprawiedliwy, bo wynagradza za dobre postępki, a za złe karze; „każdemu zapłaci według postępków." (Rzym. 2, 6.)

Nieraz już tu na ziemi karze Bóg za złe postępki (przykł. potop, Sodoma); często atoli mają się tu dobrzy źle, a źli dobrze (podobieństwo o bogaczu i Łazarzu).

Zupełna zapłata lub zupełna kara spotka człowieka dopiero na drugim świecie, jakkolwiek już tu w tem życiu ani bezbożnik nie jest prawdziwie szczęśliwym, ani cnotliwy prawdziwie nieszczęśliwym.

„Gdy cię bezbożnicy nęcą, nie wdawaj się z nimi!" (Przyp. 1, 10.)

14. Czemu powiadamy: Bóg jest dobrotliwy?

Powiadamy: Bóg jest dobrotliwy, bo jest dobry ku Swoim stworzeniom i wyświadcza im niezliczone dobrodziejstwa.

Szczególniejszą dobrocią darzy Bóg nas ludzi.

„Tak Bóg umiłował świat, że Syna Swego jednorodzonego dał." (Jan 3, 16.)

„Dziękujcie Panu, bo On jest dobrotliwy!" (Ps. 106, 1.)

15. Czemu powiadamy: Bóg jest miłosierny?

Powiadamy: Bóg jest miłosierny, bo jest miłego serca i chętnie przebacza grzechy, gdy się za nie szczerze żałuje.

„Jakom żyw, mówi Pan, niechcę ja śmierci grzesznika, ale żeby, nawróciwszy się i opuściwszy drogę swoją, żył!" (Ezech. 33, 11.)

Żaden grzesznik nie powinien rozpaczać; niech każdy powie za synem marnotrawnym: **„Wstanę i pójdę do ojca mego!"** (Łuk. 15, 18.)

Bóg też jest nierychliwy. Znaczy to: Nie odrazu On karze grzesznika, lecz często czeka długo. Bóg daje mu czas do poprawy.

Podobieństwo o drzewie płonnej figi.

16. Czemu powiadamy: Bóg jest prawdziwy?

Powiadamy: Bóg jest prawdziwy, bo On zawsze prawdę mówi; On się mylić i nieprawdę mówić nie może.

17. Czemu powiadamy: Bóg jest wierny?

Powiadamy: Bóg jest wierny, bo On dotrzymuje obietnic, a groźby spełnia.

Przykł. Pierwszym rodzicom Bóg zagroził najprzód śmiercią, potem zaś obiecał Zbawiciela; słowa dotrzymał.

Pan Jezus mówi: „Niebo i ziemia przeminą, ale słowa moje nie przeminą." (Mat. 24, 35.)

18. Przez co dał się Bóg ludziom poznać?

Bóg dał się ludziom poznać
1. **przez świat widzialny,**
2. **przez głos sumienia,**
3. **przedewszystkiem zaś przez Boskie Objawienie.**

Do 1. Żaden dom nie zrobi się sam. Tem bardziej świat cały, tak cudnie urządzony, sam się zrobić nie mógł. Musiał być Stwórca wszechmocny i wszechmądry, co go zrobił. Przeto powiada Pismo święte: „Niebiosa głoszą chwałę Boga, a firmament oznajmuje, co zdziałały ręce Jego." (Ps. 18, 2.) — Życia dać sobie nie może żadna roślina, żadne zwierzę, żaden człowiek. Przeto na początku pierwsze rośliny, pierwsze zwierzęta i pierwsi ludzie dostać musieli życie od Boga. „Zapytaj u bydląt, a pouczą cię, u ptasząt nieba, a oznajmią ci; przemów do ziemi, a odpowie ci, ryby morskie opowiedzą: Któż to nie wie, iż moc Boża wszystko uczyniła?" (Job 12, 7.) Tylko „głupiec mówi sobie: Niemasz Boga." (Ps. 13, 1.)

Do 2. Jest w sercu głos, który powiada, czy się coś godzi lub niegodzi. Gdy coś godziwego uczyniliśmy, to głos ten nas chwali; a gdyśmy uczynili coś niegodziwego, to nas gani. Nazywamy głos ten sumieniem. Sumienia nie daliśmy sobie sami; ani go się też wyzbyć nie możemy. Skąd się ono w nas wzięło? Od Boga ono jest; Bóg nam swe prawidła święte w serce wpisał. Święty Paweł powiada: „Na poganach widać, że wpisane są prawidła w ich serca, gdyż ich sumienie im świadczy o nich." (Rzym. 2, 15.)

Do 3. Najlepiej i najgruntowniej poznajemy Boga i wszystkie Jego właściwości przez Objawienie. „Wielekroć i w wieloraki sposób przemawiał niegdyś Bóg do przodków przez proroków; na ostatku, za naszych czasów, przemówił do nas przez Swego Syna." (Żyd. 1, 1.)

„Królowi wieków, nieśmiertelnemu, niewidzialnemu, jedynemu Bogu, niechaj będzie cześć i chwała po wszystkie wieki!" (1 Tym. 1, 17.)

2. O trzech Osobach Boskich.

19. Ile jest Osób w Bogu?

W Bogu są trzy Osoby: Ojciec i Syn i Duch Swięty.

Każda z tych trzech Osób jest prawdziwym Bogiem. Ale tylko jednym Bogiem są te trzy Osoby Boskie.

„Nauczajcie wszystkie narody i chrzcijcie je w Imię Ojca i Syna i Ducha Swiętego!" (Mat. 28, 19.) — Przy chrzcie Jezusowym w Jordanie objawiły się wszystkie trzy Osoby razem. — Mówimy przy rozpoczęciu litanji: Ojcze z Nieba, Boże, Synu, Odkupicielu świata, Boże, Duchu Święty, Boże . . .

20. Jak powiadamy o Bogu jednym w trzech Osobach?

O Bogu jednym w trzech Osobach powiadamy, że jest to Trójca Przenajświętsza.

Prawda o Trójcy Przenajświętszej jest wielką tajemnicą. Przechodzi ona pojęcie nasze. Na jej zrozumienie trzebaby Boskiego rozumu. My naszym ludzkim rozumem nie zdołamy pojąć nawet widzialnych i stworzonych rzeczy wszystkich, cóż dopiero Boga! Przeto już prorok wyrzekł: „Wielkiś Ty, o Boże, i niepojęty!" (Jer. 32, 19.)

21. Które wielkie dobrodziejstwa zawdzięczamy trzem Osobom Boskim?

Bóg Ojciec nas stworzył, Bóg Syn nas odkupił, Bóg Duch Święty nas uświęcił.

To też Ojca nazywamy Stworzycielem, Syna Odkupicielem, a Ducha Świętego Uświęcicielem.

Słowa, jakie wymawiamy, czyniąc znak krzyża świętego, przypominają nam tę wzniosłą tajemnicę. Z jakąż uważnością mamy wymawiać te słowa! Albo i słowa w litanji: Święta Trójco, jedyny Boże! — Święto Przenajświętszej Trójcy obchodzi się w pierwszą niedzielę po Zielonych Świątkach.

„Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi Swiętemu, jako było na początku i teraz i zawsze i na wieki wieków! Amen."

3. O Bogu i świecie.

A. O świecie w całości.

22. Skąd się świat wziął?

Świat jest od Boga, Stworzyciela nieba i ziemi. „Na początku stworzył Bóg niebo i ziemię." (1. Mojż. 1, 1.)

Bóg stworzył świat, znaczy to: Bóg wszechmocną Swoją wolą z niczego świat uczynił.

23. Na co Bóg świat stworzył?

Bóg świat stworzył na Swoję chwałę i na dobro stworzeń.

We świecie uwidocznia się moc, mądrość i dobroć Boga. — Wszystko, co Bóg stworzył, pożytek ma przynosić, szczególnie nam ludziom na poczesne i wieczne życie.

24. Co Bóg nadal jeszcze dla świata czyni?

Bóg utrzymuje świat i rządzi nim.

Bóg utrzymuje świat, znaczy to: Bóg sprawia, że świat istnieje tak długo, jak Bóg Sobie umienił.

Bóg rządzi światem, znaczy to: Bóg dba o wszystkie Swoje stworzenia i kieruje wszystkiem w świecie mądrze i dobrotliwie. — Nic się we świecie nie dzieje bez woli lub dopustu Bożego. Przeto mówi Chrystus: „Czyż nie kupują dwu wróbli za miedziaka? A nie spadnie żaden z nich na ziemię bez wiedzy i woli Ojca waszego." (Mat. 10, 29.)

Bóg ma staranie o nas ludzi, a najbardziej Mu o to chodzi, byśmy się świętymi stali i do Niego do Nieba dostali. (Opatrzność Boska.)

Niemądrzy ludzie powątpiewają o Boskiej Opatrzności, iż daje Ona niekiedy przyjść na nas cierpieniom, a złemu nie zawsze broni.

25. Czemu daje Bóg przyjść cierpieniom?

Bóg daje przyjść cierpieniom, abyśmy pokutowali za grzechy nasze, a zasługi dla Nieba zbierali.

Pan Jezus rzekł uczniom Swoim: „Błogosławieniście, jeśli wam ludzie złorzeczą i was prześladują i spotwarzają kwoli mnie! Radujcie się i weselcie, albowiem nagroda wasza wielka jest w Niebiesiech." (Mat. 5, 11. 12.)

Bóg nam zawsze jest życzliwy, nawet i wtedy, gdy nam cierpienia zsyła, On wie najlepiej, co nam służy.

„Kogo Pan miłuje, tego chłoszcze." (Żyd. 12, 6.)

Dzieje się i wiele złego we świecie. Ale to przewrotna wola ludzka temu winna, nie Bóg. On złego niechce, On je tylko dopuszcza.

26. Czemu Bóg zło dopuszcza?

Bóg zło dopuszcza, bo i zło jeszcze na dobro obrócić umie.

Józef egipski rzekł braciom swoim: „Wyście zło na mnie wymyślili, a Bóg obrócił je w dobro." (1. Mojż. 50, 20.) „Człowiek sądzi, a Bóg rządzi" lub „człowiek strzela, a Pan Bóg kule nosi", powiada przysłowie.

„Wiemy, iż tym, którzy miłują Boga, wszystko służy ku dobremu." (Rzym. 8, 28.)

B. O Aniołach.

Najwyższemi stworzeniami Bożemi są Aniołowie.

Aniołowie mają rozum i wolną wolę, lecz nie mają ciała. Są oni duchami.

Zrazu byli wszyscy Aniołowie dobrzy i szczęśliwi i wyposażeni w wyśmienite dary.

27. Któryż z darów, udzielonych Aniołom, był najwyśmienitszy?

Z darów, udzielonych Aniołom, był najwyśmienitszy dar łaski uświęcającej.

Aniołowie stać się mieli jeszcze szczęśliwsi: mieli oglądać Boga i w Nim się weselić. Ale z siebie tego nie mogli. Dał im więc Bóg łaskę uświęcającą. Łaska uświęcająca i wszystko to, co do wiecznej szczęśliwości wspomaga, przechodzi daleko siły naturalne (przyrodzone), tak u Aniołów jak i u ludzi. Przeto nazywamy takowe dary darami nadnaturalnymi (nadprzyrodzonymi).

Nie odrazu dostali się Aniołowie do wiecznej szczęśliwości; przejść musieli przedtem próbę. — Dużo Aniołów pozostało Bogu wiernymi. Ci dostali się do wiecznej szczęśliwości. Część zgrzeszyła, i tych strącił Bóg do piekła.

Aniołowie strąceni do piekła stali się bardzo źli i nieszczęśliwi. Nienawidzą oni Boga i ludzi. Nazywa ich się duchami złymi czyli djabłami. — Ci zaś Aniołowie, którzy pozostali wiernymi, są nader dobrzy i szczęśliwi. Bardzo oni Bogu i nam sprzyjają.

28. W jaki sposób wyrażają nam dobrzy Aniołowie swe sprzyjanie?

Dobrzy Aniołowie strzegą nas od złego na ciele i na duszy, orędują za nami i zachęcają nas do dobrego.

Bóg przydzielił każdemu człowiekowi osobnego Anioła opiekuńczego. Nazywamy go Aniołem-Stróżem.

„Bóg rozkazał Aniołom Swoim o tobie, aby cię pilnowali, gdziekolwiek się znajdujesz." (Ps. 90, 11.)

Przykł. Lot, Tobjasz, Piotr.

29. Jak się sprawować mamy względem naszego Anioła-Stróża?

Naszego Anioła-Stróża mamy miłować, wzywać go codzień pobożnie, iść za jego napomnieniami i myśleć o tem, że on wszędzie na nas patrzy.

30. W jaki sposób wyrażają źli Aniołowie swą nienawiść względem nas?

Źli Aniołowie usiłują się szkodę nam sprawić na ciele i na duszy i wciągnąć nas w piekło.

Swięty Piotr powiada: „Przeciwnik wasz, djabeł, krąży jako lew ryczący (od głodu), i czyha, kogoby pożreć się dało." (1. Piotr. 5, 8.)

Przykł. Ewa, Job, Judasz.

Wy najczynniejsi nad wszystkich Stróżowie,
Ciała i duszy cni opiekunowie,
Brońcie nas, strzeżcie, rozrządzajcie nami
Jako sługami.

C. O ludziach.

Najzacniejszem stworzeniem na ziemi jest człowiek.

31. Z czego człowiek się składa?

Człowiek składa się z ciała i duszy; „Bóg ulepił człowieka z gliny i tchnął życie w niego." (1. Mojż. 2, 7.)

Przy umieraniu rozstaje się dusza z ciałem i żyje sama dalej. **Ciało** chowią w ziemi, gdzie się rozpada. Bóg rzekł do Adama po przestępstwie: „Proch jesteś i w proch się obrócisz." (1. Mojż. 3, 19.) — Dusza rozpaść się nie może, ponieważ jest duchem.

Człowiek jest najzacniejszem stworzeniem na ziemi, bo jest podobny do Boga. „Uczyńmy człowieka na obraz i podobieństwo nasze!" (1. Mojż. 1, 26.)

32. W czem jest człowiek podobny do Boga?

Człowiek jest podobny do Boga duszą swoją.

Bóg jest duchem, nasza dusza jest także duchem. Bóg jest wieczny, a nasza dusza jest nieśmiertelna. Bóg ma rozum i wolną wolę, a nasza dusza też umie myśleć i chcieć. (Podobieństwo naturalne.)

Sprawiedliwi podobni są do Boga w szczególniejszy jeszcze sposób.

33. W czem jest człowiek sprawiedliwy podobny do Boga w szczególniejszy sposób?

Człowiek sprawiedliwy podobny jest do Boga w szczególniejszy sposób łaską uświęcającą.

Łaska uświęcająca robi z niego syna, córę Boga. (Podobieństwo nadnaturalne.)

„Uczyniłeś go nie wiele mniejszym od Aniołów!" (Ps. 8, 6.)

Pierwszymi ludźmi byli Adam i Ewa. Od nich wszyscy ludzie pochodzą. (Prarodzice.)

Najwspanialszym darem, jaki Bóg dał pierwszym ludziom, była łaska uświęcająca.

34. Jakich osobnych darów udzielił Bóg pierwszym ludziom wraz z łaską uświęcającą?

Bóg udzielił pierwszym ludziom

1. **szczególną jasność rozumu,**
2. **szczególną siłę woli,**
3. **szczęśliwość Raju.**

Bóg chciał, by wszystkie te dary przechodziły, niby święte dziedzictwo, z Adama na wszystkich jego potomków, gdyby Adam przykazania Bożego był dochował.

O przestępstwie.

Prarodzice przestąpili przykazanie Boskie i popełnili temsamem grzech ciężki.

35. Co utracili prarodzice tym grzechem?

Prarodzice utracili łaskę uświęcającą i owe osobne dary.

Przestali być dziećmi Boga, i do Nieba już przyjść nie mogli. — Rozum ich został zaciemniony, wola straciła władzę nad żądzami i skłoniła się ku złemu; Adam i Ewa zostali z Raju wygnani, wycierpieć musieli dużo, w końcu śmierć na nich przyszła.

„Sprawiedliwym jesteś, Panie, a słusznym jest sąd Twój." (Ps. 118, 137.)

36. Jakie nieszczęście spadło z przestępstwa Adamowego na wszystkich ludzi?

Wszyscy ludzie dziedziczą po Adamie grzech i okropne jego skutki.

„Przez jednego człowieka przyszedł we świat grzech, a przez grzech przyszła śmierć, i tak śmierć na wszystkich przeszła, ponieważ wszyscy w nim zgrzeszyli." (Rzym. 5, 12.)

Grzech ten zwiemy grzechem pierworodnym (bo od pierwszych rodziców przechodzi na potomków), a tkwi w tem, że się bez łaski uświęcającej na świat rodzimy; według zamysłu Boga mieliśmy ją po Adamie odziedziczyć.

Jedynie Matka Boska wolną pozostała od grzechu pierworodnego. Nazywamy Ją przeto Niepokalanie Poczętą. Święto Niepokalanego Poczęcia obchodzimy 8. grudnia.

Między skutkami, odziedziczonymi wraz z grzechem pierworodnym po Adamie, jest pożądliwość. „Myśl i pragnienie serca człowieczego ku złemu się skłaniają od młodości." (1. Mojż. 8, 21.)

O tej pożądliwości prawi Jan święty mówiąc: „Pełno jest we świecie pożądliwości ciała, pożądliwości oczu i pychy żywota." (1. Jana 2, 16.)

Pożądliwość ciała jest to nieporządne pragnienie przyjemnostek cielesnych (pożądliwością ciała jest np. maszkietność (łakotliwość), niemierność w jedzeniu i piciu, nieczystość). — Pożądliwość oczu jest to nieporządne pragnienie grosza i mienia (tu wymienić trzeba np. nierzetelność, chciwość, skąpstwo). — Pycha żywota jest to nieporządne pragnienie wolności, zaszczytów i honorów (zaliczyć tu trzeba np. upartość, upodobanie w strojach, chełpliwość).

Z pożądliwością związek mają złe skłonności, a te są powodem wielu grzechów.

Najgłówniejsze złe skłonności są następujące siedem: pycha, łakomstwo, nieczystość, zazdrość, nieumiarkowanie w jedzeniu i piciu, gniewliwość, lenistwo.

„Nie idź za pożądliwością serca twego, choćbyś był i mógł!" (Ekkli. 5, 2.)

37. Co było najgorszem następstwem pierwszego grzechu?

Ludzie nie mogli już przyjść do Nieba.

Ludzie sami nie mogli tej nieprawości naprawić. Ulitował się nad nimi Bóg.

O obiecaniu Zbawiciela.

38. Jak się Bóg nad ludźmi ulitował po przestępstwie?

Bóg obiecał zaraz po przestępstwie Zbawiciela, a później Go i zesłał.

„Położę nieprzyjaźń między tobą a niewiastą, między twojem potomstwem a jej potomstwem, ona ci głowę podepce, a ty czyhać będziesz na piętę jej." (1. Mojż. 3, 15.) Zbawiciel miał zbawić ludzi czyli wydobyć ich z winy grzechowej i z niełaski Bożej.

Dla przygotowania ludzi na Zbawiciela posyłał Bóg proroków. Proroctwami swemi wskazywać oni mieli na Zbawiciela i przyjście Jego.

Na setki lat naprzód niejedno o Zbawicielu prorocy przepowiedzieli, np.: iż się w Betlejem urodzi (Mich. 5, 2), iż przyjdzie o tym czasie, kiedy ukończone będą one tygodnie rokowe, których miało być 70 (7 kroć 70 lat) od niewoli babilońskiej (Dan. 9, 25), iż się z dziewicy narodzi (Jz. 7, 14) i podziw wielki wzbudzi Swoją nauką (Jz. 61, 1) i Swoimi cudami (Jz. 35, 4 i nast.). Ze szczególną dokładnością przepowiedzieli prorocy cierpienia Zbawicielowe: że Go za trzydzieści srebrników sprzedadzą (Zach. 11, 12), że Go ubiczują (Jz. 53, 5), oplują (Jz. 50, 6), że Mu ręce

i nogi przebiją, że się w szaty Jego dzielić a o suknię losować będą (Ps. 21, 12), że Mu żółć i ocet za napój dadzą. (Ps. 68, 22.) A i to przepowiedzieli, że zmartwychwstanie (Ps. 15, 10; Jz. 11, 10) i do Nieba wstąpi. (Ps. 67, 19.)

Po przestępstwie minęło jeszcze kilka tysięcy lat, nim zapowiedziany Zbawiciel przyszedł.

Ludzie musieli najprzód poznać, w jaką nędzę się przez grzech dostali, i że nikt krom Boga zbawić ich nie zdoła. Pamięć tych czasów, kiedy to o Zbawiciela błagano, obchodzimy w adwencie.

„Spuśćcie, o niebiosa, spuśćcie, o obłoki, Sprawiedliwego! Niech przyjdzie jak rosa, niech przyjdzie jak deszcz! Ziemia niech się rozstąpi, Zbawiciel niech z niej wystąpi!" (Jz. 45, 8.)

Artykuł drugi.

„I w Jezusa Chrystusa, Syna Jego jednorodzonego, Pana naszego."

Jezus Chrystus jest prawdziwym Bogiem.

39. Kto to jest ów Zbawiciel, posłany od Boga?

Ów Zbawiciel jest Jezus Chrystus, Syn jednorodzony Boga, Pan nasz.

W Nim się ziściły wszystkie proroctwa o Zbawicielu.

Imię Jezus znaczy: Zbawiciel, Odkupiciel. „Nadasz Mu Imię Jezus, wybawi On bowiem lud Jego z ich grzechów." (Mat. 1, 21.) Odkupicielem nazywa się dlatego, że odkupił świat. (Przez grzech bowiem zaprzedany był świat djabłowi.) — Chrystus znaczy: Pomazaniec. — Syn jednorodzony znaczy to tyle co Syn jedyny.

40. Co wyznajemy w drugim artykule?

W drugim artykule wyznajemy, że Jezus Chrystus jest Synem Bożym i prawdziwym Bogiem.

Już Izajasz prorok powiedział: „Bóg Sam przybędzie i was odkupi." (Iz. 35, 4.) W litanjach mówimy na początku: „Synu, Odkupicielu świata, Boże, zmiłuj się nad nami!"

Kto nie wierzy, iż Jezus Chrystus jest prawdziwym Bogiem, ten nie ma prawa nazywać się chrześcijaninem.

41. Kto w Piśmie świętym poświadczył, że Pan Jezus jest prawdziwym Bogiem?

Że Pan Jezus jest prawdziwym Bogiem, poświadczyli
1. **Ojciec Niebieski,**
2. **Zbawiciel Sam,**
3. **Apostołowie.**

Do 1. Przy Chrzcie i przy Przemienieniu Jezusowem rzekł Ojciec Niebieski: „Ten jest Syn Mój miły, Jegom Sobie upodobał." (Mat. 3, 17 i 17, 5.)

Do 2. Zbawiciel oświadczył: „Ja i Ojciec jedno jesteśmy." (Jan 10, 30.) Do wyznania Piotrowego: „Tyś jest Chrystus, Syn Boga żywego", dodał Zbawiciel te słowa: „Nie ciało ci to objawiło, nie krew, lecz Ojciec Mój, który jest w Niebiesiech." (Mat. 16, 17.) Arcykapłanowi odrzekł na pytanie, czy jest Chrystusem, Synem Boga: „Jestem." (Marek 14, 62.)

Pan Jezus potwierdził Swe słowa cudami Swemi, proroctwami Swemi i życiem Swojem. Przeto musimy im wierzyć. On nawet za te słowa umarł.

Do 3. Święty Jan np. uczy: „Ten jest prawdziwym Bogiem." (1 Jan 5, 20), święty Paweł powiada: „W Nim się znajduje przeogrom Bóstwa." (Kol. 2, 9), i nazywa Pana Jezusa „Bogiem, błogosławionym na wieki." (Rzym. 9, 5.)

Jezusa Chrystusa zwiemy Panem naszym, bo On jest Bogiem i jest Wykupicielem naszym, krwią Swoją nas wykupił.

Wyznajemy za Tomaszem świętym: „Pan mój i Bóg mój!" (Jan 20, 28.)

Artikuł trzeci.

„Który się począł z Ducha Świętego,
narodził się z Marji Panny."

Jezus Chrystus jest i prawdziwym człowiekiem.

42. Co wyznajemy w trzecim artykule?

W trzecim artykule wyznajemy, że Syn Boży stał się człowiekiem.

To znaczy, że druga Osoba Boska przyjęła na Się ciało człowiecze i duszę człowieczą.

Jezus Chrystus jest i Bogiem i człowiekiem, przeto mówimy: Bóg-Człowiek o Nim. Bogiem jest odwiecznie, człowiekiem stał się w czasie.

Tę wielką tajemnicę nazywamy Wcieleniem Syna Bożego. Przypomina nam ją modlitwa na „Anioł Pański", gdy mówimy: „A Słowo stało się ciałem i mieszkało między nami." (Jan 1, 14.) Tem „Słowem" jest druga Osoba Boska. „Stało się ciałem" to tyle, co: „stał się człowiekiem."

43. Kto jest Matką Jezusową?

Matką Jezusową jest Najświętsza Marja Panna.

Ponieważ Pan Jezus jest Bogiem, przeto Marja jest „Matką Bożą" i „Bogarodzicą".

44. Czemu w osobliwy sposób czcimy Marję?

Czcimy Marję w osobliwy sposób, bo przewyższa Ona wszystkich Aniołów i Świętych
1. **co do godności i świętości,**
2. **co do możności i miłości ku nam.**

Do 1. Marja posiada po Bogu najwyższą godność, bo jest Matką Boga i Królową Nieba. — Jej świętość jest tak wielka, że Anioł mógł do Niej rzeknąć: „Zdrowaś, Marjo, łaskiś pełna."

Do 2. Ona przewyższa wszystkich Aniołów i Świętych możną Swą przyczyną. — Jej miłość ku nam jest temu tak wielka, że i nam jest Matką i że dużo boleści za nas wycierpiała.

**„Idźmy, tulmy się jak dziatki
Wprost do Serca Marji Matki."**

45. Jakiemi przywilejami została Marja odznaczoną?

Marja
1. **pozostała wolną od grzechu pierworodnego i od grzechów osobistych,**
2. **jako Bogarodzica jest równocześnie przeczystą dziewicą.**

Jej chwalebne ciało już jest do Nieba wzięte. (Święto Wniebowzięcia N. M. Panny w 15. sierpnia.)

Matkę Bożą czcimy Litanją Loretańską, Różańcem, nabożeństwem majowem i wielu świętami.

46. Kto był Józef święty?

Józef święty był opiekun i wychowawca dla Pana Jezusa.

„Jezusa miano za syna Józefowego." (Łuk. 3, 23.) — Św. Józef ma opiekuństwo nad Kościołem katolickim. — Święto świętego Józefa obchodzimy 19. marca, a święto Opiekuństwa jego we środę trzeciego tygodnia po Wielkanocy. — Jezus, Marja, Józef — to Rodzina święta.

**„Jezus, Marja, Józef, to kochanie moje,
Wamci ja oddaję grzeszną duszę moję."**

47. Na co Syn Boży stał się człowiekiem?

Syn Boży stał się na to człowiekiem,
1. aby zadośćuczynić za grzechy nasze,
2. aby nam znowu uzyskać utraconą łaskę,
3. aby nam wskazać drogę do Nieba nauką Swoją i przykładem Swoim.

Do 1. Św. Jan Chrzciciel rzekł: „Oto Baranek Boży, który gładzi grzechy świata." (Jan 1, 29.)

Do 2. „Jam przyszedł, by życie miały owieczki Moje, i to nader obficie miały." (Jan 10, 10.)

Do 3. Naukę Swą nazwał Ewangelją, tj. radosną nowiną. Nauka Jezusowa jest ze wszystkich nauk najdoskonalsza. Doskonalszej nauki być nie może. (8 błogosławieństw.)

Przykładem Swym poucza nas Zbawiciel, byśmy nie szukali szczęścia naszego w pieniądzu, w uciesze i w honorze (pożądliwość), lecz w świątobliwem życiu. Jego własne życie było tak świątobliwe, iż mógł do wrogów Swoich rzeknąć: „Kto z was dowiedzie na Mnie grzechu?" (Jan 8, 46.)

„Jam jest drogą do prawdziwej szczęśliwości." „Kto za Mną idzie, nie będzie stąpał w ciemnościach." (Jan 14, 6 i 8, 12.)

Artykuł czwarty.

„Umęczon pod Ponckim Piłatem, ukrzyżowan, umarł i pogrzebion."

Pan Jezus krwią się pocił, ubiczowano Go i cierniem ukoronowano, ciężki krzyż Mu nałożono i do krzyża go przybito.

48. Czemu Pan Jezus gorzką mękę i śmierć ucierpiał?

Pan Jezus gorzką mękę i śmierć dobrowolnie ucierpiał z posłuszeństwa ku Ojcu Niebieskiemu i z miłości ku nam grzesznym ludziom.

„Ofiarowan jest, bo Sam chciał." (Iz. 53, 7.) „Stał się posłusznym aż do smierci, tak, aż do śmierci na krzyżu." (Fil. 2, 8.) — Nikt nie ma większej miłości nad tę, że da życie swoje za przyjaciół." (Jan 15, 13.)

Dobrowolne cierpienie Jezusowe i umieranie Jego na krzyżu było Ofiarą Nowego Zakonu.

49. Z czego Pan Jezus nas odkupił?

Pan Jezus nas odkupił z grzechu i z wiekuistego potępienia.

50. Co Pan Jezus nam wysłużył?

Pan Jezus nam wysłużył łaskę Boską i uprawnienie, iż możemy przyjść do Nieba.

Pan Jezus całem Swojem życiem, a najbardziej męką Swoją i śmiercią, zadośćuczynił Ojcu Niebieskiemu i wysłużył przeobfite odkupienie, przeobfitą łaskę dla wszystkich ludzi. To też wszystkim ludziom stał się Odkupicielem.

Nabożeństwami o Męce Chrystusowej czyli o Męce Pańskiej są: Droga krzyżowa, Różaniec bolesny, Gorzkie Żale, Koronka do pięciu ran Jezusowych, jakoteż odwiedzanie Bożego Grobu w Wielkim Tygodniu. — Mękę Pańską czcimy Mszą świętą i znakiem krzyża, gdy się żegnamy. Krzyż z wizerunkiem Pana Jezusa, stojący przy drodze, nazywamy „Bożą Męką."

„Jezu Chryste, Panie miły,
Baranku bardzo cierpliwy,
Wzniosłeś na Krzyż ręce Swoje
Za niesprawiedliwość moję."

Artykuł piąty.

„Wstąpił do piekieł, trzeciego dnia zmartwychwstał."

Przy śmierci Pana Jezusa oddzieliła się dusza Jego od ciała, Boskość atoli pozostała w łączności tak z ciałem jak z duszą.

51. Dokąd udała się dusza Pana Jezusa po śmierci Jego?

Dusza Pana Jezusa zstąpiła do Przedpiekła czyli Otchłani ku duszom zmarłych Sprawiedliwych.

Niebo było z powodu grzechu zamknięte. Przeto nie mogły dusze zmarłych Sprawiedliwych wnijść do Nieba. Dopiero Zbawiciel miał je otworzyć.

52. Co za cud uczynił Pan Jezus w trzeci dzień po Swej śmierci?

W trzeci dzień po Swej śmierci zmartwychwstał Pan Jezus chwalebnie, połączywszy na nowo duszę Swą z ciałem.

Na to, iż Jezus prawdziwie zmartwychwstał, mamy świadectwo od przyjaciół i od nieprzyjaciół Jego.

Apostołowie i drudzy przyjaciele widywali Pana Jezusa zmartwychwstałego, dotykali się Go, rozmawiali z Nim i jadali. Wszędzie, dokąd przyszli, o zmartwychwstaniu Jego prawili. Te ich kazania potwierdził Bóg cudami. Oni sami za to wyznanie życie swe oddali. Nieprzyjaciele nie mogli zaprzeczyć, iż zmartwychpowstał. Ale dla otumanienia ludu dali żołnierzom pieniądze, rzekąc: „Powiedzcie, iż uczniowie Jego w nocy przyszli i wykradli Go, podczas gdyśmy spali, a jeżeliby się o tem miał dowiedzieć starosta, to my to zakryjemy i was obronimy." (Mat. 28, 13. 14.) „Śpiący świadkowie!" (Św. Augustyn.)

Zmartwychwstanie Pana Jezusa obchodzimy w Wielkanoc. Jest to największe święto w całym roku. Świeca wielkanocna, czyli paschał, wyobraża zmartwychwstałego Zbawiciela.

53. Czego nas naucza zmartwychwstanie Zbawiciela?

Zmartwychwstanie Zbawiciela naucza nas,
1. że Pan Jezus jest prawdziwym Bogiem,
2. że i my zmartwychwstaniemy.

Artykuł szósty.

„Wstąpił na niebiosa, siedzi na prawicy Boga, Ojca wszechmogącego."

Po Swojem zmartwychwstaniu bawił Pan Jezus jeszcze czterdzieści dni na ziemi. W tym czasie pouczał On Apostołów o Królestwie Bożem.

54. W jaki sposób opuścił Pan Jezus ziemię?

Pan Jezus Swoją własną mocą wstąpił do Nieba.

Święto Wniebowstąpienia Pańskiego obchodzimy w czterdzieści dni po Wielkanocy. (Zagaszenie świecy wielkanocnej.)

55. Co wyznajemy słowami: „Siedzi na prawicy Boga, Ojca wszechmogącego"?

Wyznajemy, że Pan Jezus także jako człowiek ma udział w mocy i chwale Ojca Niebieskiego.

To też Kościół swe modlitwy do Ojca Niebieskiego zwykle zakończa słowami: „Przez Pana naszego, Jezusa Chrystusa, Syna Twojego, który z Tobą żyje i króluje w jedności Ducha Świętego, Bóg na wieki wieków. Amen.

56. Co Pan Jezus w Niebie dla nas czyni?

Pan Jezus w Niebie za nas rzecze u Ojca Swojego, t. j. pośredniczy.

Św. Jan Ewangelista powiada: „Mamy rzecznika (tj. pośredniką) u Ojca, Jezusa Chrystusa. (1 Jan 2, 1.)

„Co wzgórę jest, szukajcie, gdzie Chrystus jest, siedzący po prawicy Boga." (Kol. 3, 1. 2.)

Artykuł siódmy.

„Stamtąd przyjdzie sądzić żywych i umarłych."

57. Co wyznajemy w siódmym artykule?

W siódmym artykule wyznajemy, że Jezus Chrystus przy końcu świata z wielką mocą i majestatem przyjdzie i sądzić będzie wszystkich ludzi.

Artykuł ósmy.

„Wierzę w Ducha Świętego."

58. Kto jest Duch Święty?

Duch Święty jest to trzecia Osoba Boska, prawdziwy Bóg, tak jak Ojciec i Syn.

„Wierzę w Ducha Świętego, Pana i Ożywiciela, z Ojca i Syna pochodzącego, wraz z Ojcem i Synem wielbionego i sławionego, On przemawiał przez proroków." (Kredo we Mszy św.)

Duch Święty udziela łask, przez Chrystusa Pana wysłużonych. Z pełnią łask i darów przyszedł Duch Święty w Zielone Świątki na Apostołów. On pozostaje z Kościołem zawsze i mieszka w duszach Sprawiedliwych.

59. Co zdziałał Duch Święty w Apostołach?

Duch Święty oświecał, umacniał i uświęcał Apostołów.

60. Co działa Duch Święty w Kościele?

Duch Święty poucza i uświęca Kościół i rządzi nim niewidzialnie, aż do końca świata.

61. Co działa Duch Święty w duszy?

1. **Duch Święty daje duszy życie nadnaturalne, czyli nadprzyrodzone,**
2. **On oświeca i wzmacnia duszę i pociesza ją nadto wielu innymi łaskami.**

I grzesznikom i poganom udziela Duch Święty światła i sił, by mogli poznać, chcieć i czynić to, co dobre.

Izajasz prorok wylicza mianowicie siedem łask czyli darów Ducha Świętego: Dar mądrości i rozumu, rady i mocy, umiejętności i pobożności, i dar bojaźni Bożej. (Iz. 11, 2.)

Kto się łasce Ducha Świętego sprzeciwia, ten grzeszy przeciwko Duchowi Świętemu.

Przeciwko Duchowi Świętemu grzeszy n. p. ten, co nie chce przyjąć prawdy, którą poznał, ten, co o łasce Boskiej wątpi, ten, co z uporem w grzechach swoich pozostaje.

We wszystkich ważnych sprawach, a zwłaszcza gdy się sakramenta święte przyjmuje, dobrze jest wezwać poprzednio Ducha Świętego i prosić o pomoc Jego:

„Przybądź Duchu Stworzycielu,
Dusz ludzkich nauczycielu!
Racz łaską swoją obdarzyć
Serca, któreś raczył sprawić."

Artykuł dziewiąty.

„Święty Kościół katolicki, Świętych obcowanie."

1. O założeniu Kościoła.

Wyraz „Kościół" znaczyć może: 1) dom Boży, 2) widzialne Królestwo Boże pomiędzy ludźmi. W następnych pytaniach i odpowiedziach rozchodzi się zawsze o to widzialne Królestwo Boże.

62. Kto jest założycielem Kościoła?

Założycielem Kościoła jest Jezus Chrystus.

Chrystus nazywa Kościół Swojem Królestwem. Jest to Królestwo duchowne, założone dla naszego dobra duchownego. Jest ono w tym tu świecie, ale nie z tego świata. Zbawiciel rzekł: „Królestwo Moje nie jest z tego świata." (Jan 18, 36.)

63. Jak został Kościół przez Chrystusa założony?

Chrystus

1. **dał Apostołom władzę nauczania, podawania wiernym sakramentów świętych i prowadzenia ich ku zbawieniu,**
2. **św. Piotra uczynił głową Kościoła,**
3. **w Zielone Świątki zesłał Ducha Świętego.**

Do 1. Chrystus gromadził uczniów koło Siebie i wybrał z nich dwunastu na Apostołów. Im rzekł krótko przed Wniebowstąpieniem: „Dana mi jest wszelka władza na Niebie i na ziemi. Idźcież i nauczajcie wszystkie narody i chrzcijcie je w Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego i uczcie je zachować wszystko, cokolwiek wam nakazałem. (Mat. 28, 18–20.)

64. Jakiemi słowy uczynił Chrystus św. Piotra głową Kościoła?

Chrystus uczynił św. Piotra głową Kościoła temi słowami:

1. **„Tyś jest Piotr (opoka), a na tej opoce zbuduję Kościół mój, a moce piekielne nie przemogą go."**
2. **„Tobie dam klucze Królestwa Niebieskiego, cokolwiek zwiążesz na ziemi, będzie związane i w Niebie, a cokolwiek rozwiążesz na ziemi, będzie rozwiązane i w Niebie." (Mat. 16, 18. 19.)**
3. **„Paś baranki moje! . . . Paś owieczki moje!" (Jan 21, 15–17.)**

Po Wniebowstąpieniu Chrystusa występował i działał Piotr święty rzeczywiście jako głowa Apostołów, np. gdy obierano Macieja, dalej w dzień Zesłania Ducha Świętego i na zebraniu Kościoła w Jerozolimie. — Od dawien dawna za głowę Kościoła go uznawano.

2. O urządzeniu Kościoła.

65. Przez co zostaje się przyjętym do Kościoła Chrystusowego?

Przez Chrzest zostaje się przyjętym do Kościoła Chrystusowego.

Kto się niewiarą, kacerstwem lub odszczepieństwem od Kościoła oderwał, ten już nie ma z nim łączności.

W Kościele Chrystusowym są zwierzchnicy i podwładni.

Pan Jezus przyrównuje Kościół nieraz do trzody. Wierni są owieczkami, Apostołowie są pasterzami.

66. Kto są zwierzchnicy Kościoła?

Papież i podporządkowani mu biskupi są zwierzchnicy Kościoła.

67. Jaką godność piastuje Papież?

Papież jest widzialną głową Kościoła; on jest następcą św. Piotra a namiestnikiem (tj. na miejscu) Chrystusa.

Jezus Chrystus jest niewidzialną głową Kościoła.

Św. Piotr umarł około roku 64 po Chr. jako biskup Rzymu. Zatem biskup Rzymu, Papież, jest następcą jego prawowitym. Z Rzymu on rządzi całym Kościołem. Stąd nazwa „rzymsko-katolicki" Kościół. — Na Papieża powiadają też „Ojciec Święty". Kardynałowie są doradcami Papieża i wyborcami nowego Papieża.

68. Co są biskupi Kościoła katolickiego?

Biskupi Kościoła katolickiego są następcy Apostołów.

Przykł. Św. Paweł postawił Tymoteusza na biskupa Efezu, Tytusa na biskupa Krety. (1. Tym. 1, 3; Tyt. 1, 5.)

Jak Apostołowie stali pod św. Piotrem, tak biskupi stoją pod Papieżem. Każdy biskup zawiaduje pewną cząstką Kościoła; cząstka taka nazywa się biskupstwo czyli diecezja.

Czasami zwołuje Papież wszystkich biskupów, by wspólnie z nimi radzić i rozstrzygać o sprawach kościelnych.

Diecezje podzielone są na parafje. Parafją zarządza proboszcz; jest on ojcem duchownym dla swych parafjan.

„Aby się dusza dostała do nieba,
Zostawać w wierze katolickiej trzeba:
Co Kościół Rzymski daje do wierzenia,
Trzymaj statecznie, a pewnyś zbawienia."

3. O przeznaczeniu Kościoła.

69. Na co Pan Jezus założył Swój Kościół?

Pan Jezus założył Swój Kościół na to, by poprowadzić nim wszystkich ludzi do wiecznego zbawienia.

Pan Jezus przyszedł na to, by „szukać i zbawiać to, co zaginęło". (Łuk. 19, 10.) To jest zadanie, które i Kościół ma za Nim spełniać. Przeto chce Pan Jezus, by wszyscy ludzie do Kościoła wstąpili.

70. Co ma Kościół ludziom czynić?

Kościół ma ludzi nauczać, uświęcać, i do Boga ich prowadzić.

Na spełnienie tego zadania powierzył Pan Jezus Kościołowi potrójny urząd: 1. nauczycielski, 2. kapłański i 3. pasterski.

Do 1. „Idźcie i nauczajcie wszystkie narody!" (Mat. 28, 19.)

Do 2. „Chrzcijcie je w Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego." (Mat. 28, 19.) — „Czyńcie to na Moją pamiątkę!" (Łuk. 22, 19.) (Msza święta.) — „Którym odpuścicie grzechy, tym są odpuszczone; a którym je zatrzymacie, tym są zatrzymane." (Jan 20, 22. 23.)

Do 3. „Uczcie je zachowywać wszystko, com wam nakazał!" (Mat. 28, 20.) — „Cokolwiek zwiążecie na ziemi, związanem będzie i w Niebie; a cokolwiek rozwiążecie na ziemi, rozwiązane będzie i w Niebie." (Mat. 18, 18.)

Zwierzchnicy Kościoła sprawują ten urząd potrójny.

71. Jakie zadanie ma do spełnienia w Kościele urząd nauczycielski?

Urząd nauczycielski w Kościele ma przechowywać i głosić nieomylnie naukę Chrystusową o wierze i o obyczajach, czyli moralności.

Urząd nauczycielski Kościoła jest nieomylny. Sprawia to Chrystus i Duch Święty.

Pan Jezus powiedział: „Oto, ja jestem z wami po wszystkie dni aż do skończenia świata." (Mat. 28, 19. 20.) „Prosić będę Ojca, a da wam innego Pocieszyciela, aby z wami pozostał na wieki, Ducha prawdy." (Jan 14. 16.) „Moce piekła nie przemogą go." (Mat. 16, 18.)

To, co wierzyć, i jak postępować należy, czyli naukę o wierze i moralności, głosi Papież lub też potwierdzone przez Papieża powszechne zgromadzenie Kościoła (sobór).

72. Kiedy jest Papież nieomylnym?

Papież jest wtedy nieomylnym, kiedy w rzeczach wiary i moralności wyrokuje i całemu Kościołowi przyjęcie wyroku nakazuje.

Chrystus rzekł Piotrowi: „Modliłem się za ciebie, aby się wiara twoja nie zachwiała; ty zaś utwierdzaj braci twoich!" (Łuk. 22, 32.)

73. Jakie zadanie ma do spełnienia w Kościele urząd kapłański?

Urząd kapłański w Kościele ma jednać ludzi z Bogiem; ma
1. **Bogu w imieniu ludzi składać Ofiarę Nowego Zakonu a**
2. **ludziom ma rozdzielać łaski Boże.**

74. Jakie zadanie ma do spełnienia w Kościele urząd pasterski?

Urząd pasterski w Kościele ma kierować wiernymi i pouczać ich, jak po chrześcijańsku żyć i postępować należy.

Kościół nas kocha, jak matka swoje dzieci, i troszczy się o nasze dobro duchowe.

„Ten mieć nie może ojcem Boga, który Kościoła nie ma za matkę." (Św. Cyprjan, biskup i męczennik, † 258.)

4. O właściwościach Kościoła.

75. Czemu tylko jeden Kościół jest prawdziwy?

Tylko jeden Kościół jest prawdziwy, bo Jezus jest założycielem tylko jednego Kościoła; „na opoce tej zbuduję Kościół mój". (Mat. 16, 18.)

Są ci rozmaite zrzeszenia kościelne, nazywające się chrześcijańskiemi; lecz tylko jedno z nich może być prawdziwym Kościołem Chrystusowym.

76. Jakie właściwości mieć musi prawdziwy Kościół Chrystusów?

Prawdziwy Kościół Chrystusów musi być jedny, święty, katolicki, apostolski.

Według woli Chrystusa być musi Kościół Jego

1. jedny, bo rozdwojone i w rozterce przeciwko sobie będące królestwo ostać się nie może (Łuk. 11, 17);
2. być musi święty, bo ma prowadzić ludzi do świętości;
3. być musi katolicki czyli powszechny, bo Chrystus na wsze czasy i dla wszech narodów Kościół Swój założył;
4. być musi apostolski tj. zwierzchnikami w nim być muszą prawowici następcy Apostołów, bo Chrystus uczynił Apostołów pierwszymi zwierzchnikami w Kościele.

To też już w składzie wiary z drugiego soboru powszechnego (381 p. Chr.) powiedziano: „Wierzę w jeden, święty, katolicki i apostolski Kościół."

Po właściwościach tych poznajemy Kościół prawdziwy. Są to jego znamiona.

77. Który Kościół posiada te cztery znamiona?

Jedynie katolicki Kościół posiada te cztery znamiona.

A. Katolicki Kościół posiada te cztery znamiona.

On jest 1. jednym co do Wiary, co do Ofiary, co do Sakramentów świętych i co do najwyższego zwierzchnika swego;

2. świętym, bo prowadzi ludzi do świętości nauką, swoją świętą i sakramentami świętymi, i nie brakło też w nim nigdy Świętych, wsławionych przez Boga cudami;
3. katolickim czyli powszechnym, bo chce zbawić wszystkich ludzi, i po wszech krajach się rozszerzył i jeszcze się rozszerza;
4. apostolskim, bo idzie aż na Apostołów, a zwierzchnicy jego, Papież i biskupi, są prawowitymi następcami Apostołów.

B. Inne zrzeszenia chrześcijańskie nie mają tych znamion.

Nie są jedne ani co do nauki, ani co do sakramentów św. ani co do głowy.

Odszczepiwszy się od prawdziwego Kościoła, nie mają one wszystkich środków do uświęcania się, jakie Chrystus Kościołowi Swemu pozostawił — nie są święte.

Są to przeważnie kościoły poszczególnych krajów, nie całego świata — nie są katolickie.

Powstały one długo po Apostołach, a ich zwierzchnicy nie są następcami Apostołów — nie są apostolskie.

78. Czemu powiadamy o katolickim Kościele, że jedynie on zbawia?

Powiadamy o katolickim Kościele, że jedynie on zbawia, bo jedynie on dostał od Chrystusa zlecenie i środki do prowadzenia ludzi ku zbawieniu.

We słowach „jedynie on zbawia" nie tkwi orzeczenie, jakoby wszyscy, co się znajdują po za Kościołem, pójść musieli na zatracenie. Kto ciężkiej winy w tem nie ma, iż do Kościoła nie należy, może być zbawiony, byle by, jak umiał najlepiej, spełniał wolę Boga.

„Jakże są wdzięczne przybytki Twe, Panie!
Do Ciebie moje jedyne żądanie.
Serce i ciało całe mi się wzrusza,
Kiedy w Kościele czci Cię moja dusza."

5. O rozkrzewianiu Kościoła.

79. Czemu wysyła Kościół krzewicieli Wiary, czyli misjonarzy?

Kościół wysyła krzewicieli Wiary, bo są jeszcze na świecie liczne ludy, które do Królestwa Bożego, do Kościoła, nie należą.

Chrystus dał nakaz: „Idźcie na cały świat i głoście Ewangelję." (Mark 16, 15.)

Za misjonarzy między pogan mogą iść jeno ci, którzy do tego powołani są od Boga a posłani od Kościoła.

Jednakże wszyscy chrześcijanie mogą i mają się przyczyniać do rozkrzewiania Królestwa Bożego.

80. Czem mogą wszyscy chrześcijanie misjonarzom pomagać w rozkrzewianiu Królestwa Bożego?

Wszyscy chrześcijanie mogą pomagać misjonarzom modlitwami i datkami.

Wspomagając ochotnie misjonarzy, szerzymy chwałę Bożą, a temsamem dopomagamy ratować dusze, któreby bez tej pomocy może zginęły, dla siebie samych zaś wielkie zasługi przez to zbieramy.

Rozkrzewianiu Wiary służą stowarzyszenia następujące: Dziecięstwa Jezusowego i Aniołów-Stróżów, imienia św. Bonifacego, towarzystwo misyjne imienia św. Franciszka Ksawerego czyli św. Ludwika.

„Coście najmniejszemu z braci Moich uczynili, toście mnie uczynili." (Mat. 25, 40.)

6. **„Swiętych obcowanie."**

Wyraz „obcować" znaczy: mieć łączność z kim. „Świętych obcowanie" znaczy tedy łączność, jaką mają między sobą Święci. Możemy także „społeczność Świętych" powiedzieć.

81. Kto należy do społeczności Świętych?

Do społeczności Świętych należą
1. wierni chrześcijanie na ziemi,
2. Święci w Niebie,
3. dusze w czyśću.

Mówimy „Świętych obcowanie", bo ci, wszyscy, którzy do tej społeczności należą, być mają kiedyś Świętymi i uświęceni są chrztem świętym, a wielu już do świętości w Niebie doszło.

Wierni chrześcijanie na ziemi to Kościół wojujący, — Święci w Niebie to Kościół triumfujący, — dusze w czyśću to Kościół cierpiący.

82. Czem się ujawnia obcowanie w Kościele wojującym?

Wierni chrześcijanie na ziemi mają udział
1. we wszystkich Mszach świętych i pacierzach Kościoła,
2. w modlitwach i uczynkach dobrych, jakie nawzajem za siebie spełniają.

83. Czem się ujawnia obcowanie nasze ze Swiętymi w Niebie?

My Świętych w Niebie czcimy i wzywamy, oni nas wspomagają możnem wstawiennictwem swojem u Boga.

W każdy dzień obchodzi Kościół święto jakiegoś Świętego lub kilku Świętych, w 1. listopada obchodzi Wszystkich Świętych.

84. Czem się ujawnia obcowanie nasze z duszami w czyśću?

My możemy duszom w czyśću pomagać modlitwami i innymi dobrymi uczynkami i odpustami a najbardziej Ofiarą Mszy świętej, one zaś okażą się wdzięcznemi i modlić się za nas będą.

„Jest to święta i zbawienna myśl, modlić się za umarłych, aby uwolnieni zostali od grzechów swoich." (2. Makk. 12, 46.)

85. Które dusze są w czyśću?

W czyśću są dusze tych zmarłych Sprawiedliwych, co za grzechy swoje jeszcze pokutują.

Zaraz po Wszystkich Świętych idzie dzień zaduszny, w którym pamiętamy o duszach czyśćcowych.

„Ze Świętymi wspólność macie a zażyłość z Bogiem." (Ef. 2, 19.)

Artykuł dziesiąty.

„Grzechów odpuszczenie."

86. Co wyznajemy słowami: grzechów odpuszczenie?

Słowami: „grzechów odpuszczenie" wyznajemy, że w Kościele katolickim dostąpić można odpuszczenia wszystkich grzechów i zwolnienia z kar za grzechy.

Odpuszczenia grzechów dostępuje się zwłaszcza w sakramentach Chrztu i Pokuty, a zwolnienia z kar doczesnych za grzechy krom tego i w Odpuście. Najważniejszą atoli przytem rzeczą jest żal dobry.

O, jaką to pociechę niesie słowo Jezusowe: „Cokolwiek zwiążecie na ziemi, związanem będzie i w Niebie." (Mat. 18, 18.)

Artykuł jedenasty.

„Ciała zmartwychwstanie."

1. O śmierci i o sądzie osobistym czyli poszczególnym.

Wszyscy ludzie muszą umrzeć, bo Adam, pierwszy z ludzi, zgrzeszył. „Przez grzech śmierć przyszła we świat." (Rzym. 5, 12.)

87. Co mówi Pan Jezus o godzinie śmierci?

Pan Jezus mówi: „Bądźcie w pogotowiu!" „Nie wiecie ani dnia ani godziny." (Łuk. 12, 40 i Mat. 25, 13.)

W pogotowiu jesteśmy, gdy łaskę uświęcającą zachowujemy i chętnie Bogu służymy.

Umierać ja będę, a nie wiem kiedy, a nie wiem jak, a nie wiem gdzie; lecz to wiem, żem stracony jest na wieki, gdy umrę we śmiertelnym grzechu; natomiast gdy w łasce Bożej umrę, na wieki jestem szczęśliw.

88. Gdzie dostaje się dusza człowieka zaraz po śmierci?

Zaraz po śmierci staje dusza człowieka na sąd przed Bogiem; tam rachunek zdaje ze wszystkich swoich myśli, słów i czynów, a i z tego, co zaniedbała.

Sąd ten jest sądem osobistym czyli poszczególnym, odbywającym się z każdą duszą z osobna. Z tego osobistego sądu dostaje się dusza albo do Nieba, albo do czyśca, albo do piekła.

„Przeznaczono jest człowiekowi raz umrzeć a potem jest sąd." (Żyd. 9, 27.)

2. O zmartwychwstaniu ciał i o powszechnym sądzie.

89. Co Zbawiciel uczy o zmartwychwstaniu ciał?

Zbawiciel uczy: „Przyjdzie godzina, w którę wszyscy, co są w grobach, usłyszą głos Syna Bożego. I zmartwychwstaną ci, co dobrze czynili, ku szczęśliwości, a ci, co źle, ku potępieniu." (Jan 5, 28. 29.)

90. Kiedy ciała zmarłych zmartwychwstaną?

Ciała zmarłych zmartwychwstaną w dzień ostateczny.

Dzień ostateczny to dzień na końcu świata.

Bóg wskrzesi ciała zmarłych i połączy je na zawsze z ich duszami.

W tem drugiem życiu ciało mieć będzie udział tak w nagrodzie jak i w karze, gdyż i w tem życiu udział miało bądź to w dobrych bądź to w niedobrych czynach.

91. Jakie będą ciała po zmartwychwstaniu?

Ciała niedobrych będą szpetne, ciała dobrych będą śliczne i świecące i podobne do chwalebnego Ciała Chrystusowego.

Ze względu na to czci Kościół ciała zmarłych pogrzebowymi obrzędami i na miejscach poświęconych je chowie (cmętarze).

Niektórzy ludzie, co w zmartwychwstanie nie wierzą, okazują tę swą niewiarę paleniem ciał. To było przyczyną, dlaczego Kościół wiernym swym palenia ciał zakazał.

92. Co nastąpi po zmartwychwstaniu zmarłych?

Po zmartwychwstaniu zmarłych nastąpi sąd powszechny.

Mówimy w siódmym artykule: „Stamtąd przyjdzie sądzić żywych i umarłych." Sąd ten nazywamy też ostatecznym lub sądem świata.

Tam Bóg rozłączy ludzi. Dobrych postawi po prawicy Swojej, a niedobrych po lewicy. Na jaw tam wyjdzie wszystko, co kto zrobił, i najtajniejsze myśli jawnemi się tam staną. Na ostatku wyda Chrystus wyrok.

93. Jak zawyrokuje Boski Sędzia?

Do dobrych rzeknie Boski Sędzia: „Pójdźcie, wy błogosławieni Ojca mego! Posiądźcie Królestwo, przygotowane wam od założenia świata!" A do niedobrych rzeknie: „Idźcie odemnie, wy przeklęci, w ogień wieczny, zgotowany djabłu i jego aniołom!" (Mat. 25, 34. 41.)

„Wonczas bezbożnicy od wielkiego lęku jęczeć będa: O! To oni, którym urągaliśmy i których wyśmiewaliśmy. My nieszczęśni! Uważaliśmy ich życie za głupotę a ich koniec za sromotę. A teraz, oto jak się dostali ku tym, co Bogu są drogimi, a obcowanie ich jest ze Świętymi." (Mądr. 5, 3–5.)

94. Na co sąd świata odbywać się będzie?

Sąd świata odbywać się będzie na to
1. **aby wszyscy ludzie uznali mądrość i sprawiedliwość Boga;**
2. **aby Pan Jezus został wobec całego świata uwielbionym;**
3. **aby dobrych spotkała cześć, na jaką sobie zasłużyli, a niedobrych hańba.**

Do 1. Obecnie wielu ludzi Bogu bluźni, mówią oni: Bóg nie dobry i niesprawiedliwy, bo nie troszczy się o nędzę świata.

Do 2. Obecnie wielu ludzi łży Pana Jezusa, są to ci, co zaprzeczają Panu Jezusowi Boskość.

Do 3. Obecnie wielu ludzi niecnotliwych zażywa czci i poważania, a wielu innych, co są cnotliwi, wzgardę znosić musi i prześladowanie. Wonczas nastanie sprawiedliwość doskonała ku uwielbieniu Boga.

„Daj mi miejsce z owieczkami,
Nie odłączaj mnie z kozłami,
Na prawicy staw z sługami."

Artykuł dwunasty.

„I żywot wieczny. Amen."

Żywotem wiecznym mieni Kościół wieczną szczęśliwość w Niebie. A i potępieńcom piekło się nie skończy.

1. O Niebie.

95. Kto dostanie się do Nieba?

Do Nieba dostanie się każdy ten człowiek, który zmarł w łasce Boskiej a wolny jest od kar grzechowych.

96. Jakich radości doznają błogosławieni w Niebie?

Błogosławieni w Niebie doznają większych radości, aniżeli to język ludzki opowiedzieć zdoła:

1. **oglądają oni Boga z twarzy w twarz i połączeni z Nim są w miłości wiecznotrwałej,**
2. **złego nic nie cierpią, obcowanie mają z Aniołami, i nader są szczęśliwi.**

Do 1. Teraz widzimy (Boga) jak we zwierciadle, zagadkowo, wonczas zaś ujrzymy z twarzy w twarz." (1. Kor. 13, 12.) „Ani oko nie widziało, ani ucho nie słyszało, ani serce nie uczuło, co Bóg nagotował tym, którzy Go miłują." (1. Kor. 2, 9.)

Do 2. „I Bóg im otrze z oczu wszelką łzę, a śmierci już nie będzie, ani smutku, ani krzyku, ani bólu." (Obj. 21, 4.)

Nie wszyscy zbawieni równe mieć będą radości, ci, którzy więcej dobrego na ziemi uczynili, mieć będą większe radości. „Każdy otrzyma swą zapłatę według swego trudu." (1.Kor. 3, 8.)

„Kto hojnie sieje, hojnie zbierać będzie." (2. Kor. 9, 6.)

2. O piekle.

97. Kto pójdzie w piekło?

W piekło pójdą wszyscy ci, co zmarli w stanie grzechu śmiertelnego.

98. Jakich mąk doznają potępieńcy w piekle?

Potępieńcy w piekle doznają mąk gorszych, aniżeli człowiek opowiedzieć zdoła.

1. **Boga oni nie oglądają nigdy, bo są na zawsze od Niego odłączeni,**
2. **ogień ich pali straszny, sumienie własne wciąż ich dręczy, a przebywać muszą z czartami.**

Do 1. „Wyrzuceni będą w okropne ciemności, tam wyć będą od bólu i zgrzytać zębami." (Mat. 8, 12.)

Do 2. „Lepiej ci jest chromając wnijść do Nieba, niż mieć obie nogi zdrowe a być wrzuconym w piekło, w ten ogień nie gasnący, gdzie robak ich bez końca gryzie, gdzie ogień nie wygasa." (Marek 9, 43. 44.) — „Straszna rzecz to wpaść w ręce Boga żywego." (Żyd. 10, 31.)

Że kary, jakie cierpieć muszą potępieńcy, są wiecznemi, zaświadcza Pan Jezus temi słowy: „Idźcie odemnie, przeklęci, w ogień wiecznotrwały." (Mat. 25, 41.)

Nie wszyscy potępieńcy równie cierpieć będą, ci, którzy więcej nagrzeszyli albo więcej łask na marne wzięli, mąk doznają większych.

„Cztery ostateczne rzeczy" to śmierć, sąd, Niebo, piekło.

„We wszystkich sprawach twoich pomnij na twe ostateczne rzeczy, to nie zgrzeszysz nigdy! (Ekkli. 7, 40.)

Amen.

Wyrazem „Amen" orzekamy, że wszystko, co się w tych dwunastu artykułach Wiary mieści, jest prawdą, wierzę temu całem sercem.

„Błogosławiony ten, któregoś Ty wyćwiczył, Panie Boże!" (Ps. 93, 12.)

* * *

Część druga.

O przykazaniach.

„Chcesz wnijść do żywota, chowaj przykazania!" (Mat. 19, 17.)

Dziesięcioro przykazań Bożych.

„Jam jest Pan, Bóg twój."

1. Nie będziesz miał cudzych bogów przedemną!
2. Nie będziesz brał Imienia Bożego nadaremno!
3. Pamiętaj, abyś dzień święty święcił!
4. Czcij ojca i matkę, aby ci się dobrze powodziło, i abyś długo żył na świecie!
5. Nie będziesz zabijał!
6. Nie będziesz się wdawał w nieczystość!
7. Nie będziesz kradł!
8. Nie będziesz fałszywie świadczał na bliźniego twego!
9. Nie będziesz pożądał żony bliźniego twego!
10. Nie będziesz pożądał mienia bliźniego twego!

Bóg ma prawo dawać nam przykazania, bo nas przecie stworzył. Toż prawo ma Bóg na myśli, kiedy mówi: „Jam jest Pan, Bóg twój." (2. Mojż. 20, 2.) Bóg nas miłuje, to, co nakazuje, na dobre nam wychodzi.

Bóg dał na górze Synaj te dziesięć przykazań Izraelitom, Jezus Chrystus potwierdził je dla wszystkich ludzi: „Chcesz wnijść do żywota, chowaj przykazania!" (Mat. 19, 17.)

Pierwsze przykazanie Boże.

„Nie będziesz miał cudzych bogów przedemną!"

99. Co Bóg nakazuje przykazaniem pierwszem?

Bóg nakazuje przykazaniem pierwszem, że jedynie Onego czcić mamy jako Pana Boga.

100. Czemże czcić mamy Boga?

Czcić mamy Boga
1. wiarą, nadzieją i miłością,
2. uwielbianiem i stosowaniem się do Jego świętej woli.

1. Miej wiarę!

Wiarę mamy, gdy się wszystkiego, co Bóg objawił, mocno trzymamy jako świętej prawdy. Na Chrzcie świętym otrzymujemy osobną łaskę do tego.

101. Jak wzbudzać wiarę?

„O mój Panie Boże! wierzę we wszystko, coś objawił i przez Twój Kościół święty do wierzenia nam podajesz, boś Ty Bóg prawdziwy. Pomnażaj, Boże, moję wiarę!"

102. Czem my sami sobie pomnażać możem wiarę?

Wiarę pomnażać sobie możem
1. słuchaniem kazań i nauk chrześcijańskich,
2. pouczaniem się o Religji katolickiej z pisem dobrych,
3. wyznawaniem wiary ustnie i czynnie.

Czynnie wyznawamy wiarę naszą, gdy się nie kryjemy z tem, iż katolicką wiarę mamy, np. gdy się nie wstydzimy przeżegnać, chodzić do kościoła, brać udział w nabożeństwie. Święci męczennicy nawet oddaniem życia swego wiarę świętą wyznali.

103. Czemu wobec ludzi wyznawać trzeba wiarę świętą?

Wobec ludzi wyznawać trzeba wiarę świętą, bo Pan Jezus tak powiedział: „Kto mnie wobec ludzi wyznawać będzie, tego i ja w Niebiesiech wobec Ojca mego wyznam, a kto się mnie wobec ludzi zapierać będzie, tego i ja w Niebiesiech wobec Ojca mego się zaprę. (Mat. 10, 32. 33.)

104. Co czynić należy, by wiary nie zagubić?

By wiary nie zagubić, należy wieść życie chrześcijańskie a unikać wszystkiego, co wierze zagraża.

Rozpusta i rozwiązłość, pycha i nieprawość często o wiarę przyprawiają. — Zaś pisma wierze przeciwne, kolegowanie z ludźmi bez wiary, obcowanie z bluźniercami i kacerzami — to wszystko wierze zagraża.

Grzechy przeciw wierze. Dzieci przegrzeszają się wierze świętej zaniedbywaniem nauk chrześcijańskich, nieuczeniem się katechizmu, wstydzeniem się wiary świętej.

Cięższe są grzechy, gdy dorośli wierze świętej się przewiniają. Przeciw wierze grzeszy:
1. kto wiarę stracił i przeto w Boga już nie wierzy (brak wiary),
2. kto ze swojej winy błędnie wierzy (fałszywa wiara, kacerstwo),
3. kto o wierze wątpi dobrowolnie,
4. kto się wiary świętej zapiera (np. kto występuje z Kościoła),
5. kto obcuje niepotrzebnie z ludźmi bez wiary, lub czytuje pisma bez wiary, lub przystępuje do towarzystwa wierze przeciwnego.

„Sprawiedliwy z wiary żyje." (Rzym. 1, 17.)

2. Miej nadzieję w Bogu.

Mieć nadzieję w Bogu znaczy: ufnie się spodziewać, iż Bóg dopomoże, że osięgniemy dobra przez Niego obiecane.

105. Czego najbardziej spodziewać się od Boga należy?

Najbardziej spodziewać się od Boga należy, iż grzechy nam odpuści, łaską Swoją nas obdarzy i w Niebie wiecznie uszczęśliwi.

Swoją własną mocą nic nie zdołamy w sprawach dotyczących Nieba.

Można się i doczesnych rzeczy spodziewać od Boga o tyle, o ile one pożyteczne nam są do wiecznej szczęśliwośći.

106. Czemu ufnie spodziewać się od Boga trzeba dóbr niebieskich?

Ufnie spodziewać się od Boga trzeba dóbr niebieskich, bo Bóg nam je obiecał, On Bóg dobry i wierny.

107. Jak wzbudzać nadzieję?

„O mój Panie Boże! Spodziewam się, iż mi grzechy me odpuścisz, łaską Swoją mnie obdarzysz, a kiedyś w Niebie wiecznie uszczęśliwisz, boś Ty, o dobry, wierny Boże, wszystko to obiecał. Umacniaj, Boże, mą nadzieję!"

108. Czego wymąga od nas nadzieja, w Bogu pokładana?

Nadzieja, w Bogu pokładana, wymaga od nas, byśmy się też dokładali, chcąc dostać się do Nieba, i o pomoc Bozą ustawicznie błagali.

Grzechy przeciw nadziei:
1. za wiele się spodziewać — np. broić naschwał a myśleć: mogę się z tego zaś wyspowiadać,
2. za mało się spodziewać — np. Opatrzności Boskiej nie dowierzać,
3. niczego się nie spodziewać — np. rozpaczać, jak Judasz.

W Tobie, Panie, mam nadzieję, nie zginę na wieki!

3. Miłuj Boga nadewszystko!

109. Jakie jest przykazanie o miłości względem Bogą?

„Będziesz miłował Pana, Boga twego, z całego serca twego i z całej duszy twojej i ze wszystkiej myśli twojej i z całej siły twojej!" (Marek 12, 30. 31.)

Boga powinniśmy miłować nadewszystko. To znaczy: powinniśmy Go miłować więcej, niż wszystko inne we świecie, i raczej wszystko postradać powinniśmy, aniżeli Boga obrażać grzechem śmiertelnym.

Przykł.: Gotowość Abrahama do ofiary.

110. Czemu powinniśmy miłować Boga nadewszystko?

Powinniśmy miłować Boga nadewszystko,
1. bo On nas stworzył, odkupił i uświęcił,
2. bo On, nieogarniony Bóg, miłości wszelkiej jest godzien.

111. Jak wzbudzać miłość ku Bogu?

„O mój Panie Boże! Miłuję Cię całem sercem i nadewszystko, boś Ty, Boże, jest niezmiernie dobry. Z miłości, jaką mam ku Tobie, miłuję i bliźniego mego tak, jak siebie samego. Rozpalaj, Boże miłość moję!"

Kto sobie wspomina dobroć Boga, ten zapali się miłością ku Niemu.
Grzechy przeciwko miłości Boga są szczególnie te: zobojętnienie dla Boga, stronienie od Niego albo nawet złoszczenie się na Niego.

„Czemże się Panu wywdzięczę za wszystko, co mi udzielił?" (Ps. 115, 12.) **O moje dziecię, daj mi serce twe!** (Przyp. 23, 26.)

4. Jedynie Bogu się kłaniaj.

Kłaniać się Bogu znaczy: uznawać Boga najwyższym Panem i cześć Mu dawać.

112. Czemu jedynie Bogu kłaniać się godzi?

Jedynie Bogu kłaniać się godzi, bo On jeden jest Stwórcą i Panem najwyższym tak Nieba jak i ziemi.

Kto się kłania w ten sam sposób, co Bogu, stworzeniu, czyni bałwochwalstwo.
Wewnętrznie czyli duszą, kłaniamy się Bogu, gdy np. w sercu mówimy: „O mój Panie Boże!" lub „Święty, Święty, Święty Pan, Bóg zastępów."
I zewnętrznie, czyli ciałem, kłaniamy się Bogu, gdy takowe modlitwy wargami mówimy, na cześć Bogu śpiewamy, w nabożeństwie uczestniczymy, przed Pizenajświętszym Sakramentem na kolana upadamy.

113. Czemu trzeba, byśmi i ciałem Bogu się kłaniali?

Trzeba, byśmy i ciałem Bogu się kłaniali, bo i ciało jest stworzone na służbę Bogu.

Grzechy. Powinności swojej względem Boga nie czyni:
1. kto się nie modli lub kto się źle modli,
2. kto wierzy w gusła lub zabobony,
3. kto świętokradztwo popełnia.

Do 2. W gusła lub zabobony wierzy, kto przypisuje pewnym rzeczom siły, jakich w nich niema, bo je Bóg w nie nie włożył (np. ku uzdrowieniu chorób lub ku dowiedzeniu się tajemnic). Zabobonem czyli guślarstwem zwiemy i spirytyzm ze swymi rzekomymi zjawami duchów.

Czarodziejstwem grzeszy, kto przy pomocy czartów dokonać pragnie niby cudów.

Do 3. Świętokradztwa się dopuszcza, kto znieważa poświęcone Bogu osoby, miejsca, rzeczy, osobliwie kto niegodnie przyjmuje sakrament święty. Przykł.: Jak bardzo Bóg za świętokradztwo karze, widzimy na babilońskim królu Baltazarze.

„Pójdźcie pokłońmy się Panu, upadnijmy przed Nim na kolana ... On nas stworzył, On nasz Pan Bóg." (Ps. 94, 6.)

Czcij Świętych!

114. Czemu czcimy Świętych?

Czcimy Świętych, ponieważ oni są przyjaciółmi Boga, i ponieważ Bóg Sam ich wsławił.

Mając prawdziwą miłość i prawdziwe uszanowanie dla Bogu, miłować i czcić będziemy i przyjaciół Jego. — To się nie sprzeciwia pierwszemu przykazaniu, gdyż się im nie kłaniamy tak, jak Bogu.

Kościół uczy nas czci Świętych słowem i przykładem. Codzień obchodzi on pamiątkę kilku Świętych. W szczególnej czci mieć mamy Patrona naszego.

115. Jaką cześć Świętym oddajemy?

Świętym oddajemy taką cześć, że
1. **obchodzimy ich pamiątkę i wzywamy ich o wstawiennictwo,**
2. **mamy w poszanowaniu ich relikwje i obrazy,**
3. **bierzemy sobie za wzór ich życie.**

Relikwje są to szczątki ze Świętych lub też rzeczy przez nich używane.

116. Czemu czcimy relikwje Świętych?

Czcimy relikwje Świętych,
1. **bo są one pamiątką drogą po Świętych,**
2. **bo Bóg często cudami je wsławił.**

Przykł.: „Ludzie, co chowali człowieka, ujrzawszy zbójców, rzucili trupa w grób Elizeusza. Gdy z nim się zetknęły kości jego, ożył ów człowiek i wstał na nogi." (4. Król. 13, 21.) Chustki i paski świętego Pawła chorym nakładano, a choroby odeszły od nich. (Dz. Ap. 19, 12.)

117. Czemu obrazy Świętych mamy w poszanowaniu?

Obrazy Świętych mamy w poszanowaniu,
1. **bo w nich czcimy Świętych samych,**
2. **bo pobudzają nas te obrazy do kochania i naśladowania Świętych.**

Niektóre obrazy wsławił Bóg cudami i często czcicielom tych obrazów udziela łask szczególnych. Nazywamy przeto takie obrazy cudownymi.

Największą radość sprawiamy Świętym, biorąc ich sobie za wzór do cnotliwego życia. (Żywoty Świętych.)

„Idźcie za mym przykładem, jak ja za Chrystusowym idę!" (1.Kor. 11,1.)

5. Zdawaj się na Boga!

Na Boga się zdaje ten, co Boskiej woli we wszystkiem się poddaje i za Chrystusem powtarza: „Ojcze, nie moja, lecz Twoja wola niech się stanie!" (Łuk. 22, 42.)

118. Kiedy przedewszystkiem świętej woli Boskiej poddawać się mamy?

Przedewszystkiem w chorobie i w nieszczęściu, w biedzie i w udręce poddawać się mamy woli Boskiej.

„Bądz wola Twoja jako w Niebie tak i na ziemi!"

Grzech. Kto przeciwko Bogu szemrze, ten grzeszy, bo nie zdaje się na wolę Boską, np. w czasie biedy, choroby, niepogody. — Przykł. Izraelici na pustyni.

„Wiemy, iż tym, którzy Boga miłują, wszystko służy na pożytek." (Rzym. 8, 28.)

Drugie przykazanie Boże.

„Nie będziesz brał Imienia Bożego nadaremno!"

1. Miej Imię Boże w poszanowaniu!

Imię Boże jest święte. Więc jako święte mieć je należy. „Święć się Imię Twoje!" Kto Imię Boże znieważa, znieważa temsamem Boga.

119. Przez co okazujemy poszanowanie Imieniowi Bożemu?

Okazujemy poszanowanie Imieniowi Bożemu przez to,
1. że je wymawiamy nabożnie, osobliwie w modlitwach.
2. że je wymawiamy uroczyście na przysięgach i na ślubach.

Grzechy. Imię Boże znieważa
1. kto je wymawia lekkomyślnie, albo, co gorsza, w gniewie a zwłaszcza w złorzeczeństwie (klnie),
2. kto źle o Bogu mówi lub dobrowolnie myśli (Bogu bluźni).

Wspominanie innych świętych imion lub rzeczy w gniewie też jest klęciem.

2. Święta niech będzie twa przysięga!

Przysięgać jest to wzywać Boga wszechwiedzącego na świadka, jako iż się prawdę powiada lub iż się chce dotrzymać obietnicy. (Orzec—przyrzec.)

Rozróżniamy zatem dwie przysięgi: orzeczeniową i przyrzeczeniową. Przysięga służbowa, jaką urzędnicy składają, jest przysięgą przyrzeczeniową.

120. Co Bóg żąda od człowieka przysięgającego?

„Masz przysięgać według prawdziwości, prawości i sprawiedliwości." (Jer. 4, 2.)

Grzechy.
1. Przeciwko prawdziwości grzeszy: kto na przysiędze świadomie z prawdą się mija lub nie ma pewności co do rzeczy,
2. przeciwko prawości: kto przysięga bez potrzeby (lekkomyślnie),
3. przeciwko sprawiedliwości: kto przysięga, iż uczyni coś złego, lub opuści coś dobrego. (Jeśliby ktoś przysięgnął, iż uczyni coś złego, nie śmie takiej przysięgi dotrzymać. Przykł. Heród.)

Kto nie dotrzymuje przysięgi przyrzeczeniowej, (iż uczyni co dobrego), ten grzeszy, bo przysięgę łamie. — Kto na przysiędze świadomie z prawdą się mija, ten przysięga fałszywie lub krzywo (fałszywa przysięga lub krzywoprzysięstwo).

121. Przez co jest krzywoprzysięstwo jedną z największych zbrodni?

Krzywoprzysięstwo jest jedną z największych zbrodni przez to,
1. iż krzywoprzysięsca, wzywając Boga na świadka nieprawdy, Bogu urąga;
2. iż krzywoprzysięsca podkopuje zaufanie w rzetelność ludzi.

Bóg sprawia, iż w dom krzywoprzysięscy klątwa wchodzi „i zamieszka ona wśród domu jego i zniszczy dom i drzewo i kamienie w nim." (Zach. 5, 4.)

„Imię Boże niechaj będzie uwielbione odtąd i aż na wieki!" (Ps. 112, 2.)

3. Coś ślubował, spełnij!

Ślubować czyli ślub uczynić, znaczy: Panu Bogu obiecać uczynek dobry, zobowiązując się do tego pod grzechem.

Postanowienie sobie lub obiecanie dobrego uczynku to jeszcze nie jest ślubem. Przykł.: Ślub uczynili Jakób w podróży do Mezopotamji, Anna, matka Samuelowa.

122. Co żąda Bóg od człowieka, który coś ślubował?

„Jeśliś Bogu co ślubował, nie omieszkaj spełnić! Dużo lepiej jest nie czynić ślubu, niż ślub uczynić a potem nie dotrzymać, co się ślubowało." (Ekkl. 5, 3. 4.)

Bez porady ze spowiednikiem nie należy czynić ślubu żadnego.
Grzech. Kto bez potrzeby w ważnej sprawie ślub łamie, dopuszcza się ciężkiego grzechu.

Trzecie przykazanie Boże.

„Pamiętaj, abyś dzień święty święcił!"

W Starym Testamencie był siódmy dzień dniem świętym. Zwano go szabatem, co znaczy: dzień spoczynku.

My chrześcijanie obchodzimy jako dzień spoczynku pierwszy dzień tygodnia, niedzielę, ponieważ Chrystus w niedzielę zmartwychpowstał, i Duch Święty w niedzielę na Apostołów zstąpił. Już pierwsi chrześcijanie obchodzili niedzielę jako dzień Pański, gromadząc się na Mszą świętą.

123. Na co Bóg ustanowił dzień Pański?

Bóg ustanowił dzień Pański na to,
1. by ludzie gromadą przed Bogiem stanęli i jako Pana swego Go uczcili,
2. by każdy z osobna człowiek dzień ten zużytkował na uświęcenie swej duszy i na dobro swego ciała.

Dwie wielkie powinności mamy do spełnienia w niedzielę: wypocząć od robót i uświęcić niedzielę.

1. Wypoczywaj w niedzielę od robót!

124. Jakiemi słowami nakazał Bóg wypoczywanie niedzielne?

„Sześć dni masz do robót i do wszelkich zajęć twoich, dzień siódmy jest dniem wypoczynku Pana. Weń pracą żadną się nie trudnij, ni Ty sam, ni twój służebnik, ni twoja służebnica!" (5. Mojż. 5, 13. 14.)

Niedziela to dzień, w który się nie działa czyli nie pracuje.

125. Które prace są wzbronione w niedzielę?

Służebnicze prace są wzbronione w niedzielę.

Służebnicze prace są to cielesne prace, wykonywane zazwyczaj przez służebników, robotników, rzemieślników.

Służebnicze prace jeno wtedy są dozwolone w niedzielę, gdy są konieczne, lub gdy zwierzchnicy duchowni z ważnych przyczyn na nie zezwalają.

Grzechy. Przeciwko wypoczywaniu niedzielnemu grzeszy, kto wykonuje w niedzielę niepotrzebne roboty służebnicze lub wykonywać rozkazuje.

2. Ćwicz się w niedzielę w rzeczach zbożnych!

126. Którą rzecz zbożną powinniśmy uczynić w niedzielę?

W niedzielę powinniśmy uczestniczyć z nabożnością wcałej Mszy świętej. (Drugie przykazanie kościelne.)

Należy i kazania słuchać, inaczej bowiem nie zapoznamy się dostatecznie z Religją naszą, albo sie w niej opuścimy. Pan Jezus powiada: „Kto jest z Boga, słowa Bożego słucha." (Jan. 8, 47.)

Oprócz tego mamy niedzielę uświęcić innemi rzeczami zbożnemi, jak uczęszczaniem na naukę chrześcijańską, na nieszpory i podobne odprawy, przyjmowaniem Komunji świętej, czytaniem dobrych pisem i książek, świadczeniem uczynków miłosierdzia.

127. Kto ma powinność uczestniczyć we Mszy świętej w niedzielę?

Każdy chrześcijanin katolicki, który ukończył rok siódmy, ma powinność być w niedzielę na Mszy świętej i słuchać jej nabożnie, chyba iż zajdą ważne przyczyny, które z tej powinności zwalniają.

Ważnemi przyczynami są: chorowanie, opatrowanie chorych i ich obieganie, zbyt daleka droga (zwłaszcza przy niepogodzie).

Grzechy. Przeciw święceniu niedzieli grzeszy:
1. kto ze swojej winy zaniedbał Mszą świętą całą lub część jej,
2. kto podczas Mszy świętej rozmawia lub jakobądź nienabożnie się sprawia.

Także pijatyka, gry wyuzdane, sporty przesadne i zabawy grzeszne niedzielę znieważają. Zbytkowanie w sobotę pociąga łatwo za sobą nieświęcenie niedzieli.

Nie przyjmuj miejsca takiego, gdzie nie możesz niedzieli zachowywać należycie!

Czwarte przykazanie Boże.

„Czcij ojca i matkę aby ci się dobrze powodziło i abyś długo żył na świecie!"

1. Miej rodziców swych w poszanowaniu.

128. Co nakazuje Bóg czwartem przykazaniem?

Czwartem przykazaniem nakazuje Bóg dzieciom, aby rodziców swoich czciły i szanowały, kochały i słuchały.

Najpiękniejszym przykładem świeci chłopiec Jezus w domku Nazaretańskim.

129. Czemu powinny dzieci swoich rodziców czcić i szanować, kochać i słuchać?

Dzieci powinny swoich rodziców czcić i szanować, kochać i słuchać, bo rodzice
1. zastępują Boga,
2. są największymi po Bogu dobroczyńcami,
3. prowadzić mają dzieci do Nieba.

130. Jak mamy rodziców czcić i szanować?

Mamy rodziców
1. wysoko sobie cenić,
2. uczciwie z nimi i o nich mówić i
3. grzecznie i skromnie się względem nich zachowywać.

Przykł. Józef egipski czcił i szanował swego ojca.

Grzechy. Przeciwko uszanowaniu grzeszy:
1. kto rodziców sobie za nic nie ma,
2. kto o nich gada bez uszanowania,
3. kto ku nim jest niepokorny (zuchwały),
4. kto się ich wstydzi.

„Kto uderzy ojca swego lub matkę swoję, śmiercią karan będzie, kto zaklnie na ojca swego lub na matkę swoję, śmiercią karan będzie." (2. Mojż. 21, 15.)

131. W jaki sposób kochamy rodziców?

Kochamy rodziców w ten sposób, iż chętnie i często za nich się modlimy, radość im sprawiamy i według sił im pomagamy.

„Moje dziecię, zaopiekuj się twym ojcem na starość i nie zasmucaj go przez całe życie jego!" (Ekkli. 3, 14.)

Przykł. Pan Jezus umierając miał o Matkę staranie.

Grzechy. Nie kocha rodziców:
1. kto za rodziców wcale się nie modli,
2. kto im źle życzy,
3. kto im zmartwienie robi,
4. kto im w chorobie i w potrzebie pomocy nie daje.

132. Jak mamy rodziców słuchać?

Mamy rodziców słuchać ochotnie, pilnie i starannie.

„Wy, dzieci, bądźcie ku rodzicom waszym jak najposłuszniejsze, lubi to Pan wielce." (Kol. 3, 20.)

Grzechy. Nie słucha rodziców:
1. kto jest krnąbrny i uparty;
2. kto się kwasi, krzywi i ociąga.

133. Co Bóg przyrzeka dobrym dzieciom?

Bóg przyrzeka dobrym dzieciom, iż w tem życiu doznają opieki i błogosławieństwa Jego, a w drugiem życiu wiecznej szczęśliwości.

„Czcij ojca twego i matkę twoję!" Pierwszeć to jest przykazanie, połączone z obietnicą, „aby ci się dobrze powodziło i abyś długo żył na świecie." (Ef. 6, 2. 3.)

Przykł. Sem, Jafet i Tobjasz młody doznali błogosławieństwa Bożego za to, iż czcili swoich ojców.

134. Co Bóg zapowiedział niedobrym dzieciom?

Bóg zapowiedział niedobrym dzieciom, że w tem życiu spotka ich klątwa Jego, a w tamtem wieczne potępienie.

„Przeklęty, kto nie czci ojca swego i matki swojej!" (5. Mojż. 27, 16.)

Przykł. Chama, synów Heliego i Absaloma spotkała klątwa Boża za to, iż nie czcili swoich ojców.

2. Poważaj przełożonych!

Oprócz rodziców czcić i słuchać mamy także przełożonych.

Takowymi przełożonymi są nauczyciele i nauczycielki, gospodarze, majstrowie, jakoteż duchowna i świecka zwierzchność. — Ci, co są na jakiejbądź posadzie, winni być pilnymi i wiernymi względem swego państwa, tak samo pracobiorcy względem pracodawców.

Grzechy. Podwładni grzeszą, gdy ku przełożonym swym są niepokorni (zuchwali) i niesforni (uporni).

135. Czemu winniśmy zwierzchności duchownej i świeckiej szacunek i posłuszeństwo?

Winniśmy zwierzchności duchownej i świeckiej szacunek i posłuszeństwo, bo jej władza jest od Boga.

Święty Paweł powiada: „wszelki człowiek niech się władzy zwierzchniczej podporządkuje: albowiem innej władzy niema, jak ta od Boga, a ta, która jest, ustanowiona jest od Boga." (Rzym. 13, 1.)

Duchowna zwierzchność ma przełożeństwo nad nami w sprawach religijnych, a świecka we świeckich.

„Duszę twoję niech zapełnia bojaźń Boża, a kapłanów Jego miej w uszanowaniu świętem!" (Ekkli. 7, 31.)

Przykł. Korego, Datana i Abirona żywcem pochłonęła ziemia, iż się przeciwko Mojżeszowi i Aaronowi zbuntowali.

136. Kiedy nie wolno usłuchać ludzi?

Nie wolno usłuchać ludzi, gdy coś nakazują, co się sprzeciwia Bożemu przykazaniu.

„Boga więcej słuchać trzeba niż ludzi." (Dz. Ap. 5, 29.)

Przykł.: Trzej młodzieńcy w Babilonie, siedem braci Machabejskich, Apostołowie przed Radą wysoką.

3. Czcij wiek sędziwy.

137. Co Bóg nakazuje o sprawowaniu się ku ludziom starym?

„Przed sędziwą głową powstań i osobę starca uczcij." (3. Mojż. 19, 32.)

Przykł. Czterdziestu i dwu chłopców, naśmiewających się z Elizeusza proroka, rozerwały dwa niedźwiedzie. Taka była ich kara.

4. Zważ, co Bóg nakazuje rodzicom i przełożonym!

Czwartem przykazaniem nałożył Bóg obowiązki i na rodziców i na przełożonych. Dał im władzę i żąda władania według świętej woli Jego, nie inaczej.

Rodzice mają obowiązek starać się o dobro swych dzieci, o dobro doczesne i wieczne, wychować je ku bojaźni Bożej, pouczając je i przykład im dobry dając. Rodzicom nie wolno dzieci rozpieszczać i na wszystko im zezwalać. Rodzice mają dzieci swoje wprawiać i sposobić dla późniejszego życia, kierując się przytem miłością oraz stanowczością. Rodzice katoliccy mają obowiązek posyłania swoich dzieci do szkoły takiej, gdzie wychowanie dostaną w wierze katolickiej. Nie wolno rodzicom posyłać dzieci do szkół wrogich wierze świętej, nie wolno też wychowywać je w kacerstwie.

Również przełożeni mają święty obowiązek, dbać usilnie o to, by ich podwładnym dobrze było. Muszą oni swym podwładnym dać czas na spełnienie religijnych powinności. Muszą przeciwstawiać się złemu i od grzechu chronić podwładnych.

Nie utrudniaj zdawania rachunku za ciebie rodzicom twym i przełożonym!

Piąte przykazanie Boże.

„Nie będziesz zabijał!"

Piątem przykazaniem ochrania Bóg życie ciała i życie duszy. Życie swoje i drugich ludzi mamy mieć w poszanowaniu. „Będziesz miłował bliźniego twego jak siebie samego!" (Marek 12, 31.) Piąte przykazanie nakazuje nam miłować siebie i bliźniego.

1. Miłuj siebie w sposób Bogu miły.

138. Kiedy miłujemy siebie w sposób Bogu miły?

Miłujemy siebie w sposób Bogu miły, gdy nam więcej zależy na zbawieniu duszy naszej niż na osięgnięciu znikomego szczęścia na ziemi.

Zbawiciel mówi: „Szukajcie najprzód królestwa Bożego!" (Mat. 6, 33.)

Możemy tez i o ciało dbać i o dobra doczesne, o zdrowie, o majątek, o dobre imię, ba, powinniśmy to czynić, jeno nie śmiemy zapomnieć przy tem o słowach Zbawicielowych: „Jakiż pożytek ma człowiek z tego, choćby i świat cały zyskał, jeśli na duszy sobie uszkodzi?" (Mat. 16, 26.)

139. Kiedy dbamy o zbawienie duszy naszej?

Dbamy o zbawienie duszy naszej, gdy się staramy być zawsze dziećmi Bożemi, unikając nieprawości a ćwicząc się w prawości.

Grzech. Przeciwko tej chrześcijańskiej miłości ku sobie grzeszy, kto o znikome szczęście ziemskie tak zabiega, iż dusza na tem cierpi.

Miej w pieczy twe życie!

Życie i zdrowie to wielkie dary doczesne.

140. Czemu powinniśmy dbać o życie nasze i o zdrowie nasze?

Powinniśmy dbać o życie nasze i o zdrowie nasze, bo od Boga je mamy i przed Bogiem kiedyś rachunek z nich zdamy.

Bóg jest „Panem życia i śmierci". Nie wolno nam praw Jego naruszać.

Grzechy. Przeciwko własnemu życiu grzeszy:
1. kto sobie sam życie odbiera (samobójstwo),
2. kto życie swe bez potrzeby naraża na niebezpieczeństwo,
3. kto ze zdrowiem swojem lekkomyślnie się obchodzi lub szkodliwemi nawyczkami je osłabia.

Zwłaszcza w młodych latach bardzo źle oddziałuje na zdrowie np. alkohol, tytoń (tabaka) i sport przesadny. Pijaństwo, gniew gwałtowny i inne złe nałogi wielce zdrowiu szkodzą.

„Od niemierności dużo już umarło ludzi, lecz kto jest wstrzemięźliwy, życie swe przedłuzia." (Ekkli. 37, 34.)

2. Miłuj bliźniego twego jak siebie samego!

Pan Jezus powiedział: „Będziesz miłował bliźniego twego jak siebie samego." (Marek 12, 31.) Bliźnim naszym jest każdy człowiek, czy to przyjaciel czy nieprzyjaciel. (Podobieństwo o miłosiernym Samarytaninie.) — Powinniśmy miłować wszystkich ludzi.

141. Kiedy miłujemy bliźniego jak siebie samych?

Miłujemy bliźniego jak siebie samych, gdy spełniamy słowa Zbawicielowe: „Wszystko, co chcecie, żeby wam ludzie czynili, to i wy im czyńcie." (Mat. 7, 12.)

Czego się wystrzegać należy, powiada nam przysłowie: „Nie czyń drugiemu, co niemiło tobie samemu!"

Kto bliźniego swego miłuje, ten jest mu życzliwy i nie ubliża mu, czyni mu dobrze na ciele i duszy, o ile może, zwłaszcza w potrzebie. „Miłujmy nie słowami lub językiem, lecz rzeczywiście i prawdziwie!" (1. Jan 3, 18.) — I dzieci potrafią innym dobrze czynić, szczególnie na duszy, i apostołować swem słowem, swym przykładem i swą modlitwą.

142. Czemu powinniśmy miłować wszystkich ludzi?

Powinniśmy miłować wszystkich ludzi, bo każdy człowiek stworzony jest na obraz i podobieństwo Boga, jest odkupiony krwią Chrystusa i powołany do wiecznej szczęśliwości.

Powinniśmy wprawdzie wszystkich ludzi miłować, lecz nie wszystkich jednakowo. Tych, którzy nam są bliżsi, albo którzy więcej na to zasługują, można i trzeba bardziej miłować.

Szczególniejsza miłość należy się tym, którzy są w jakiejbądź biedzie. Takim pomagać trzeba uczynkami miłosierdzia co do ciała i co do duszy.

Uczynki miłosierdzia co do ciała są następujące: Łaknących nakarmić, pragnących napoić, nagich przyodziać, podróżnych w gospodę przyjmować, więźniom wyjednać uwolnienie, chorych nawiedzać, umarłych pogrzebać.

Uczynki miłosierdzia co do duszy są następujące: grzeszących karcić (naprowadzić na dobrą drogę), nieumiejętnych pouczać, wątpiącym dobrze radzić, smutnych pocieszać, krzywdy cierpliwie znosić, urazy chętnie odpuszczać, za żywych i zmarłych się modlić.

Utworzyły się zbożne towarzystwa dla niesienia pomocy takim bliźnim, którzy cierpią biedę. (Towarzystwa imienia św. Wincentego, towarzystwa imienia św. Elżbiety.) Wszystkie zabiegi koło pełnienia miłości względem bliźnich objęte są ogólnym związkiem pod nazwą „Charitas". (Dobroczynność.) Związek ten na kraj cały się rozciąga.

Do wszystkich ludzi Zbawiciel wyraźnie się odzywa: Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią!" (Mat. 5, 7.)

Powinniśmy miłować tych nawet, co nas nienawidzą i prześladują.

143. Jakiemi słowami nakazuje Pan Jezus miłować nieprzyjaciół?

Pan Jezus mówi: „Miłujcie nieprzyjacioły wasze, czyńcie dobrze tym, którzy was mają w nienawiści, i módlcie się za tych, którzy was prześladują i spotwarzają, abyście byli dziećmi Ojca waszego w Niebiesiech, co każe słońcu wschodzić nad poczciwymi i nad niepoczciwymi!" (Mat. 5, 44. 45.)

Pan Jezus nam też dał przykład najpiękniejszy, jak nieprzyjaciół miłować. Umierając modlił się za Swoich nieprzyjaciół: „Ojcze, odpuść im, bo nie wiedzą, co czynią." (Łuk. 23, 34.)

Św. Szczepan i wielu innych poszło za tym przykładem.

Jeśliśmy sami kogoś obrazili, nie zwlekajmy pojednać się, a jeżeli nas ktoś obraził, podajmy rękę do zgody z gotowością i darujmy z serca.

Nieprzejednanym Pan Jezus zagroził: „Jeśli wy nie odpuścicie, nie odpuści i wam grzechów waszych Ojciec Niebieski." (Marek 11, 26.) Przykł. Niemiłosierny sługa.

Nie ukrzywdzaj nikogo!

144. Kto grzeszy przeciwko życiu cielesnemu bliźniego?

Przeciwko życiu cielesnemu bliźniego grzeszy:
1. **kto niesprawiedliwie go zabija, rani albo bije,**
2. **kto mu życie zatruwa albo skraca krzywdami lub ciemięstwem.**

(Człowieka zabić ma prawo: 1. zwierzchność dla ukarania ciężkiej zbrodni, 2. każdy człowiek w koniecznej a sprawiedliwej obronie własnego życia, 3. wojacy w obronie kraju.)

Do grzechów przeciwko życiu bliźniego, popełnianych uczynkiem, prowadzą grzechy, popełniane sercem (jak gniew, złość, zawiść, nienawiść) i grzechy, popełniane gębą (jak zwada, obelga, klątwa).

Ani nawet zwierzęciu nie należy sprawiać bólu niepotrzebnie. Kto zwierzę dręczy ze swawoli, czyni rzecz Bogu niemiłą i pokazuje przez to, że jest człowiekiem surowym i okrutnym. „Człowiek sprawiedliwy ma uznanie dla bydła swego, ale człowiek bezbożny okrutne ma serce." (Przyp. 12, 10.)

Nie bądź uwodzicielem!

Najkosztowniejsze dobro bliźniego to życie duszy.

145. Kto szkodzi bliźniemu na duszy?

Na duszy szkodzi bliźniemu, kto grzechowi jego jest winien albo kto naumyślnie do grzechu go zwodzi.

Grzech ten nazywamy zgorszeniem. Sprawia on, iż drudzy stają się gorszymi. — Łatwo można być winnym temu, iż drugi człowiek zgrzeszy, gdy się niedobre mowy prowadzi, niedobry przykład daje, niedobre książki wypożycza, nieprzyzwoite obrazki pokazuje, niewstydnie się ubiera i niewstydnie zachowuje, albo drugich na takie miejsca z sobą bierze, gdzie zło się dzieje. — Także współwinnym stać się można przez to, że się kogoś za grzech pochwala, do grzeszenia zachęca, w grzeszeniu mu pomaga. („Cudze grzechy.") Rodzice i przełożeni zawiniają cudzymi grzechami, gdy dzieci i podwładnych za występki nie karcą.

Przykł. Herodjas była temu winna, iż św. Jana Chrzciciela zamordowano, Szaweł był współwinien, iż św. Szczepana ukamienowano, Heli był współwinien grzechów u swoich synów.

Kto bliźniego zwodzi do grzechu śmiertelnego, ten jest mordercą duszy.

146. Jakiemi słowy strasznemi Pan Jezus przestrzega przed zgorszeniem?

Pan Jezus mówi: „Biada człowiekowi onemu, przez którego przychodzi zgorszenie!" „Kto zgorszenie daje jednemu z tych malutkich, którzy we Mnie wierzą, lepiejby mu było, iżby mu koło młyńskie zawieszono u szyji i zatopiono go w głębokościach morskich." (Mat. 18, 7. 6.)

Przykł. Sędziwy Eleazar wolał umrzeć, niż dać zgorszenie młodzieży.

147. Jaki obowiązek ciąży na tym, który zaszkodził bliźniemu na ciele lub na duszy?

Kto bliźniemu zaszkodził na ciele lub na duszy, zobowiązany jest wyrządzoną szkodę naprawić, i to jak najlepiej.

Kto drugiego uwiódł, niech przynajmniej za niego się modli. Nieraz dobrem słowem lub dobrym przykładem uwodziciel zdoła naprowadzić tego drugiego znowu na dobrą drogę.

„Po tem poznają wszyscy, żeście moimi uczniami, jeśli jedni ku drugim miłość mieć będziecie." (Jan 13, 35.)

Szóste i dziewiąte przykazanie Boże.

„Nie będziesz się wdawał w nieczystość." — „Nie będziesz pożądał żony bliźniego twego!"

Szóstem i dziewiątem przykazaniem ochrania Bóg wielkie dobro czystości czyli niewinności.

Bądź wstydliwym i czystym!

148. Co Bóg nam nakazuje szóstem i dziewiątem przykazaniem?

Bóg nam nakazuje szóstem i dziewiątem przykazaniem, abyśmy w myślach, spojrzeniach, rozmowach i uczynkach naszych zawsze byli czyści i wstydliwi.

Kto chce pozostać czystym, ten musi być przedewszystkiem wstydliwy.

Wstydliwym jest, kto bez potrzeby nie odsłania, nie ogląda lub nie narusza tych części ciała, które winny być okryte. Kto to czyni niepotrzebnie, ten jest niewstydliwym. — Wszystko, co jest potrzebne, by zachować ciało chędogo i zdrowo, nie jest grzechem. Nie grzeszy, kto przypadkiem niewstydliwość jaką widzi, a oczy od niej odrazu odwraca.

Dopóki sobie ktoś myśli i pragnienia nieczyste z głowy wybija, dopóty nie są one grzechem. — Gdy masz wątpliwość, czy jest coś nieczystością, zapytaj o tem rodziców twoich lub spowiednika twego.

149. Czemu mamy pilnie strzédz czystości?

Mamy pilnie strzédz czystości, bo czystych Bóg szczególnie miłuje i wynagradza.

„Błogosławieni, co są czystego serca, bo oglądać będą Boga!" (Mat. 5, 8.)
„O jak pięknym jest czysty rodzaj, ... u Boga i u ludzi jest w poważaniu!" (Mądr. 4, 1.)

150. Co mamy czynić, aby pozostać czystymi?

Aby pozostać czystymi, mamy
1. **spełniać słowo Chrystusowe: „Czuwajcie i módlcie się!"** (Marek 14, 38),
2. **nie próżnować i nie pobłażać sobie.**

Do 1. Przedewszystkiem trzeba nam czuwać nad oczyma. Do czuwania należy i to, żeby się zaraz z początku pokusie bronić. — Do modlenia się należy częsta komunja święta i nabożność ku przeczystej Dziewicy Marji. Patronami czystości są też i św. Józef, św. Alojzy, św. Agnieszka.

Do 2. „Próżniactwo wszelkich zdrożności (nieprawości) początkiem." — Nie pobłaża sobie np. ten, co po obudzeniu odrazu wstaje, ten, co nad łakotliwością panuje, ten, co ciekawość oczu i uszu trzyma w ryzie czyli jej się opiera.

151. Czego trzeba unikać, aby czystym pozostać?

Aby czystym pozostać, trzeba unikać wszystkiego, co niepotrzebnie naraża na nieczyste pożądania lub na nieczystą rozkosz.

Co czystości zagraża, tego bez potrzeby nie mamy ani oglądać, ani o tem myśleć, ani tego słuchać, ani pragnąć, ani czynić.

Czystości zagrażają: niedobre pisma, gazety i obrazy, — niegodziwe widowiska (kina, przedstawienia teatralne) i tańce, — kamractwo i koleżeństwo z niegodziwemi osobami, — nieprzystojne ubiory i nieprzyzwoite zabawy, — próżniactwo i rozpieściałość.

152. Czemu przedewszystkiem chronić się mamy nieczystości?

Chronić się mamy nieczystości przedewszystkiem,
1. **bo ona zbezczeszcza świątynię Ducha Świętego,**
2. **bo jej końcem jest często choroba, nędza, sromota i śmierć bez skruchy.**

„Strzeż się, mój synu, wszelakiej nieczystości!" (Tob. 4, 13.)
„Sprośni umieszczeni będą w bagnie, w którem ogień i siarka gore." (Obj. 21, 8.)

Przykł. Sodomę i Gomorę Bóg zatracił kwoli nieczystości, Dawida doprowadziła nieczystość do wielkich zbrodni.

Przeciwko czystości grzeszy:
1. kto czyni rzeczy nieczyste (sam albo z drugimi),
2. kto dobrowolnie daje z sobą czynić rzeczy nieczyste,
3. kto dobrowolnie nieczystych uczynków pragnie albo drugich do nieczystości chce uwieść,
4. kto się bez potrzeby naraża na niebezpieczeństwo grzechów nieczystości.

Szczególnie wielkiem jest przewinieniem, gdy się drugich grzechu naucza, uwodząc ich do pierwszego ich grzechu przeciw czystości. Po pierwszym grzechu następują zwykle liczne inne.

O moja Pani, o moja Matko! Tobie się całkiem oddaję, a na dowód mego oddania się Tobie ofiaruję Ci dzisiaj oczy moje, uszy moje, usta moje, serce moje, całego siebie. Ponieważ więc Tobie należę, o dobra Matko, zachowaj mię, ochraniaj mię jako Twoję własność! Amen.

Siódme i dziesiąte przykazanie Boże.

„Nie będziesz kradł!" — „Nie będziesz pożądał mienia bliźniego twego!"

Siódmem i dziesiątem przykazaniem ochrania Bóg własność.

Wszystkie ziemskie dobra należą najprzód do Boga, ponieważ On je stworzył. Z woli Boskiej mogą i ludzie posiadać te

dobra. Błąd to jest, gdy ktoś powiada: własność jest kradzieżą. Co kto nabył prawowicie, to też swą własnością nazwać ma prawo. Ale musimy kiedyś przed Bogiem zdawać rachunek z tego, jakeśmy własności używali.

Pan Jezus powiedział: „Gromadźcie sobie skarby w Niebie, gdzie ich ani rdza ani mól nie zniszczy, i gdzie złodzieje się nie wkradają i ich nie zabierają!" (Mat. 6, 20.) Skarby Nieba są ważniejsze niż skarby ziemi. Zbawiciel sam był tu na ziemi biedny.

Możemy się i o mienie troskać w sposób Bogu miły.

1. Pilnuj swojego!

153. Kiedy jest troska nasza o mienie Bogu miłą?

Troska nasza o mienie jest Bogu miłą, jeżeli
1. **nabywamy je uczciwie,**
2. **sumiennie niem szafujemy,**
3. **na dobre sprawy go używamy.**

Do 1. Tobjasz i koźlątko.

Do 2. Oszczędność to cnota chrześcijańska. — Nie mamy być rozrzutnymi ani też skąpymi. Przez nadmierne picie, namiętne granie i zakładanie się, przez strojenie się przesadne i przez inne trwonienie mienia już wielu dostało się w długi, w nędzę, w hańbę, a i w piekło. Skąpstwo robi człowieka nieczułym względem potrzeb ludzi, nawet wobec swoich.

Do 3. „Spełniaj miłosierdzie! Masz-li dużo, hojnie dawaj; masz-li mało, to i mało z chęcią dać się staraj!" (Tob. 4, 9.)

2. Nie pragnij czyjego!

Własność cudza winna być nam nietykalną.

154. Kiedy własność cudza jest nam nietykalną?

Własność cudza jest nam nietykalną, gdy nie naruszamy, co jest bliźniego, a oddawamy, co jest jego.

(Nie naruszać.) Własności czyjej nie śmiemy ani pożądać (10. przykazanie), cóż dopiero przywłaszczać ją sobie nieprawnie lub uszkadzać, psuć swawolnie. (7. przykazanie.)

(Oddawać.) Pożyczone i powierzone sobie rzeczy trzeba dobrze szanować i na czas oddać. Co kto winien drugiemu, ma mu dać i załatwiać punktualnie.

155. Kto bliźniemu się przegrzesza na własności jego?

Bliźniemu się przegrzesza na własności jego,
1. **kto skudzi (maszkieci), kradnie lub porywa,**
2. **kto oszukuje lub kto uprawia lichwę,**
3. **kto uszkadza, psuje, ze swej winy, rzecz cudzą,**
4. **kto w takowych grzechach pomaga.**

Skudzić (maszkiecić) = szukać co dobrego zjeść, kraść = wziąć w skrytości, porwać = wziąć przemocą, oszukać = mylić kogoś przy sprzedawaniu lub kupowaniu, np. fałszywą miarą, fałszywą wagą, fałszywym pieniądzem, lichą robotą lub lichym towarem, dalej, więcej wstawić w rachunek, niż było roboty lub towaru, lichwę uprawiać = pomnażać swoje mienie wyzyskując biedę bliźniego.

Kto rzecz znajdzioną sobie pozostawia a wie (lub lekko dowiedzieć się może), do kogo ona należy, nie jest wiele lepszy niż złodziej, tak samo, kto nie wraca rzeczy pożyczonej i kto nie płaci długów, chociażby mógł przy dobrej woli. — I ten, co świadomie przechowuje lub kupuje rzeczy kradzione, takim samym jest winowajcą jak złodziej.

156. Co ma czynić ten, który cudzą rzecz posiada lub z własnej winy ją uszkodził?

1. **Kto cudzą rzecz posiada, musi ją wrócić,**
2. **kto czyją własność ze swej winy uszkodził, musi według możności szkodę wynagrodzić.**

Kto w cudzym grzechu przeciwko siódmemu przykazaniu brał udział, łatwo mieć może powinność oddania czegoś lub wynagrodzenia. W wątpliwościach pytać trzeba spowiednika.

„Od rzemyka do kozika, od kozika do konika." — „Krzywda ludzka bokiem wyłazi."

Ósme przykazanie Boże.

„Nie będziesz fałszywie świadczał na bliźniego twego!"

Kto fałszywie świadcza, grzeszy przeciwko prawdziwości i przeciwko sławie bliźniego. Ósmem przykazaniem obowiązuje nas Bóg do prawdziwości, a przez to i sławę bliźniego On ochrania.

1. Bądź prawdziwym!

Bóg jest prawdą i lubuje się w prawdziwości. Kto chce Bogu być miłym, trzeba, aby był prawdziwym tak w słowach jak i w uczynkach.

Prawdziwym jest, kto miłuje prawdę, t. j. kto mówi i czyni tak, jak ma w sercu (prawdomówny, rzetelny).

Grzechy przeciw prawdziwości są: łgarstwo (kłamstwo) i obłuda. Łgać (kłamać) jest to świadomie rzec nieprawdę. Łgać w żarcie, łgać z potrzeby, łgać komu na korzyść i łgać komu na szkodę, są to cztery rodzaje łgarstwa.

Obłuda jest to łudzenie bliźniego np. udawaniem, że się jest człowiekiem dobrym, pobożnym, przyjaźnym, choć się takim w rzeczywistości nie jest. Obłudnikami byli faryzeuszowie, bo pobożność oni jeno udawali.

Człowiek prawdziwy nie jest podstępnym ani zdradliwym, a też i schlebiać nie lubi.

157. Co mówi Duch Święty o łganiu?

„Wargi łgające obrzydliwe są Bogu." (Przyp. 12, 22.)

„Wargi prawdę mówiące ostoją się na zawsze." (Przyp. 12, 19.)

2. Waruj sławę bliźniego!

„Dobre imię lepsze jest niż wielkie bogactwo." (Przyp. 22, 1.) Przeto imię dobre bliźniego ma nam być równie nietykalnem jak własność jego.

158. Czem okazać mamy, że sławy bliźniego nie tykamy?

Że sławy bliźniego nie tykamy, okazać mamy tem, iż
1. **chętnie o nim dobrze myślimy i mówimy,**
2. **o jego błędach atoli jeno z ważnych przyczyn wspominamy.**

Do 1. „Miłość nie myśli nic złego." (1. Kor. 13, 5.)

Do 2. „Kto strzeże gęby swojej, strzeże duszy swojej." (Przyp. 13, 3.)

Grzechy przeciwko sławie bliźniego popełnia:
1. (w sercu) kto bez dostatecznego powodu źle o bliźnim myśli;
2. (gębą) kto bez potrzeby wyjawia ukryte bliźnich wady (obmowa), rzeczywiste wady powiększa lub nierzeczywiste zmyśla (potwarz, oszczerstwo);
3. (w czynie) kto przed ludźmi kogoś znieważa.

Kto obmowiskom przeciwko sławie bliźniego rad się przysłuchuje, współwinien jest grzechu cudzego.

159. Co powinien czynić ten, który bliźniego na sławie ukrzywdził?

Ten, który bliźniego na sławie ukrzywdził, powinien wszystką krzywdę nagrodzić.

„Powstrzymuj język twój od złego a wargi twoje, by nie mówiły fałszu!" (Ps. 33, 14.)

Największe przykazanie o miłości.

Wszystko, co się dotychczas rozciąglej w dziesięciorgu przykazań Bożych powiedziało, mieści się krótko w największem przykazaniu o miłości.

160. Jak brzmi największe przykazanie o miłości?

Największe przykazanie brzmi: „Będziesz miłował Pana, Boga twego, z całego serca twego, i z całej duszy twojej i ze wszystkiej myśli twojej i z całej siły twojej! Jest to największe i pierwsze przykazanie. A drugie jest temu równe: Będziesz miłował bliźniego twojego jak siebie samego!" (Marek 12, 30. 31; Mat. 22, 37—40.)

„Bóg jest Miłością." (1 Jan 4, 16.) Z miłości ku nam dał On Swe przykazania. Na nasze dobro są nam dane. Za to powinniśmy się Bogu odwdzięczyć miłością. — Kto Boga miłuje, ten się raduje, iż może Bogu służyć i przestrzega przykazań Jego. „Kto przykazania Moje ma i ich przestrzega, tenci Mię miłuje." (Jan 14, 21.) — Kto Boga miłuje, ten i bliźniego ma w uszanowaniu i w miłości. „Coście najmniejszemu z braci moich uczynili, toście Mnie uczynili." (Mat. 25, 40.)

Przykazania kościelne.

1. Będziesz zachowywał święta nakazane!
2. Będziesz co niedzielę i święto z nabożnością uczestniczał we Mszy świętej!"
3. Będziesz zachowywał nakazane dni postne i abstynencyjne!
4. Będziesz się spowiadał z grzechów twoich przynajmniej raz na rok!
5. Będziesz przyjmował Komunję świętą przynajmniej raz na rok, i to w czasie wielkanocnym!

Chrystus rzekł Apostołom: „Wszystko, co zwiążecie na ziemi, związanem będzie i w Niebie." (Mat. 18, 18.) Temi słowy uprawnił On zwierzchników Kościoła, że mogą dawać przykazania a karać przestępców. On chce, żeby przykazań Kościoła sumiennie przestrzegano.

Pierwsze przykazanie kościelne.

„Będziesz zachowywał święta nakazane!"

I Kościół ustanowił dni, w które zaniechać trzeba pracy.

Dniami tymi są święta, dla czci Bożej i Świętych przeznaczone. Zachowywać je trzeba tak, jak niedziele.

Chcąc mieć wielki pożytek ze świąt nakazanych, rozważa się w święta Pańskie tę tajemnicę, ktorą się w ową uroczystość obchodzi. W uroczystości Świętych wielbimy Boga w wiernych sługach Jego, wzymamy tych sługów i cnotom ich się radujemy.

Zdarzenia wielkie z dziejów zbawienia obchodzimy co rok (Rok kościelny).

Rok kościelny zaczyna się pierwszą niedzielą adwentową.

Trzy główne uroczystości roku kościelnego są: Boże Narodzenie (Gody), Wielkanoc, Zielone Świątki.

Boże Narodzenie przypada zawsze na 25. grudnia, jest to święto nieruchome. Wielkanoc i Zielone Świątki nie zawsze przypadają na te same dni w miesiącu, są to ruchome święta. — Przed Bożem Narodzeniem i przed Wielkanocą idzie czas przygotowania, a po nich czas zakończania.

Czasem przygotowania na Boże Narodzenie jest Adwent (przyjście). W jego czterech tygodniach obchodzimy pamiątkę tych czasów, kiedy tęskliwie Zbawiciela wyglądano. (Barwa fijoletowa szat kościelnych, Roraty.) W Boże Narodzenie obchodzimy radośnie, ale nie zgiełkliwie, Narodzenie się Zbawiciela naszego. W ten dzień może każdy kapłan odprawić trzy Msze święte. W czasie po Bożem Narodzeniu najważniejszemi świętami są Obrzezanie i Objawienie Pana (Nowy rok i Trzy Króle). Przy Obrzezaniu otrzymało Boże Dziecię imię Jezus.

Wielkanoc poprzedzona jest przygotowaniem dalszem, bliższem i najbliższem. Dalszem przygotowaniem są niedziele dziewiąta, ósma i siódma przed Wielkanocą (niedziele Starozapustna, Mięsopustna, Zapustna czyli Septuagesima, Sexagesima, Quinquagesima). Bliższe przygotowanie zaczyna się Popielcem. Najbliższe przygotowanie obejmuje ostatnie dwa tygodnie przed Wielkanocą, tak zwany czas pasyjny (czas męki). Z Palmową Niedzielą rozpoczyna się Tydzień Wielki. (W Niedzielę Pasyjną widzimy zasłony na wizerunkach Pana Jezusa na krzyżu, jako też i na obrazach Świętych w ołtarzu — „ukrył się" —, w Wielki Czwartek milkną po Gloria organy i dzwony, Przenajświętszy Sakrament z tabernakulum wynoszą, w Wielki Piątek nie odprawiają Mszy świętej, w Wielką Sobotę święcą ogień, świecę Wielkanocną i wodę do chrztu). Wielkanoc to największe święto roku kościelnego, dzień radości wielkiej nad Zmartwychwstaniem Chrystusa. Po Wielkanocy idą: Niedziela Przewodnia (biała) i święto Wniebowstąpienia Chrystusa.

W piećdziesiąt dni po Wielkanocy są Zielone Swiątki.

W pierwszą niedzielę po Zielonych Świątkach jest święto przenajświętszej Trójcy, we czwartek potem uroczystość Bożego Ciała, a w piątek po oktawie Bożego Ciała jest Serca Jezusowego.

Drugie przykazanie kościelne.

„Będziesz co niedzielę i święto z nabożnością uczestniczał we Mszy świętej!"

Tem przykazaniem rozporządził Kościół, jak niedziele i święta święcone być mają.

Radośnie winniśmy pragnąć uczestnictwa w ofierze, jaką jest Msza święta, gdyż łaskami darzy.

Trzecie przykazanie kościelne.

„Będziesz zachowywał nakazane dni postne i abstynencyjne!"

Pościć jest to odjąć sobie z dziennej strawy część taką, którą się odczuje. Jest post nakazany i dobrowolny. Post nakazany oznajmia biskup w rozporządzeniu swojem na Post Wielki.

161. Jak się pości w post nakazany?

W post nakazany pości się w ten sposób, iż się jeno raz na dzień je do syta, zadowalając się rano i w wieczór posiłkiem małym.

162. W które dni jest post nakazany?

Post nakazany jest w powszednie dni Wielkiego Postu, w Suche Dni, i we cztery wigilje.

W niedziele Wielkiego Postu i od południa w Wielką Sobotę postu niema. — Suche dni są środa, piątek i sobota na początku czterech pór roku, — cztery wigilje są: dzień przed Bożem Narodzeniem, przed Zielonemi Świątkami, przed Wniebowzięciem N. M. Panny i przed Wszystkimi Świętymi.

163. Kto ma obowiązek zachowywać post nakazany?

Każdy katolik, który ukończył dwudziesty pierwszy rok życia swego a sześćdziesiątego jeszcze nie rozpoczął, ma obowiązek zachowywać post nakazany, o ile nie jest od postu zwolnionym.

Od postu zwolnieni są:

1. chorzy, słabi i tacy, ktorzy po chorobie do zdrowia wracają,
2. tacy, co ciężką robotę mają albo co przez post powinności stanu swego wypełnić by nie mogli. — W wątpliwości należy zwrócić się do spowiednika.

Abstynencja jest to powstrzymywanie się. Dni abstynencyjne to te dni, w które od wszelakich potraw mięsnych należy się powstrzymywać.

164. W które dni jest abstynencja nakazana?

Abstynencja jest nakazana we wszystkie piątki całego roku, w Popielec i w Wielką Sobotę do godziny dwunastej w południe.

165. Kto ma obowiązek zachowywać abstynencję?

Obowiązek zachowywać abstynencję ma każdy katolik-chrześcijaniu od siedmiu lat, jeżeli dla słusznych przyczyn nie jest zwolniony.

Przyczyny, zwalniające od abstynencji, są np. choroba i wielkie ubóstwo.

Nie strawa, wchodząca w usta, zanieczyszcza człowieka, lecz grzech nieposłuszeństwa i żarłoczność plami duszę.

Niektóre dni są równocześnie dniami postu i abstynencji, mianowicie: Popielec, piątki Wielkiego Postu, piątki suchedniowe i Wielka Sobota aż do dwunastej godziny.

166. Na co dni postu i abstynencji są zarządzone?

Dni postu i abstynencji są zarządzone na to,
1. abyśmy naśladowali przykład Chrystusa i Świętych,
2. abyśmy pokutę czynili za grzechy nasze,
3. abyśmy łatwiej pokonali złe skłonności nasze.

Przez cały Post i przez cały Adwent nie wolno urządzać zabaw hucznych, publicznych, zwłaszcza z tańcami, nie wolno też na nie chodzić. Wtych to szczególnie czasach, na pokutę przeznaczonych, ujarzmiać mamy w sobie żądze, ciągnące nas do wyuzdania i rozpusty.

Czwarte przykazanie kościelne.

„Będziesz się spowiadał z grzechów twoich przynajmniej raz na rok!"

Kto duszę swoję miłuje, nie będzie się ociągał ze spowiedzią, gdy miał nieszczęście wpaść w grzech ciężki. — Częstotliwa spowiedź jest pomocą w chronieniu się od grzechu śmiertelnego. — Kościół wymaga, ażebyśmy się spowiadali przynajmniej raz w roku.

Piąte przykazanie kościelne.

„Będziesz przyjmował Komunję świętą przynajmniej raz na rok i to w czasie Wielkanocnym!"

Kościół życzy sobie, byśmy często, choćby i codziennie, przystępowali do Stołu Pańskiego. On nakazuje, ażebyśmy

choć raz w roku Komunję świętą przyjęli. Wyznaczył on na to czas Wielkanocny.

Życzeniem Kościoła jest, by wszyscy wierni przyjmowali Komunję Wielkanocną we swoim parafjalnym kościele.

* * *

Gdy się o przykazaniach Kościoła mówi, ma się zazwyczaj te pięć przykazań na myśli. Ale oprócz tego naznaczył Kościół wyraźnie inne jeszcze obowiązki, np. że katolicy nie mają zawierać związków małżeńskich z innowiercami, że mają nie chodzić na niekatolickie nabożenstwa, że nie mają czytać pism niedobrych, że nie mają wstępować do towarzystw zakazanych, i że nie mają brać udziału w zebraniach spirytystów.

Kto w ważnej rzeczy całkiem dobrowolnie przykazanie kościelne przestępuje, popełnia grzech śmiertelny.

„Co Kościół Rzymski daje do wierzenia,
Trzymaj statecznie, a pewnyś zbawienia."

O chrześcijańskim sposobie życia.

Słuchaj na głos sumienia twego!

167. Co nam głoś sumienia mówi?

Głos sumienia mówi nam, co się w poszczególnych naszych uczynkach z prawością zgadza a co nie.

Przed uczynkiem pobudza nas sumienie, abyśmy czynili to, co jest godziwe, a nie czynili tego, co jest niegodziwe. Po uczynku chwali nas ono, gdyśmi uczynili co godziwego (sumienie dobre), a gani nas, gdyśmy uczynili co niegodziwego (złe sumienie, zgryzoty sumienia).

Kto na głos sumienia słucha i za nim idzie, jest człowiekiem sumiennym. Człowieka sumiennego Bóg darzy zadowoleniem i spokojem serca, taki człowiek nie zna zgryzót sumienia i cieszy się w sercu z dobrego uczynku swego.

Kto za głosem sumienia nie idzie, staje się człowiekiem niesumiennym. Dojdzie on pomału do coraz większych grzechow, a skończy zbrodniami najgorszemi. Przykł. Judasz doszedł od łakomstwa do złodziejstwa, potem do utraty wiary, następnie do zdrady, w końcu do rozpaczy i do samobójstwa.

Trzeba zawsze iść za głosem sumienia, gdy nam mówi: To powinieneś uczynić, rzecz to godziwa, lub: tego nieśmiesz uczynić, rzecz to niegodziwa.

„Miej zawsze sumienie dobre, a będziesz miał zawsze w sercu spokój." (Naśl. Chr.)

1. Spełniaj dzieła dobre.

Każdy chrześcijanin ma powinność spełniania dzieł dobrych. Albowiem Pan Jezus powiada: „Wszelkie drzewo dobre dobry owoc rodzi." (Mat. 7, 17.)

Jedne dzieła dobre nakazanemi są (do nich należą i powinności stanu naszego), drugie są dobrowolnemi.

168. Które dzieła dobre w Piśmie świętem są polécone?

W Piśmie świętem są polécone: modlitwa, post i jałmużna. „Lepsza jest modlitwa z postem i jałmużną niż kupy złota." (Tob. 12, 8.)

Do modlitwy zaliczają się wszystkie dzieła pobożności, do postu wszystkie dzieła zaparcia siebie, do jałmużny wszystkie dzieła miłości bliźniego.

Zgromadzaj zasługi dla Nieba!

Przepisanemi jak dobrowolnemi dziełami dobremi możemy sobie, według miłościwej zapowiedzi Boga, na Niebo zasłużyć.

169. Kiedy jedynie zasługujemy sobie na Niebo dobremi dziełami naszemi?

Zasługujemy sobie na Niebo dobremi dziełami naszemi jedynie wtedy, gdy je spełniamy w stanie łaski.

Takowe dzieła dobre krom tego odwracają od nas doczesne kary grzechowe.

Dzieła dobre, w stanie grzechu śmiertelnego spełnione, nie przynoszą nagrody niebieskiej, jednak nie są one bez pożytku. Bóg daje grzesznikowi za nie nieraz nagrodę ziemską albo łaski nawrócenia.

Przykł. Daniel rzekł Nabuchodonozorowi: „Wykup się z grzechów twoich jałmużną, a z nieprawości twoich miłosierdziem względem ubogich!" (Dan. 4, 24.) — Że się na Niniwitach nie ziściła groźba Boża, iż zatraci ich miasto, sprawiła to ich pokuta.

„Radujcie się i weselcie, bo zapłata wasza wielka jest w Niebiesiech!" (Mat. 5, 12.)

Pracuj!

„Człowiek stworzonym jest do pracy, jak ptak do lotu." (Job 5, 7.) Trzeba, aby każdy człowiek pracował.

Jedne prace są pracami ciała, drugie pracami ducha. Tak te jak tamte ważnemi są dla społeczeństwa.

170. Czemu pracować mamy?

Pracować mamy,

1. bo Bóg pracę nakazuje,

2. bo praca przynosi błogosławieństwo.

Do 1. Bóg rzekł: „Sześć dni pracować będziesz!" (5. Mojż. 5, 13.) Św. Paweł powiada: „Kto pracować nie chce, ten niech i nie je." (2. Tes. 3, 10.) Już w Raju Adam pracować musiał, „miał ogród ten uprawiać." (1. Mojż. 2, 15.) Byłoć to wprawdzie miłe zajęcie. Po przestępstwie rzekł Bóg: „W pocie oblicza twego będziesz chléb twój spożywał." (1. Mojż. 3, 19.) Zamieniła się praca w ostrą pokutę.

Do 2. Praca przynosi błogosławieństwo na ten tu czas: utrzymuje ciało i ducha przy świeżości i czerstwości, strzeże od nud i niezadowolenia, opatruje w chleb codzienny i prowadzi do dobrobytu.

Praca przynosi błogosławienstwo na wieczność: wszelka praca, wykonana w stanie łaski poświęcającej, zyskuje nam nagrodę w niebie, ochotna praca strzeże nas od wielu pokus i grzechów, mozolna, zmudna praca jest zbawienną pokutą.

171. Jak mamy pracować?

Mamy pracować ochotnie, cierpliwie i stale.

Nie zapomnij o dobrej intencji!

172. Przez co pomnaża się nagroda w Niebie za nasze dobre czyny?

Nagroda w Niebie za nasze dobre czyny pomnaża się przez dobrą intencję.

Im doskonalszą jest intencja nasza, tem większą jest nagroda za to.

Dobra intencja jest to zmierzanie ku Bogu czynami naszymi. Dobrą intencję mamy, czyli ku Bogu zmierzamy, gdy wszystkie nasze czyny mają na celu służbę i cześć Bożą.

Św. Paweł pisze: „Czy jécie czy pijecie lub coś innego czynicie, czyńcie wszystko na cześć Bogu!" (1. Kor. 10, 31.)

173. W jaki sposób krótko intencję dobrą wzbudzić możemy?

Krótko intencję dobrą wzbudzić możemy słowami: „Wszystko na cześć Bogu memu!" „W Imię Boże!" „Z miłości ku Bogu!"

Albo też: „W Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego!" „Jezu, wszystko dla Ciebie!" „Jezu, nie opuszczaj nas! My Twoimi w każdy czas!"

Pobożny chrześcijanin wzbudza dobrą intencję w każde rano i odnawia ją częściej podczas dnia.

Jeżeli ktoś czyni coś dozwolonego z zamiarem przewrotnym, to powiada się: on ma niedobrą (grzeszną) intencję. Przed takim musimy się mieć na baczności. Bardzo ostro Zbawiciel o tem mówi. „Obłudnikami" nazywa On tych, co dobre swe czyny spełniają jeno z tego powodu, aby być widziani przez ludzi. „Zaprawdę, mówię wam, otrzymali oni swą zapłatę." (Mat. 6, 5.)

Jest to rzecz nader ważna, uświęcać swe prace dobrą intencją, bo najwięcej czasu naszego zejdzie nam na pracach.

Kto z Bogiem zacznie, uczyni bacznie.

Bądź cnotliwym!

Na Chrzcie świętym daje nam Bóg zdolność czyli tężyznę ducha do spełniania dzieł cnych t. j. przez Boga cenionych i czczonych. Jest to duchowi naszemu wlana tężyzna, czyli wlana cnota. — Częstotliwem spełnianiem dzieł dobrych nabywa się wprawy w czynieniu dobrze. Jest to także tężyzna ducha czyli cnota. Nazywamy ją cnotą nabytą. Kto się wprawił w czynienie Bogu miłe, jest cnotliwym, zacnym.

174. Które cnoty są najważniejsze?

Najważniejsze są trzy boskie cnoty: wiara, nadzieja, miłość.

Nazywają się one boskiemi cnotami, ponieważ w szczególniejszy sposób z Bogiem nas łączą.

175. Kiedy wzbudzać mamy te trzy boskie cnoty?

Wzbudzać mamy te trzy boskie cnoty często, mianowicie przy rannym lub wieczornym pacierzu, w pokusach przeciwko tymże cnotom i w niebezpieczeństwie śmierci.

Drugie cnoty nazywamy moralnemi. Jest ich dużo.

176. Które cnoty moralne Chrystus nam szczególnie polécił?

Chrystus nam szczególnie polécił te cnoty moralne, które są wymienione w ośmiu błogosławieństwach.

Oto one:

1. Błogosławieni ubodzy w duchu, albowiem ich jest Królestwo Niebieskie.
2. Błogosławieni cisi, albowiem oni posiędą krainę.
3. Błogosławieni, którzy się smucą, albowiem oni będą pocieszeni.
4. Błogosławieni, którzy łakną i pragną sprawiedliwości, albowiem oni będą nasyceni.
5. Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią.
6. Błogosławieni, którzy są czystego serca, albowiem oni Boga oglądać będą.
7. Błogosławieni, którzy dbają o zgodę, albowiem oni dziećmi Bożemi nazwani będą.
8. Błogosławieni, którzy cierpią prześladowanie dla sprawiedliwości, albowiem ich jest Królestwo Niebieskie. (Mat. 5, 3—10.)

Do 1. Ubogi w duchu jest, kto się nie przywięzuje do dóbr doczesnych ponad potrzebę, chciwości się chroniąc. Przykł. Św. Franciszek.

Do 2. Cisi panują nad gniewem i nie mszczą się nawet wtedy, gdy im się krzywda dzieje. Przykł. Dawid wobec Saula.

Do 3. Do onych błogosławionych, którzy się smucą, należą wszyscy, którzy mają dobry żal za grzechy, tak samo ci, którzy za Niebem tęsknią, i też ci, którzy z potulnością i pokorą znoszą swe dolegliwości. Przykł. Św. Magdalena.

Do 4. Ci, którzy dbają o zbawienie swojej duszy, łakną i pragną sprawiedliwości. Przykł. Nikodem.

Do 5. Miłosierni mają miłe serce ku biednym i wspomagają ich. Przykł. Św. Wincenty a Paulo, św. Elżbieta.

Do 6. Czystego serca są ci, którzy nie plamią serca swego śmiertelnymi grzechami, a zwłaszcza grzechami nieczystości, najbardziej wszakże ci, którzy je chronią nawet od dobrowolnych grzechów powszednich. Przykł. Św. Alojzy, św. Agnieszka.

Do 7. Komu o to chodzi, by panowała zgoda i by nie było gniewu, ten dba o zgodę. Przykł. Abraham względem Lota.

Do 8. Kto ucisk znosić musi dla prawdziwej wiary lub dla swojej cnoty, ten cierpi prześladowanie dla sprawiedliwości. Przykł. Święci Apostołowie.

Stań się doskonałym!

Kto doszedł w miłości Bożej tak daleko, iż wszystko, co wykonuje, o cnotliwości jego świadczy, tego nazywamy doskonałym. Każdy chrześcijanin ma pragnąć, aby się stał doskonałym, bo Pan Jezus powiedział: „Bądźcie doskonałymi, jako i Ojciec wasz w Niebiesiech jest doskonałym!" (Mat. 5, 48.)

177. W kim mamy najlepszy wzór doskonałości chrześcijańskiej?

Najlepszy wzór doskonałości chrześcijańskiej mamy w Jezusie Chrystusie samym. On to powiedział: „Chceszli być doskonałym, . . . naśladuj Mię!" (Mat. 19, 21.)

Drugimi wzorami są nam Święci. Oni naśladowali Chrystusa i pokazują nam, jak stawać się mamy coraz lepszymi i doskonalszymi.

178. Co mają wszyscy czynić, aby stać się cnotliwymi i doskonałymi?

Aby stać się cnotliwymi i doskonałymi, mają wszyscy usłuchać napomnienia Jezusowego: „Kto chce być uczniem Moim, niechaj sam siebie się zaprze!" (Łuk. 9, 23.)

Chrześcijańskiem zaparciem siebie (przezwyciężaniem siebie) nakładamy hamulec złym skłonnościom naszym, a zachciankom naszym samolubnym, pragnącym czegoś, co jest złe lub niedoskonałe, nie przyzwalamy. Zmysłowości czegoś odmówić to tyle, co umartwiać się, dziać się to może i na rzeczach dozwolonych.

Dalej, kto stać się chce cnotliwym i doskonałym, wspomni sobie często na obecność Boga, rad się pomodli, pilnie słowa Bożego posłucha (weźmie udział we ćwiczeniach duchownych i w misjach, gdy się sposobność do tego nadarzy), przystąpi sobie jak najczęściej do Komunji świętej, grzechu powszedniego się ustrzeże, jak może najlepiej, dochowując wierności i w rzeczach małych.

„Kto jest wiernym w rzeczach najmniejszych, wiernym jest i w rzeczach wielkich." (Łuk. 16, 10.)

Pan Jezus zalécił w Ewangelji jeszcze szczególniejsze sposoby dla osięgnięcia doskonałości; są to rady ewangeliczne.

179. Co Pan Jezus zaléca w radach ewangelicznych?

Pan Jezus zaléca w radach ewangelicznych, by ci, którzy Go chcą w szczególniejszy sposób naśladować, żyli

1. **w dobrowolnem ubóstwie,**
2. **w trwałem bezżeństwie i czysto,**
3. **w ciągłem posłuszeństwie ku duchownym przełożonym.**

Zakonnicy świętymi ślubami się zobowiązują, że chcą postępować według tych trzech rad i tak nieustannie dążyć do doskonałości.

„Chadzaj przedemną i bądź doskonałym!" (1. Mojż. 17, 1.)

2. Strzeż się złego!

Prawdziwe i właściwe zło to grzech. Wszelakie dolegliwości i utrapienia tego życia nie są czemś złem, lecz mają z łaski miłościwego Boga służyć nam ku zbawieniu.

Broń się pokusom!

Djabeł, świat i pożądliwość nieraz nęcą nas do grzechu. Takie nęcenie czyli mamienie i wabienie do grzechu nazywamy kuszeniem czyli pokusą.

Jedne pokusy są zawinione, drugie niezawinione. Tu się najbardziej rozchodzi o pokusy niezawinione.

Bóg dopuszcza pokusy, aby nas utrzymać w pokorze i aby nam dać sposobność do zasług dobrem bojowaniem.

180. Kiedy pokusa staje się grzechem?

Pokusa staje się grzechem, gdy na nią przyzwalamy.

181. Co trzeba czynić, aby pokusy pokonać?

Aby pokusy pokonać, trzeba się modlić i zaraz im się bronić; Pan Jezus mówi: „Czuwajcie i módlcie się, abyście nie wpadli w pokusę!" (Marek 14, 38.)

Użyć trzeba w pokusach szczególnie takich sposobów: odejść z miejsca, gdzieby się zgrzeszyć mogło, czynić westchnienia (modlitewki strzeliste), przeżegnać się, o innych rzeczach myśleć i zająć się poważną jaką pracą.

182. Jaki pożytek nam przynosi każda pokonana pokusa?

Każda pokonana pokusa dodaje nam sił do nowych potyczek i skarbi nam nagrodę u Boga.

„Sprzeciwiajcie się djabłu, a umykać od was będzie!" (Jak. 4, 7.)

Unikaj grzechu!

183. Kto popełnia grzech?

Grzech popełnia, kto przestępuje przykazanie Boże z wiedzą i z wolą.

Kto nie spełni przykazania kościelnego, lub nakazu rodziców albo innych przełożonych, ten też przestępuje przykazanie Boże, i to czwarte.

Człowiek grzeszy: 1. niedobrą myślą, niedobrem słowem, niedobrym czynem; 2. niespełnieniem tego, co spełnić był powinien (grzech niedbalstwa).

Są grzechy, które człowiek wewnętrznie popełnia, a zewnętrznie nic złego nie czyni. Są to grzechy, popełnione w myślach. Najczęściej zachodzą one u tych, którzy coś złego uczynić pragną, albo którzy się cieszą, iż coś złego uczynili lub iż coś złego uczynią. Nawet i to już jest grzech, gdy człowiek niepotrzebnie i dobrowolnie na myśl sobie przywodzi rzeczy gorszące, do grzechu mamiące.

Nie wszystkie grzechy są jednakie; są grzechy ciężkie — te nazywamy śmiertelnymi —, i są grzechy lżejsze — te nazywamy powszednimi.

Chrystus przyrównuje jedne grzechy do ździebeł, drugie do tramów. (Mat. 7, 3.)

Chroń się i lękaj grzechu śmiertelnego!

184. Kto popełnia grzech śmiertelny?

Grzech śmiertelny popełnia, kto samochcąc przestępuje przykazanie Boże w ważnej rzeczy.

„Samochcąc" znaczy to: z całą wiedzą i wolą swoją.

Grzechu śmiertelnego chronić się i lękać mamy jako zła najgorszego.

Nie ma nic gorszego nad grzech śmiertelny, ponieważ grzech śmiertelny jest ciężką obrazą dla Boga a nieszczęściem największem dla człowieka.

185. Czemu grzech śmiertelny jest ciężką obrazą dla Boga?

Grzech śmiertelny jest ciężką obrazą dla Boga, bo jest on
1. zuchwałem nieposłuszeństwem,
2. haniebną niewdzięcznością i
3. okropną zniewagą.

Do 3. Okropną jest zniewaga, ponieważ człowiek, popełniając grzech śmiertelny, wyrzeka się nieskończonego Boga dla dobra ziemskiego.

Jak strasznym jest grzech śmiertelny, świadczy o tem męka i śmierć Pańska.

186. Po jakiemu jest grzech śmiertelny największem nieszczęściem dla człowieka?

Grzech śmiertelny jest największem nieszczęściem dla człowieka,
1. bo pozbawia go łaski uświęcającej, oraz wszelkich zasług dla Nieba,
2. bo sprowadza na niego kary doczesne i wieczne potępienie.

„Wszyscy, którzy czynią grzech i nieprawość, są wrogami swojej duszy." (Tob. 12, 10.) — Do człowieka, będącego w stanie grzechu, odnoszą się te słowa: „Żyć ci należało, a ty jesteś martwy." (Obj. 3, 1.)

Ile jeden jedyny grzech śmiertelny zepsuć może, ile on spustoszenia sprowadza, widzimy ną grzechu aniołów i na grzechu prarodziców.

Częstem popełnianiem jakiegoś grzechu nałoży się (przywyka) człowiek do tego grzechu i staje się grzesznikiem nałogowym.

Kto łaskę Boską od siebie odpycha i grzechów ciężkich nie zaprzestaje, ten staje się ślepym dla prawdy a zatwardziałym dla pobudek dobrych, popada on w zaślepienie i w zatwardziałość.

Koniec człowieka zatwardziałego, niepoprawnego jest straszny. „Ich koniec odpowie ich czynom." (2. Kor. 11, 15.)

Wystrzegaj się i powszednich grzechów!

Grzechy drobne mają nazwę: powszednich, ponieważ po wsze (t. j. wszystkie) dni zdarzać się mogą. Odpuszczenia za nie łżej się dostępuje, bo nawet bez spowiedzi.

187. Kto popełnia grzech powszedni?

Grzech powszedni popełnia,
1. kto samochcąc przestępuje przykazanie Boże w rzeczy drobnej,
2. kto przestępuje przykazanie Boże coprawda w rzeczy ważnej, ale nie całkiem samochcąc.

188. Czemu i grzechu powszedniego pilnie wystrzegać się mamy?

I grzechu powszedniego pilnie wystrzegać się mamy,
1. bo i on obraża Boga,
2. bo ściąga na nas karę nieraz ciężką,
3. bo zawiedzie z czasem w grzechy ciężkie.

„We wszystkie dni żywota twego miej Boga na pamięci a strzeż się, byś na grzech nie przyzwolił!" (Tob. 4, 6.)

Boga miej w największej czci a strzeż przykazań Jego! Oto człowiek cały!" (Ekkli. 12, 13.)

Część trzecia.

O środkach do nabycia łaski.

Pan Jezus mówi: „Bezemnie nic nie zdołacie". (Jan. 15, 5.)

O własnych siłach nie zdolniśmy ani do wierzenia ani do pełnienia przykazań, co dla zbawienia jest koniecznem. Potrzebna jest nam na to łaska Boska.

Chrystus wysłużył nam łaski, Duch Święty nam je udziela.

O łasce.

Łaska jest to każdy dar wewnętrzny, udzielony nam przez Boga dla naszego zbawienia wiecznego.

Szczególniejszemi są dwie łaski: łaska pomagająca i łaska uświęcająca.

1. O łasce pomagającej.

189. Co Bóg w nas sprawuje łaską pomagającą?

Łaską pomagającą oświeca Bóg nasz rozum i pobudza wolę do unikania złego a do czynienia dobrego.

Grzésznikowi łaska pomagająca potrzebna jest, aby stać się mógł sprawiedliwym, a sprawiedliwemu jest potrzebna, aby utrzymać się mógł przy sprawiedliwości i na Niebo zapracować.

Łaska pomagająca jest nam tak bardzo potrzebna, iż bez niej ani rozpocząć czegoś ani dalej prowadzić ani dopełnić nie poradzimy. „Bóg to jest, co w was sprawuje, iż chcecie i czynicie." (Fil. 2, 13.) „Bez Boga ani do proga."

190. Ile łask dostaje każdy człowiek?

Każdy człowiek dostaje łask tyle, iż zbawionym być może, ale nie wszyscy jednako dostają.

Bóg chce, by wszyscy ludzie byli zbawieni. (1. Tim. 2, 4.)

Kto zarządzonych przez Boga środków pilnie używa, ten otrzymuje obfite łaski. Takowymi środkami to sakramenta święte i modlitwa.

191. Co czynić należy, aby nam łaska rzeczywiście pomagała?

Należy z łaską wespół działać a nie sprzeciwiać się, św. Paweł powiada: „Napominamy was, abyście nie na próżno łaskę Boską dostawali." (2 Kor. 6, 1.)

„Dzisiaj, gdy głos Jego usłyszycie, nie zatwardzajcie serc waszych." (Ps. 94, 8.)

Ważnem jest, abyśmi i w drobnych rzeczach szczerze współpracowali.

Przykł. Obydwaj łotrowie.

Chrystus rzecze: „Oto, stoję przede drzwiami i pukam. Jeśli kto usłyszy głos mój i mi otworzy, to wstąpię do niego i ucztować z nim będę, a on ze Mną." (Obj. 3, 20.)

2. O łasce uświęcającej.

Uświęcającą nazywamy tę łaskę z tej przyczyny, iż nas uświęca t. j. Bogu miłymi czyni.

192. Co sprawuje w nas łaska uświęcającą?

Łaska uświęcająca czyni z nas dzieci Boże i dziedzice Nieba.

Łaska uświęcająca jest życiem nadnaturalnem (nadprzyrodzonem) duszy. — Chrystus nazywa ją szatą godową, bez której nikt na ucztę Niebieską dopuszczonym nie będzie. (Mat. 22.) — Nazywamy ją także dzieciństwem Boskiem.

Uświęcającą łaskę dostajemy po raz pierwszy na chrzcie świętym.

Duch Święty przynosi nam łaskę uświęcającą i wraz z nią wchodzi do duszy naszej, aby w niej zamieszkać. „Nie wiécie to, iż jesteście świątynią Boga i że Duch Swięty w was mieszka?" (1. Kor. 3, 16.)

Niemasz na ziemi skarbu większego nad łaskę uświęcającą. To też staraniem naszem największem być powinno, aby jej nie postradać, owszem, aby ją wciąż pomnażać i, w razie postradania, jak najrychlej ją odzyskiwać.

193. Przez co postrada (traci) się łaskę uświęcającą?

Postrada się łaskę uświęcającą przez grzéch śmiertelny.

Grzéch takowy nazywamy śmiertelnym, ponieważ uśmierca on w duszy życie nadnaturalne.

194. Przez co odzyskuje się łaskę uświęcającą?

Odzyskuje się łaskę uświęcającą:
1. przez sakrament pokuty,
2. przez żal doskonały.

Kto przez żal doskonały łaskę odzyskał, winien jednakowóż jeszcze na następnej spowiedzi grzéchy ciężkie wyznać.

195. Przez co pomnaża się łaskę uświecającą?

Pomnaża się łaskę uświęcającą przez sakramenta święte i przez każdy czyn dobry, spełniony w stanie łaski.

„Patrzcie, jaką miłość nam Ojciec wyświadczył przez to, iż nas na dzieci Boże powołał i że nimi jesteśmy." „A skoro dziećmi, to i dziedzicami jesteśmy: dziedzicami Boga a współdziedzicami Chrystusa." (1 Jan 3, 1 i Rzym. 8, 17.)

O świętych sakramentach.

196. Jak się nazywają siedem świętych sakramentów?

Siedem świętych sakramentów nazywają się: 1. chrzest, 2. bierzmowanie, 3. przenajświętszy Sakrament Ołtarza, 4. pokuta, 5. ostatnie olejem świętym namaszczenie, 6. kapłaństwo, 7. małżeństwo.

Za dawnych czasów udzielano pierwszych trzech sakramentów odrazu jeden po drugim. Stąd porządek, w jakim je dziś jeszcze wyliczamy.

197. Które trzy rzeczy stanowią sakrament?

Sakrament stanowią następujące trzy rzeczy: 1. znak zewnętrzny, 2. łaska wewnętrzna, 3. ustanowienie przez Jezusa Chrystusa.

Sakramenta święte są przez Pana Jezusa ustanowione dla naszego uświęcenia. Znakom zewnętrznym moc ta nadaną została przez Pana Jezusa.

Przy udzielaniu świętych sakramentów zachodzą oprócz znaków, przez Pana Jezusa ustanowionych, inne jeszcze obrzędy piękne, przez Kościół zarządzone. Mówimy na nie: ceremonje. Mają one niejako wyobrażać łaski, jakie w świętych sakramentach dostajemy, a ponad to wzbudzać one mają święty podziw w sercach wiernych.

Do 2. Każdy sakrament udziela nam łaski uświęcającej i łaski pomagającej. Łaski pomagające nie są te same w poszczególnych sakramentach.

198. Jak mamy sakramenta święte przyjmować?

Sakramenta święte mamy przyjmować godnie.

Sakramenta święte przyjmujemy godnie, gdy dusza nasza znajduje się w takim stanie, jaki się na sakrament godzi. Niemal przy wszystkich sakramentach potrzeba do godnego ich przyjęcia stanu łaski uświęcającej (przy chrzcie i przy pokucie nie potrzeba).

Kto z wiedzą niegodnie sakrament przyjmuje, popełnia świętokradztwo.

199. Które sakramenta raz tylko przyjmować można?

Raz tylko przyjmować można chrzest, bierzmowanie i kapłaństwo.

Te trzy sakramenta nadawają duszy niezatarte znamię. Chrzest nadaje znamię ucznia czyli zwolennika Chrystusowego, bierzmowanie znamię bojownika Chrystusowego, kapłaństwo znamię kapłana Chrystusowego.

„Gdybyś ty wiedział, co to za dar Boży!" (Jan 4, 10.)

O chrzcie.

Słowo „chrzest" pochodzi od Imienia „Chryst" (czyli Chrystus) i znaczy tyle co namaszczenie.

200. Jakiemi słowami został chrzest przez Pana Jezusa nakazany?

Chrzest został przez Pana Jezusa nakazany temi słowami: „Nauczajcie wszystkie narody i chrzcijcie je w Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego!" (Mat. 28, 19.)

201. W jaki sposób udziela się chrztu?

Polewa się głowę chrzceńcowi wodą mówiąc równocześnie: „Ja cię chrzcę w Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego."

Tak się czyni przy chrzcie nagłym. Do chrztu uroczystego dochodzą do tego jeszcze ceremonje.

Aby chrzest był ważny, wystarczy wziąć naturalną (zwykłą) wodą. Do chrztu uroczystego bierze się wodę, święconą osobno dla chrztu w Wielką Sobotę a drugi raz jeszcze w sobotę przed Zielonemi Świątkami.

202. Co chrzest sprawuje?

Chrzest gładzi wszelkie grzéchy i grzéchowe kary, a daje życie nadnaturalne (nadprzyrodzone) oraz łaski na jego zachowanie.

Jako pierwszy gładzonym zostaje we chrzcie grzéch pierworodny.

Ponieważ chrzest robi z nas najprzód dzieci Boże, nazywamy go też sakramentem odrodzenia (powtórne urodzenie).

Wraz z łaską uświęcającą otrzymujemy na chrzcie świętym cnoty nadnaturalne (nadprzyrodzone).

Przez chrzest stajemy się chrześcijanami. Przeto jest chrzest najpierwszym sakramentem; drugie sakramenta można dopiero wtedy ważnie przyjmować, gdy się już chrzest dostało. Chrzest jest zarazem najpotrzebniejszym sakramentem.

203. Czemu chrzest jest najpotrzebniejszym sakramentem?

Chrzest jest najpotrzebniejszym sakramentem, bo Pan Jezus powiedział: „Jeśli ktoś się nie odrodzi z wody i z Ducha Świętego, to wnijść nie może do Królestwa Bożego." (Jan 3, 5.)

Bez chrztu nie może nikt być zbawionym. To też Kościół żąda, by ze chrztem niemowląt długo nie zwlekano. Przyjmować chrzest ważnie można raz tylko.

Kto nie ma winy, iż bez chrztu został, ten też zbawionym być może przez chrzest pragnienia lub przez chrzest krwi. Chrzest pragnienia jest to żal doskonały, połączony z pragnieniem, że się chce czynić wolę Boską jak najlepiej. Chrzest krwi jest to śmierć męczeńska dla Chrystusa.

204. Kto może chrzcić ważnie?

Każdy człowiek może chrzcić ważnie; jednakże, jeżeli niema niebezpieczeństwa, chrzcić winien tylko duszpastérz.

205. Co ślubuje niemowlę przez chrzestnych?

1. Niemowlę odrzeka się szatana i wszelkich grzéchow, a przyrzeka życie chrześcijańskie;
2. wyznaje i obiecuje wiarę w naukę Bożą.

Co tu człowiek obiecuje, Bóg przyjmuje; stąd powstaje ścisły stosunek pomiędzy człowiekiem a Bogiem.

Chrzestni być mają wzorowymi katolikami; bo obowiązkiem ich jest w razie potrzeby przyczyniać się do tego, aby dziecko było wychowane dobrze po katolicku. — Między chrzestnymi a dziecięciem nastaje powinowactwo duchowne; są oni bowiem dziecku niejako duchownymi rodzicami. Małżeństwa z nim zawierać nie mogą.

Obrzędy połączone z udzieleniem chrztu świętego.

I. Przed udzieleniem chrztu.

1. Chrzceńcowi nadaje się imię Świętego. Ten mu być ma opiekunem i wzorem.
2. Kapłan dmucha trzykroć w twarzyczkę dziecięcia. To oznacza, że wygania się złego ducha. Potem soli dziecięciu kapłan daje, co oznacza, że dziecię ma być roztropnem mądrością chrześcijańską.
3. W Imię Boga, w Trójcy jedynego, rozkazuje kapłan szatanowi uroczyście, by opuścił chrzceńca.
4. Kapłan wprowadza dziecię do Kościoła.
5. Kapłan śliną dotyka uszu i nózdrz (nosa) dziecięcia (Marek 7, 33), na znak, że otworzyć się ma zmysł jego duchowy dla prawdy niebieskiej.
6. Ojcowie chrzestni składają w imieniu dziecięcia przyrzeczenia chrzestne.
7. Kapłan namaszcza dziecięciu pierś i ramiona świętym olejem, co oznacza, że chrzest daje dziecięciu siłę do zwalczania pokus oraz siłę do niesienia jarzma przykazań Chrystusowych.
8. Teraz następuje udzielenie właściwego chrztu (pyt. 201).

II. Po udzieleniu chrztu.

1. Kapłan namaszcza dziecięciu wierzchołek głowy chryzmem (oliwą z balsamem zmięszaną) dla zaznaczenia, że dziecię jest teraz chrześcijaninem, i że dusza jego namaszczona jest łaską Ducha Świętego.
2. Kapłan nakłada na dziecię białą sukienkę (dla zaznaczenia otrzymanej niewinności) i podaje płonącą świecę (dla zaznaczenia, że odtąd wiarą i uczynkami dobrymi świecić powinno).

I do mnie kapłan rzekł przy świętym chrzcie: „Weź białą sukienkę i zanieś nieskalaną przed stolicę Pana naszego Jezusa Chrystusa, abyś otrzymał żywot wieczny!"

O bierzmowaniu.

Słowo „bierzmowanie" znaczy „umocnienie".

206. Co mówi Pismo święte o bierzmowaniu?

Pismo święte mówi, że już Apostołowie bierzmowali.

Mówi: Gdy Apostołowie w Jerozolimie usłyszeli, iż Samarja przyjęła słowo Boże, wysłali tam Piotra i Jana. Ci przybywszy za wiernych się pomodlili, aby otrzymali Ducha Świętego, bo jeszcze na żadnego z nich nie był zstąpił, jeno ochrzceni oni byli na Imię Pana Jezusa. Tedy Apostołowie nakładali im ręce i oni otrzymywali Ducha Świętego. (Dz. Ap. 8, 14—17.)

Władzę bierzmowania mają biskupi, ale może papież nadać tę władzę i kapłanowi zwykłemu.

207. W jaki sposób biskup bierzmuje?

Biskup kładzie rękę bierzmowańcowi na głowę i namaszczając mu czoło chrzyżmem rzecze: „Znaczę cię znakiem krzyża i umacniam chrzyżmem zbawienia w Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego."

208. Co sprawuje bierzmowanie?

Bierzmowanie udziela nam Ducha Świętego na mężne wyznawanie wiary oraz na zwycięzkie mocowanie się z nieprzyjaciółmi naszego zbawienia.

Nieprzyjaciółmi zbawienia są: 1. zła pożądliwość, 2. zły świat, 3. zły duch. Przeciwko nim święte bierzmowanie nas umacnia, a najbardziej przeciwko złemu światowi. Ten bowiem mamidłami, groźbami i uciskami oderwać nas chce od Chrystusa i od Kościoła Jego. Walka nasza ze światem na tem polega, że do naszej wiary katolickiej się przyznajemy nie lękając się ludzi i że wiernie według niej żyjemy.

Bierzmowanie wprawdzie nie jest konieczne dla zbawienia, jednakże byłoby grzéchem nie przyjąć go z obojętności.

209. Jak się trzeba na bierzmowanie przygotować?

Trzeba
1. **chodzić na naukę o bierzmowaniu,**
2. **gorąco się modlić o dary Ducha Świętego,**
3. **godnie się spowiadać i komunikować.**

Po świętem bierzmowaniu należy za otrzymane łaski serdecznie podziękować Bogu, przyrzec mężne bojowanie za sprawę Chrystusową, trwałe aż do śmierci, i przeżyć dzień ten jak najgodniej.

Chrzestni (kmotrowie) przy bierzmowaniu biorą na siebie wobec Boga obowiązek, iż wspomagać będą bierzmowańca w duchowem jego bojowaniu radą i czynem.

Przebieg bierzmowania.

1. Na początku rozciąga biskup ręce nad wszystkimi bierzmowańcami, upraszając dla nich siedem darów Ducha Świętego.

2. Następnie każdemu z osobna udziela św. bierzmowania. (Pyt. 207.) Przytem kładzie chrzestny (kmotr) rękę bierzmowańcowi na ramię. — *Znaczenie czoła krzyżykiem wskazuje bierzmowańcowi, że jest on Chrystusowym bojownikiem*, który się za wiarę swoję nie ma wstydzić. „Nie wstyd mnie Ewangelji." (Rzym. 1, 16.)

Potem daje biskup bierzmowańcowi lekki policzek, mówiąc przytem: „Pokój z tobą." Bierzmowaniec, znosząc dla Imienia Jezusowego wszelakie zniewagi, ma znaleźć pokój prawdziwy.

3. Na koniec modli się biskup jeszcze raz za wszystkich bierzmowańców i błogosławi ich uroczyście. Przy tem ostatniem błogosławieniu *mają być obecni bierzmowańcy wszyscy.*

„Stójcie mocno przy wierze, mężnie działajcie, dziarskimi bądźcie!" (1. Kor. 16, 13.)

O przenajświętszym Sakramencie Ołtarza.

Sakrament Ołtarza jest z pomiędzy sakramentów świętych najświętszy a w łaski najobfitszy, ponieważ Chrystus Sam *w nim jest obecny.*

210. Jakiemi słowy zapowiedział Pan Jezus przenajświętszy Sakrament Ołtarza?

Nazajutrz po pierwszem cudownem pomnożeniu chleba rzekł Pan Jezus żydom: „Chléb, który ja wam dam, jest Ciało moje za żywot świata." Swarzyli się tedy żydowie między sobą, mówiąc: jak on nam dać może jeść ciało swoje? Jezus im rzekł: „Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam, jeśli Ciała Syna człowieczego pożywać nie będziecie, a Krwi jego pić nie będziecie, to żywota w sobie mieć nie będziecie. Kto Ciało moje pożywa a Krew moję pije, ten ma żywot wieczny, a ja go wskrzeszę w dzień ostateczny, albowiem Ciało moje prawdziwie jest pokarmem, a Krew moja prawdziwie jest napojem." (Jan 6, 52—56.)

211. W jaki sposób ustanowił Pan Jezus przenajświętszy Sakrament?

Przy ostatniej wieczerzy wziął Pan Jezus chléb, pobłogosławił, łamał i dawał uczniom swoim, rzekąc: „Bierzcie i jédzcie; to jest Ciało moje, za was dane." Potem wziął kielich, pobłogosławił i dawał uczniom swoim, rzekąc: „Pijcie z tego wszyscy, bo to jest Krew moja, Krew Nowego Testamentu, za was i za wielu wylana na odpuszczenie grzéchów." — To czyńcie na moję pamiątkę!" (Mat. 26, 26—28; Mar. 14, 22—24; Łuk. 22, 19. 20; 1. Kor. 11, 24. 25.)

W Wielki Czwartek obchodzimy ustanowienie Przenajświętszego Sakramentu, uroczystość główna jest w Boże Ciało.

212. Co się stało przy słowach Jezusowych: „To jest Ciało moje — to jest Krew moja?"

Przy słowach Jezusowych „To jest Ciało moje — to jest Krew moja" chléb i wino zamieniło się w Ciało i w Krew Jego; tylko postacie chleba i wina pozostały.

Postacie chleba i wina jest to, co dostrzegamy zmysłami naszymi, jak zewnętrzny wygląd, smak, woń i t. d.

213. Jaką władzę dał Pan Jezus Apostołom swoim słowami: „Czyńcie to na moję pamiątkę?"

Słowami „To czyńcie na moję pamiątkę" dał Pan Jezus Apostołom swoim władzę przemieniania chleba i wina w Ciało Jego święte i w Krew Jego świętą.

214. Na kogo przeszła władza przemieniania od Apostołów?

Władza przemieniania przeszła od Apostołów na ich następców w kapłaństwie.

215. Kiedy kapłani wykonują władzę przemieniania?

Kapłani wykonują władzę przemieniania we Mszy świętej, gdy nad chlebem i winem wymawiają słowa Chrystusowe: „To jest Ciało moje — to jest Krew moja."

Tę część Mszy św. nazywamy przemienieniem, ponieważ chléb i wino przemienia się w Ciało i Krew Chrystusa. Kapłan podnosi ten chléb przemieniony i to wino przemienione; przeto mówimy też na przemienienie podniesienie.

Przed przemienieniem jest na ołtarzu chléb i wino, po przemienieniu prawdziwe Ciało i prawdziwa Krew Jezusa Chrystusa.

Pan Jezus tak długo jest obecny w Najświętszym Sakramencie, jak długo są postacie chleba i wina.

Najświętszym Sakramentem wyświadcza nam Zbawiciel potrójne, niepojęte dobrodziejstwo: 1. wznawia we Mszy św. ofiarę, na krzyżu spełnioną; 2. daje się nam na pokarm w Komunji św.; 3. zamieszkuje z nami, chociaż wstąpił do Nieba.

1. O ofierze Mszy świętej.

216. Co to jest ofiarować?

Ofiarować jest to przynieść i złożyć Bogu dar widzialny, aby przez to Boga uczcić jako Pana najwyższego.

Zamiast „Bogu coś ofiarować" powiadamy też „Bogu coś poświęcić".

Słowo „ofiara" dwojakie może mieć znaczenie: 1. złożenie daru (ofiarowanie czyli poświęcenie) i 2. to, co się jako dar złożyło (dar ofiarowany czyli poświęcony).

Odkąd ludzie są na świecie, były i ofiary. W Starym Testamencie nakazał je Bóg sam. Były one zarazem przepowiedniami Ofiary Nowego Testamentu.

217. Któraż to ofiara jest Ofiarą Nowego Testamentu?

Ofiarą Nowego Testamentu jest Ofiara Chrystusowa na krzyżu, wznawiana w każdej Mszy świętej.

Ofiarą na krzyżu nie miało się kończyć wszelkie ofiarowanie. Przeto było wolą Jezusową, aby w Nowym Testamencie krwawą Jego ofiarę krzyżową wznawiano niekrwawo aż do końca świata. Ofiara na krzyżu a ofiara Mszy świętej to ta sama ofiara: w obu jest ten sam dar ofiarowany i ten sam kapłan ofiarujący. Różnica jest ta, iż na krzyżu ofiarował się Chrystus krwawo, a no ołtarzu ofiaruje się niekrwawo, bo już mąk nie przechodzi ani nie umiera.

Ofiara Mszy świętej jest nieustająca niekrwawa Ofiara N. T., w której Pan Jezus pod postaciami chleba i wina Ojcu Swemu Niebieskiemu przez kapłana jako dar się daje.

218. Któremi słowami była ofiara Mszy świętej zapowiedziana już w Starym Testamencie?

Ofiara Mszy świętej była zapowiedziana już w Starym Testamencie temi słowami: „Od wschodu słońca aż do zachodu będzie wielkiem Imię Moje pomiędzy narodami, bo na wszystkich miejscach ofiarować się będzie Imieniowi Memu ofiarę czystą.“ (Mal. 1, 11.)

Przepowiednia ofiary Mszy świętej była mianowicie ofiara Melchizedecha. „Tyś jest kapłanem wiekuiście według porządku Melchizedecha.“ (Ps. 109, 4.)

219. Któremi słowami Pan Jezus ustanowił ofiarę Mszy świętej?

Pan Jezus ustanowił ofiarę Mszy świętej przy ostatniej wieczerzy słowami: „To czyńcie na moję pamiątkę!“ (Łuk. 22, 20.)

Pan Jezus ustanowił ofiarę Mszy świętej na to, aby przez nią 1. czcić ustawicznie w sposób najdoskonalszy Ojca Swego Niebieskiego i 2. pożywić nas owocami ofiary krzyżowej.

Do 1. Ofiara Mszy świętej jest najdoskonalszą ofiarą ku uwielbieniu Boga, ku dziękczynieniu, ku przebłaganiu i ku ubłaganiu.

Do 2. Ofiara Mszy świętej udziela łaski pomagającej ku zbawieniu duszy naszej, a najbardziej ku nawróceniu grzeszników, dostępuje się odpuszczenia kar grzechowych: uchodzi się gniewu Bożego, i prędzej się otrzymuje, o co się prosi. Błogosławieństwo przeobfite spływa przez ofiarę Mszy świętej na świat cały.

220. Komu ofiarę Mszy świętej się składa?

Ofiarę Mszy świętej składa się jedynie Bogu.

W ofierze Mszy świętej wspominamy też i Świętych, a to dwojako: 1. dziękujemy Bogu za łaski, Świętym udzielone, 2. prosimy Go, aby ze względu na Świętych i nam był miłościw.

221. Za kogo ofiarę Mszy świętej się odprawia?

Ofiarę Mszy świętej odprawia się za cały Kościół, za żyjących i za umarłych.

Osobny pożytek z ofiary Mszalnej mają ci, za których się Mszą świętą odprawia, dalej kapłan odprawiający i wierni, co nabożnie uczestniczą.

222. Które główne części ma Msza święta?

Msza święta ma te trzy główne części: 1. Ofiarowanie, 2. Przemienienie, 3. Komunja św.

Krótkie objaśnienie o Mszy świętej.

Ołtarz święci biskup. W pośrodku ołtarza złożone są relikwje świętych męczenników.

I. Aby Msza święta mogła być odprawiana, muszą być na ołtarzu:
1. krzyż z wizerunkiem Chrystusa, czyli krucyfiks, lub i bez wizerunku (ofiara krzyżowa),
2. płonące świece (Jezus światłość świata),
3. okrycia płócienne.

II. Naczynia święte przy Ofierze świętej:
1. patena (płaska miseczka ozłocona),
2. kielich.

III. Szaty kapłańskie wskazują nam, że kapłan przy ołtarzu stoi na miejscu Chrystusa i odprawia nader świętą tajemnicę. Kapłan przywdziewa na siebie:
1. chustkę białą naramienną — humerał (wyobraża ona skupienie duszy),
2. długą białą szatę — alba (wyobraża ona czystość),
3. przewiązkę do ściągnięcia alby w biodrach — cingulum (wyobraża ona zaparcie siebie),
4. ręczną szatkę, u lewej ręki zwisiającą — manipulus (wyobraża ona prace i mozoły apostolskie),
5. wstęgę wspaniałą, w krzyż na piersiach założoną — stuła (wyobraża ona władzę kapłańską),
6. szatę wierzchnią, ornatem zwaną — casula (wyobraża ona jarzmo przykazań Chrystusowych, słodzone miłością Bożą).

IV. I te rozmaite barwy szat kapłańskich mają swe znaczenie. Barwa biała oznacza niewinność i radość duchową (święta Pańskie, Matki Boskiej, Aniołów, Wyznawców i Panien), czerwona jest barwą ognia i krwi (Zielone Świątki, święta Męczenników), zielona oznacza spodziewanie się życia wiecznego (niedziele po Trzech Królach i po Zielonych Świątkach), fijoletowa oznacza pokorę i pokutę (Adwent i Post Wielki), czarna oznacza smutek (Wielki Piątek i Msze żałobne).

V. Mszą świętą odprawia się po łacinie, 1. ponieważ język łaciński jest z Rzymu, a stamtąd wiara się rozeszła na wsze strony, 2. ponieważ język ten z biegiem czasu się nie zmienia jak języki ludowe, 3. ponieważ przezeń i w nabożeństwie zachowuje się i potęguje jedność i jednolitość Kościoła na całej ziemi.

VI. Znaczenie ceremonji, częściej zachodzących:
1. kłanianiem okazuje się korne uszanowanie,
2. klękaniem (przed przenajśw. Sakramentem) okazuje się uwielbienie,
3. rozkładaniem rąk okazuje się błaganie,
4. biciem w piersi okazuje się winę i skruchę,
5. całowaniem ołtarza okazuje się miłość ku Chrystusowi i uszanowanie względem relikwji Świętych,
6. Modlenie się na przemian: Dominus vobiscum „Pan z wami“, et cum spiritu tuo „i z duchem twoim“.

Od rozpoczęcia do Ofiarowania. (Wstęp.)

1. Kapłan odmawia psalm u stóp ołtarza na przemian z ministrantem. Do psalmu dodaje spowiedź powszechną (confiteor) błagając o przebaczenie. **Zmów pokornie i pobożnie modlitewkę o skrusze!**

2. Kapłan wstępuje po stopniach do ołtarza, całuje go w pośrodku i odmawia na prawej stronie introit czyli wnijście.

3. Teraz idzie do pośrodka ołtarza i odmawia „Kyrie eleison" (Panie, zmiłuj się nad nami) prosząc po trzykroć każdą z trzech Osób Boskich o zmiłowanie. **Mów sobie po cichu: Panie, zmiłuj się nad nami, Chryste, zmiłuj się nad nami, Panie, zmiłuj się nad nami.**

4. Z tem zazwyczaj łączy się gloria (chwała Bogu na wysokości). **Tu możesz stosownie zaofiarować Bogu Mszą św. jako Ofiarę pochwalną, dziękczynną, pojednawczą i błagalną, czyli na Jego uwielbienie, na dziękczynienie Mu, na przebłaganie i ubłaganie.**

5. Po Dominus vobiscum idzie kapłan na prawą stronę, gdzie z rozłożonemi rękoma się modli o to, o co wszystkim chodzi i co wszyscy sobie życzą (kolekty). **Módl się ty o to, co tobie na sercu leży, i za cały Kościół!**

6. Aż dotąd zwracaliśmy się w pacierzach do Boga, teraz Bóg do nas przemawia w Lekcji i w Ewangelji. Lekcja (list) jest to zwykle ustęp z listów Apostolskich.

7. Po Lekcji przenosi się księgę na drugą stronę ołtarza, gdzie kapłan Ewangelję czyta lub śpiewa. Ewangelja jest to ustęp z jednej z pomiędzy czterech Ewangelji. Na Ewangelję wstajemy wszyscy i robimy krzyżyk na czoło, usta i piersi, chcąc przez to wyrazić, że wierzymy mocno w Ewangelję, że się do niej przyznajemy, i że ją chować chcemy w sercu a wypełniać czynem, albo też, że myśli, słowa i uczynki nasze doznać mają uświęcenia. **Podczas Lekcji i Ewangelji mów pobożnie wiarę, nadzieję i miłość!**

8. W pewne dni, mianowicie w Niedziele, przychodzi teraz w pośrodku Credo (Nicejski Skład Wiary). **Zmów Skład Apostolski!**

Pierwsza część główna, Ofiarowanie.

1. Kapłan bierze, jak to Pan Jezus przy ostatniej Wieczerzy uczynił, najprzód chléb, potem wino, przymieszując nieco wody, i ofiaruje to Bogu. Jest to tymczasowe poświęcenie tych darów. **„Racz, Panie, przyjąć te ofiary!"**

2. Kapłan umywa ręce, by oznaczyć, iż czyste od grzéchów musi być serce przy świętej Ofierze. **„Omyj mię z win moich!"**

3. Następnie wzywa wszystkich do modlitwy (orate fratres, tj. módlcie się bracia), aby Bóg łaskawie tę Ofiarę przyjął. W tej myśli odmawia sekretę (modlitwa cicha).

Druga część główna, Przemienienie.

1. Część tę poprzedza prefacja (przedsłowie). Jest to uroczysta modlitwa pochwalna oraz dziękczynna. Rozpoczynając ją mówi kapłan: „Sursum corda" (w górę serca!). Zakończając łączy się z chórami Anielskimi i mówi: „Święty, Święty, Święty" i t. d. (sanctus).

2. Idą teraz pacierze (modlitwy) ciche (kanon) za cały Kościół, za zwierzchników jego i za wszystkich wiernych, szczególnie za obecnych przy Ofierze i za tych, których kapłan osobno Bogu polécić zamierza. Potem wzywa się Świętych o ich wstawiennictwo i błogosławi się dary. **Proś za Kościół, za papieża, za biskupa, za twego duszpasterza, za twoich rodziców, za przyjaciół, za przełożonych, za dobroczyńców, za tych, którzy są dobrzy na ciebie, i za tych, którzy są niedobrzy.**

3. Odgłos dzwoneczka znać daje, że przybliżyła się chwila, z całej Mszy świętej najświętsza. Cichutko szepce kapłan nad chlebem i winem słowa, nakazane Apostołom przez Pana Jezusa, słowa Przemienienia. Z pokorą kapłan ukléknuje, potem ukazuje ludowi najprzód Hostję świętą a potem kielich z najświętszą Krwią Chrystusową: **„Witaj, o prawdziwe Ciało Chrystusowe! Ze czcią największą Cię uwielbiam." „Jezu, Tobie żyję . . ." „Witaj, o przedroga Krwi Chrystusa! Ze czcią największą Cię uwielbiam." „Bądź nam miłościw!"**

4. Po Przemienieniu modli się kapłan, by raczył Bóg Ofiarę tę przyjąć na uszczęśliwienie ludu Swego, potem prosi za zmarłych, pomnąc i szczęśliwych w Niebie, i błaga o przyjęcie w ich poczet. **Módl się za zmarłych z twej rodziny i za wszystkie dusze w czyścu: „Wieczny odpoczynek racz im dać, Panie . . .!"**

Trzecia część główna, Komunja.

1. Na rozpoczęcie tej części głównej mówi kapłan głośno Pater noster (Ojcze nasz) **„Ojcze nasz . . ."**

2. Kapłan łamie Hostję świętą, jak i Chrystus przy ostatniej Wieczerzy chléb łamał.

3. Następuje trzykrotne „Agnus Dei" (Baranku Boży) **(Mów to wraz z kapłanem!)** i przygotowanie do świętej Komunji cichemi modlitwami.

4. Po trzykrotnem „Domine non sum dignus" (Panie, nie jestem godzien) przyjmuje kapłan Komunję, najprzód Hostję świętą, potem Krew świętą. **Mów też i ty kornie i ufnie: „Panie, nie jestem godzien . . ." Jeżeli nie komunikujesz, wzbudź w sobie pragnienie za Panem Jezusem ukochanym, w Sakramencie utajonym: Duszo Chrystusowa poświęć . . ." (Komunja duchowna).**

5. Po Komunji przenosi się znowu księgę na prawą stronę, gdzie się odmawia modlitwy dziękczynne.

6. Potem udziela kapłan błogosławieństwa, stojąc w pośrodku ołtarza. (We Mszach żałobnych go nie udziela.) **Przeżegnaj się pobożnie i rzeknij: „Niechaj mię błogosławi wszechmogący Bóg, Ojciec, Syn i Duch Święty!"**

7. Potem na lewej stronie czyta kapłan ostatnią Ewangelję. Jest to zwyczajnie początek Ewangelji według św. Jana: „Na początku było Słowo . . ." Przy słowach: „A Słowo stało się ciałem" kapłan uklękuje.

„Przystąpię do ołtarza Bożego, ku Bogu rozweselającemu młodość moją." (Ps. 42, 4.)

2. O pokarmie duszy (o Komunji św.).

Słowo „Komunja" znaczy „połączenie".

223. Co przyjmujemy w Komunji świętej?

W Komunji świętej przyjmujemy Ciało i Krew Jezusa Chrystusa jako pokarm dla duszy naszej.

Jezus Chrystus jest obecny w najświętszym Sakramencie tak, jak żyje w Niebie. Przeto jest On pod każdą z tych dwu postaci cały obecny, w żywem Ciele z żywą Krwią, Bóg i człowiek razem.

Pod postacią chleba przyjmujemy żywego Chrystusa, a więc i świętą Krew Jego. — Kościół nie podaje wiernym kielicha przy Komunji świętej, ponieważ Krew święta łatwo by mogła się wylać, i ponieważ rozmaici ludzie nie radzi piją po drugich z tego samego kielicha.

224. Co sprawuje Komunja święta?

Komunja święta łączy nas ściśle z Panem Jezusem, w którym wszelkie łaski początek swój mają.

Pan Jezus mówi: „Kto Ciało Moje pożywa i Krew Moję pije, ten zostaje we Mnie a Ja w nim." (Jan 6, 57.)

Wymienić należy mianowicie następujące skutki świętej Komunji:

1. Ona pomnaża łaskę uświęcającą,
2. osłabia złe skłonności i daje chęć i siłę do dobrego,
3. oczyszcza z grzéchów powszednich a chroni przed śmiertelnymi.

I ciału w nagrodę za godne przyjmowanie Komunji świętej przypadnie chwalebne zmartwychwstanie i tem większa szczęśliwość. „Kto pożywa Ciało moje i pije Krew moją, ten ma żywot wieczny, a ja go wskrzeszę w dzień ostateczny." (Jan 6, 55.)

225. Jak mamy przygotować do Komunji św. duszę swoją?

Mamy przed Komunją świętą
1. duszę swoją oczyścić z grzéchów,
2. wzbudzić uczucia pobożne.

Do 1. Kto ciężko zgrzeszył, musi się poprzednio wyspowiadać. Powszednie grzéchy można skruchą z duszy zetrzeć.

Do 2. Do wzbudzenia w sercu uczuć pobożnych pomaga rozmyślanie nad następującemi trzema pytaniami:

a) Kto to przychodzi do mnie? Pan Jezus, król Aniołów, Pan mój i Bóg mój. — Tu wzbudź wiarę i uwielbij Pana Jezusa!

b) Do kogo przychodzi Bóg wielki? Do marnej ludzkiej istoty, która Go grzéchami tak często obrażała! — Wzbudź pokorę i skruchę.

c) Po co przychodzi? Po to, by połączyć się zemną w przyjaźni serdecznej i obdarzyć mię darami niebieskimi! — Wzbudź nadzieję, miłość i zatęsknij za Nim!

Po przyjęciu Komunji świętej powinniśmy zatrzymać się przez chwilę w rozmyślaniu nabożnem, uprzytomniając sobie, że jest Pan Jezus w nas, i składając Mu swe uwielbienie, podziękowanie i błaganie o łaski dla siebie i dla drugich.

Staraniem naszem być powinno, abyśmy dzień Komunji świętej w całości uświęcili wiernem wypełnianiem naszych obowiązków i innymi dobrymi uczynkami, abyśmy (i to już w dzień przedtem) unikali wszystkiego, co z takowym miłościwym dniem nie licuje (nie zgadza się).

Kto świadomie w stanie grzéchu śmiertelnego Komunję św. przyjmuje, komunikuje niegodnie. Powszedni grzéch nie czyni Komunji niegodną, ale sprawia, iż się mniej łask otrzymuje.

226. Co mówi Paweł święty o niegodnej Komunji?

„Kto niegodnie chléb ten jé albo kielich Pana pije, ten zawinia względem Ciała i Krwi Pana . . ., ten jé i pije sobie sąd, nie odróżniając Ciała Pana." (1 Kor. 11, 27—29.)

227. Kto śmie komunikować codzień?

Kto jest w stanie łaski a Komunji świętej z pobożności pożąda, ten śmie komunikować codzień.

228. Jak powinniśmy się przygotować do Komunji św. na ciele naszem?

Powinniśmy być przy Komunji świętej na czczo i porządnie ubrani.

Na czczo jest ten, co od północy nic, ani troszki, nie spożył ani wypił. — Chorzy, którzy w niebezpieczeństwie życia się znajdują a Komunję jako wijatyk, tj. jako ostatnie posilenie na drogę do wieczności, przyjmują, na czczo zostać nie potrzebują. Skoro niebezpieczeństwo życia się przedłuża, można Komunję świętą jako wijatyk i częściej przyjmować.

Innym osobom, które chore leżą już miesiąc a prawdopodobnie nie prędko wyzdrowieją, może spowiednik raz lub dwa razy na tydzień pozwolić, iż przed Komunją świętą zażyją leków lub zjedzą coś płynnego.

O rozdzielaniu Komunji św.

Ministrant odmawia spowiedź powszechną (Confiteor) za tych, którzy przystępują do Komunji świętej. Potem obraca się kapłan ku ludziom i rzecze: „Niechaj się nad wami zmiłuje Bóg wszechmogący, niech odpuści wam grzéchy i niech zaprowadzi was do żywota wiecznego!" Ministrant odpowiada: Amen. Potem mówi kapłan dalej: „Przebaczenia, rozgrzeszenia i odpuszczenia grzéchów waszych niechaj wam udzieli Bóg wszechmogący i miłosierny!" (Ministrant: Amen.) Następnie bierze kapłan kielich z Hostjami świętemi i, ukazując jednę, rzecze: „Oto Baranek Boży, który gładzi grzéchy świata!" I zaraz dodaje trzykrotnie: „Panie, nie jestem godzien, abyś wstąpił pod dach mój, ale rzeknij jeno słowo, a uzdrowioną będzie dusza moja."

Do Komunji św. idzie się jak najpokorniej, ręce złożone a oczy spuszczone. Kapłan podaje Hostję świętą, mówiąc: „Ciało Pana naszego Jezusa Chrystusa niech duszę twoję zachowa na żywot wieczny!" — Gdyby się Hostja święta do podniebienia przylepiła, tak iżby jej łyknąć nie można, odlep ją nie palcami, lecz językiem.

„Kto pożywa Ciało moje i pije Krew Moję, ten zostaje we Mnie a Ja w nim." (Jan 6, 56.)

3. O mieszkaniu Syna Bożego między ludźmi.

Wprawdzie wstąpił Zbawiciel do Nieba. Ale miłość Jego wszechmocna wynalazła sposób, iż jednak przy nas pozostaje.

Jezus Chrystus, żyjąc w Niebie w jasnej chwale, mieszka między nami w najświętszym Sakramencie.

Tajemnica ta zawiera w sobie cuda niepojęte: Ten sam Pan Jezus, który jest w Niebie, przebywa w tabernakulum (przybytek na ołtarzu). Pan Jezus przebywa równocześnie w tysiącach przybytków.

Jest to dla nas wielką łaską i wielkiem szczęściem, iż Zbawiciel między nami zamieszkuje.

229. Co winniśmy Panu Jezusowi w najświętszym Sakramencie?

Winniśmy

1. **Pana Jezusa w najświętszym Sakramencie radzi odwiedzać z tym zamiarem, aby Go uczcić uwielbieniem, aby Mu złożyć podziękowanie, lub aby Mu wynurzyć nasze błaganie;**
2. **w domu Jego sprawować się zawsze przyzwoicie.**

Gdy się spotka na ulicy kapłana, niosącego najświętszy Sakrament choremu, to należy dać hołd korny Panu Jezusowi, wyznając przez to swą wiarę.

Najświętszy Sakrament przechowuje się w osobnym kielichu (ciborium), postawionym w tabernakulum. Przy błogosławieństwie sakramentalnem wkłada kapłan Hostję świętą do monstrancji i wystawia ją na uwielbienie. Wieczna lampka w pobliżu ołtarza wskazuje na mieszkanie Pana Jezusa, na światłość świata, serce Jego goreje miłością ku nam.

Są jeszcze inne nazwy dla najświętszego Sakramentu, a mianowicie: Przenajświętsze, Boże Ciało, Eucharystja (dziękczynienie), Hostja święta (dar ofiarny), Stół Pański, Wijatyk (gdy do chorego się niesie).

Ku czci najświętszego Sakramentu służą: uroczystość Bożego Ciała, święto Serca Jezusowego, Wieczna Adoracja i bractwo najświętszego Sakramentu.

„Radością mi jest wielką, być między syny człowieczymi." (Przyp. 8, 31.)

O sakramencie Pokuty.

Sakramentem Pokuty odpuszczają się grzéchy. Powiadamy nań też i Spowiedź święta, ponieważ się spowiadamy z grzéchów, gdy go przyjmujemy.

Pokuta jest kara za nieprawość; nazywamy pokutą także karę, którą sobie sami zadajemy.

W sakramencie Pokuty odwracamy się od grzéchow popełnionych a zwracamy się do Boga, grzéchy nasze wyznajemy i za nie pokutować chcemy. Za to Bóg nam przez kapłana winę daruje.

230. Któremi słowy ustanowił Pan Jezus sakrament Pokuty?

Pan Jezus rzekł Apostołom: „Weźmijcie Ducha Świętego! Komu grzéchy odpuścicie, są odpuszczone, a komu zatrzymacie, są zatrzymane." (Jan 20, 22. 23.)

Władza odpuszczania grzéchów przeszła od Apostołów na ich następców w kapłaństwie.

231. W jaki sposób udziela kapłan sakramentu Pokuty?

Gdy człowiek ze skruchą w sercu grzéchy swoje wyznał, odpuszcza mu je kapłan mówiąc: „Ja cię rozgrzészam z grzéchów twoich w Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego. Amen."

Rozgrzeszenie nazywamy też absolucją.

232. Co sprawuje sakrament Pokuty?

1. **sakrament Pokuty usuwa grzéchy i kary wieczne, grzéchami zasłużone,**
2. **udziela łaski uświęcającej lub pomnaża ją oraz wspomaga nas łaską pomagającą we walce z grzéchem.**

Do 1. Wszystkie grzéchy, po Chrzcie popełnione, mogą być odpuszczone w sakramencie Pokuty. Niema grzéchu tak ciężkiego, iżby po dobrej skrusze nie mógł być odpuszczonym. — Doczesne kary za grzéchy są to kary, trwające do pewnego czasu (bądź to na ziemi, bądź to w czyścu). Co najmniej pewną część z kar doczesnych cofa i spowiédź.

Do 2. Wraz z łaską uświęcającą wracają się i wszytkie zasługi, które przez grzéch ciężki zostały utracone. (Pyt. 186.)

233. Komu trzeba przyjąć sakrament Pokuty?

Sakrament Pokuty trzeba przyjąć każdemu, kto po Chrzcie się dopuścił ciężkiego grzéchu.

(Patrz czwarte przykazanie Kościoła.)

Z grzéchu, wyspowiadanego ważnie, nie potrzeba się powtóre spowiadać.

234. Które pięć rzeczy należą do przyjęcia sakramentu Pokuty?

Do przyjęcia sakramentu Pokuty należą te pięć rzeczy: 1. rachunek sumienia, 2. skrucha, czyli żal za grzéchy, 3. przedsięwzięcie poprawy, 4. spowiédź, 5. zadosyćuczynienie.

Abyśmy to wszystko dobrze i jak należy spełnić mogli, trzeba nam najprzód zwrócić się w pobożnej modlitwie do Ducha Świętego.

1. O rachunku sumienia. (Poprzypominaj sobie!)*)

235. Jak robimy rachunek sumienia?

Przypominamy sobie, jakeśmy zgrzészyli przeciw przykazaniom Bożym i kościelnym w myślach, w słowach, w czynach i niedbalstwem.

Przy ciężkich grzéchach przypominamy sobie i dokładną liczbę ich i ważne okoliczności.

Ważnemi okolicznościami są te okoliczności, które grzéch czynią dużo większym. A więc przedewszystkiem 1. te okoliczności, które z grzéchu czynią grzéch śmiertelny (np. wielka kradzież, znaczna szkoda), — 2. okoliczności, które dawają grzéchowi inny i gorszy wygląd przez to, że zachodzi przestąpienie jeszcze innego przykazania (np. kradzież w kościele lub kradzież dóbr kościelnych, znieważenie rodziców).

Rachunku sumienia nie trzeba brać lekko ale też nie strachliwie. Ułatwić go sobie można, gdy się co wieczór go robi i gdy się częściej na spowiédź chodzi.

2. O żalu. (Pożałuj szczerze!)

236. Czego najbardziej potrzeba, gdy się przyjmuje sakrament Pokuty?

Gdy się przyjmuje sakrament Pokuty, najbardziej potrzeba skruchy czyli żalu za grzéchy.

Kto ma skruchę, czyli żal za grzéchy, ten ubolewa, iż grzéch zrobił, ten życzy sobie: „Obym to tego grzéchu nie był zrobił!"
Spowiédź bez żalu szczerego jest nieważna.

Rozróżniamy żal doskonały i żal niedoskonały. I żal niedoskonały podoba się Bogu, wystarczy on do przyjęcia sakramentu Pokuty.

237. Kiedy mamy żal niedoskonały?

Mamy żal niedoskonały, gdy ubolewamy nad grzechem z powodu kar, na jakieśmy u Boga zasłuzyli. (Z miłości ku samym sobie.)

Grzeszeniem ściągamy na siebie kary czyścowe lub piekielne (tracimy łaskę uświęcającą i zasługi dla Nieba).

Kto za grzéchy swoje żałuje jeno kwoli doczesnych nieprzyjemności jakichś (sromota, kara rodzicielska, choroba i t. p.), temu nie przyczyni się do odpuszczenia grzéchów takowy żal doczesny czyli naturalny.

238. Kiedy mamy żal doskonały?

Mamy żal doskonały, gdy ubolewamy nad grzéchem z miłości ku Bogu.

*) 5 „P"

Z miłości ku Bogu żałujemy za grzéchy, gdy pomyślimy, co to Pan Jezus za grzéchy nasze wycierpiał, co to za niewdzięczność płacić grzéchem Bogu za dobrodziejstwa Jego, co to za obraza, jakąśmy Majestatowi Boga wyrządzili grzéchem.

239. Co poradzi żal doskonały?

Żal doskonały poradzi gładzić odrazu wszystkie ciężkie grzéchy.

Trzeba jednak grzéchy ciężkie, zgładzone żalem doskonałym, jeszcze wyspowiadać, ponieważ Chrystus rozporządził, że wszystkie grzéchy ciężkie należą przed sąd Pokuty.

Dobrze jest wzbudzać sobie żal doskonały często, np. wieczorem przed spaniem, przedewszystkiem atoli należy go sobie wzbudzić w niebezpieczeństwie życia i zawsze, gdy się w grzéch ciężki wpadło. — Pomóż drugim, gdy są w niebezpieczeństwie śmierci a księdza niema, wzbudzić żal doskonały!

240. Za które grzéchy trzeba koniecznie żałować, aby spowiédź była ważna?

Aby spowiédź była ważna, trzeba koniecznie żałować przynajmniej za wszystkie grzéchy śmiertelne.

Jeżeli ktoś inszych grzéchów nie ma do spowiadania, jak jeno powszednie, ten przynajmniej nad jednym z nich ubolewać powinien; inaczej byłaby spowiędź nieważna.

Żal trzeba wzbudzić przed spowiedzią lub przynajmniej przed rozgrzészeniem.

Kto jeno ustami żałuje, nie mając przytem szczerości, ten nie ma żalu prawdziwego, dobrego.

Z żalem dobrym łączyć trzeba nadzieję odpuszczenia i przedsięwzięcie poprawy.

Niechaj grzésznik nie wątpi o miłosierdziu Boskiem; żadnego grzésznika skruszonego, za grzéchy żałującego, Bóg nie odpycha. „Jakom żyw, mówi Pan, nie chcę ja śmierci grzésznika, lecz by się nawrócił z drogi swojej a żył." (Ez. 33, 11.) Przykł. Judasz miał żal, ale był to żal bez nadzieji.

„Sercem skruszonem i pokornem, o Panie, nie wzgardzisz." (Ps. 50, 19.)

3. O przedsięwzięciu poprawy. (Popraw się!)

Kto sobie ze szczerością westchnie: „Obym to tego nie był robił!", ten też sobie pomyśli: „Więcej tego nie zrobię." Przedsięweźmie sobie stanowczo: Poprawię życie moje, tych grzéchów więcej nie popełnię.

241. Które przedsięwzięcie grzésznik mieć powinien przyjmując sakrament Pokuty?

Grześnik mieć powinien koniecznie przynajmniej szczerą wolę, że chce

1. chronić się wszystkich grzéchów ciężkich, jako też najbliższych sposobności czyli przyleżytości do nich,
2. używać potrzebnych środków do poprawy życia i
3. naprawić szkody wielkie, przez siebie poczynione.

Najbliższą sposobnością czyli przyleżytością do grzéchu jest wszystko, co łatwo i niemal pewnie wprowadzić może w grzéch ciężki, np. osoba, towarzystwo, gra, książka. „Kto się lubuje w niebezpieczeństwie, w niem zginie." (Ekkli. 3, 27.)

Kto grzéchów ciężkich lub dobrowolnych najbliższych sposobności do nich unikać nie chce, ten nie ma żalu prawdziwego; spowiedź jego jest nieważna, a rozgrzészenie nie przyniesie mu pożytku.

„Zabiorę się i do ojca powrócę." (Łuk. 15, 18.)

4. Spowiédź. (Powiedz!)

Spowiédź jest to powiedzenie grzéchów.

I cały sakrament Pokuty nazywamy też „spowiedzią".

242. Czemu powinniśmy spowiadać się z grzéchów naszych?

Powinniśmy spowiadać się z grzéchów naszych, bo Chrystus, ustanawiając sakrament Pokuty, tak rozporządził.

Pan Jezus rzekł: „Komu grzéchy odpuścicie, są odpuszczone; a komu je zatrzymacie, są zatrzymane." (Jan 20, 22. 23.) By zaś kapłan wiedział, komu grzéchy odpuścić lub zatrzymać, trzeba, by je grzésznik wprzód powiedział.

Spowiédź jest taka dawna jak Kościół.

243. Z czego trzeba się spowiadać?

Trzeba się spowiadać przynajmniej ze wszystkich grzéchów śmiertelnych, dodając ich liczbę i ważne okoliczności.

Spowiadać się z powszednich grzéchow nie jest wprawdzie koniecznością, ale rzeczą dobrą i zbawienną.

Przy ciężkich grzéchach powiadamy liczbę tak, jak ją sobie przypominamy. Przeto przy rachunku sumienia trzeba się nad tem zastanowić. Kto wié liczbę dokładnie, winien ją dokładnie powiedzieć.

Podawając ważne okoliczności nie trzeba nic na lepsze zmieniać w opowiadaniu, nikogo nie wymieniać po nazwisku, nic zbytecznego nie opowiadać a wyrażać się trzeba uczciwie.

Kto umyślnie coś ważnego na spowiedzi opuszcza, spowiada się nieważnie, pozostaje on w grzéchach swoich i nowy grzéch dodaje, grzéch świętokradztwa.

244. Jak spowiadać się należy?

Spowiadać się należy rzetelnie i szczerze.

Spowiadamy się rzetelnie, gdy się tak oskarżamy, iż kapłan wszystko dobrze zrozumieć może.

Spowiadamy się szczerze, gdy się tak oskarżamy, jak się przed Bogiem winnymi czujemy, nic nie tając i nic na lepsze nie zmieniając.

Nieraz przyjdzie pokusa: Tego nie możesz powiedzieć, byłoby to dla ciebie sromotą. Ależ nie wstydźmy się spowiadać szczerze, raczej wstydźmy się grzészyć. „Jest wstyd, który do grzéchu zaprowądza." (Ekkli. 4, 25.)

245. Na jakie niebezpieczeństwo wystawia się ten, co w ważnych sprawach nieszczerze się spowiada?

Ten, co w ważnych sprawach nieszczerze się spowiada, jest w niebezpieczeństwie, że życie będzie miał niespokojne, śmierć nieszczęśliwą a na Sądzie Pańskim sromotę przed całym światem.

Jak to niemądrze, nie powiedzieć zaraz na następnej spowiedzi tego, co wyspowiadanem być musi, jeżeli człowiek nie chce pójść na wieczne potępienie!

Kapłan żywi życzliwość ku każdemu człowiekowi, który się spowiada, i radby mu pomódz. Ale człowiek ze swej strony spowiadać się winien ze szczerością, inaczej bowiem kapłan pomódz mu nie może. Z usłyszanych na spowiedzi grzéchów nie wolno kapłanowi nikomu nic powiadać. Raczej śmierć ponieść on musi, niż coś ze spowiedzi zdradzić. (Tajemnica spowiedzi.) — Ktoby z czyjej spowiedzi przypadkiem coś dosłyszał, winien także o tem milczeć. Jest to ścisły obowiązek.

246. Co ma czynić ten, który za to nie może, iż coś ważnego na spowiedzi opuścił?

Ten, który za to nie może, iż coś ważnego na spowiedzi opuścił, powié o tem na następnej swojej spowiedzi.

Tak samo postąpi sobie ten, który dał mylną księdzu odpowiédź, nie naumyślnie, jeno iż był zmieszany, a dopiero po spowiedzi mu się to rozjaśniło.

247. Co ma czynić człowiek, który ciężkiem zawinieniem może za to, iż się nieważnie spowiadał?

Człowiek, który ciężkiem zawinieniem może za to, iż się nieważnie spowiadał, musi wrócić do ostatniej spowiedzi ważnej i od niej począwszy, wszystkie śmiertelne grzéchy powtórzyć.

Przytem należy też powiedzieć, ile było nieważnych spowiedzi i niegodnych Komunji.

Spowiedź, w której się powtarza spowiedzi dawniejsze, jest spowiedzią generalną (powszechną). Spowiédź z całego życia obejmuje wszystkie spowiedzi począwszy od pierwszej.

Nieważną staje się też spowiédź, gdy człowiek bardzo niedbale zrobił rachunek sumienia i przez to grzéch ciężki opuszcza przy spowiedzi, za niedbalstwo przecież człowiek może, tak samo, gdy niema prawdziwego żalu, lub też gdy niema przedsięwzięcia poprawy u niego. W takich razach również powtórzyć spowiedź trzeba.

Spowiédź generalną można i dobrowolnie złożyć. Przyda się ona takim osobom, które wstępują do nowego stanu (np. przez zawarcie małżeństwa), albo które są niebezpiecznie chore, przyda się wszystkim podczas misji i rekolekcji.

„Kto występki swoje tai, z tym nie będzie dobrze, ale kto je wyznaje i opuszcza, ten dostąpi miłosierdzia." (Przyp. 28, 13.)

5. O zadosyćuczynieniu. (Pokutuj!)

248. Czemuż to po odpuszczeniu grzéchów jeszcze zadosyćuczynienie spełnić trzeba?

Zadosyćuczynienie spełnić trzeba, bo przez odpuszczenie grzéchów
1. **nie zawsze i kary wszystkie są odpuszczone,**
2. **nie wszelka szkoda, spowodowana grzéchem, jest naprawiona.**

249. W jaki sposób spełnić mamy zadosyćuczynienie?

Spełnić mamy zadosyćuczynienie
1. **odprawieniem nałożonej pokuty,**
2. **naprawieniem uczynionej szkody, według możności.**

Do 1. Nie wyjdzie nam na złe, gdy sobie ku nałożonej pokucie jeszcze dobrowolnie coś nałożymy (np. to że chcemy jako prawdziwi pokutnicy znosić nasze mozoły i przykrości, że chcemy dawać jałmużny lub spełniać inny jaki czyn dobry.)

Spowiédź takiego, który łatwo czegoś zapomni i z powodu tego i pokuty nie spełni, pozostaje ważną; kto pokutę odwleka z lekkomyślności, temu zdarzyć się może, że jej później wcale nie odprawi, z czego staje się grzéch nowy.

Do 2. (O szkodzie, wyrządzonej bliźniemu na duszy jego p. pyt. 147, na czyjej własności p. pyt. 156, na sławie p. pyt. 159.) Kto był na drugiego niedobry, ten nie jeno odpuścić musi z serca, ale i o pojednanie się starać.

Grzéch przynosi szkodę i nam samym; wzmagają się bowiem w nas złe skłonności przezeń. Tę szkodę usuwamy najlepiej zaparciem siebie i umartwianiem.

Najważniejsze jest to, byśmy wykonali przedsięwięcie poprawy i używali na to środków potrzebnych,

„Idź a nie grzész już więcej!" (Jan 8, 11.)

Przebieg spowiedzi.

Zrobiwszy rachunek sumienia, wzbudziwszy żal za grzechy i postanowiwszy poprawę życia, przybliżą się dziecko, skoro kolej na nię przyjdzie, do słuchatelnicy (spowiednicy) i uklękuje.

1. Kapłan błogosławi dziecko, przyczem dziecko się żegna.

2. Dziecko zaczyną słowami: „Ostatnią moją spowiédź była przed . . . tygodniami. Ze skruchą i pokorą spowiadam się z grzéchów moich" (tu powiada szczerze i rzetelnie swoje grzéchy).

Na końcu rzecze dziecko: „za te i za wszystkie grzéchy moje żałuję serdecznie, chcę życie soje poprawić i proszę o pokutę i rozgrzészenie."

3. Teraz uważa na to, co kapłan powiada, i na pokutę, którą zadaje. Gdy kapłan co pyta, namyśla się dziecko nieco i odpowiada szczerze i skromnie.

4. Następnie daje kapłan rozgrzeszenie (pyt. 231). Potem pozdrawia: „Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!", na co się odpowiada: „Na wieki!" Albo też kapłan rzecze: „Idź z Bogiem!" lub „Idź w pokoju!"

5. Odszedłszy od spowiednicy mówi dziecko modlitwy po spowiedzi i zadaną pokutę.

„Zmiłuj się nademną, Boże, według wielkiego miłosierdzia Twego, a zgładź nieprawość moją w wielkiej Twej litości!" (Ps. 50, 3.)

O odpuście.

Odpustem pomaga nam Kościół w zadosyćczynieniu za grzéchy nasze. Odpust jest to darowanie kar doczesnych po za sakramentem Pokuty. Kościół ma władanie nad skarbami wielkich zasług Chrystusa i Świętych. Niemi on gładzi długi nasze u Boga, udzieleniem odpustu.

250. Które doczesne kary grzéchowe daruje nam się w odpuście?

W odpuście daruje nam się te doczesne kary grzéchowe, które po opuszczonych już grzéchach jeszcze pozostały.

Błędne jest zdanie, jakoby odpustem grzéchy się odpuszczały. Oszczérstwem jest twierdzenie, że Kościół sprzedaje odpust albo, co jeszcze gorsze, że za pieniądze odpuszcza grzéchy takie, które dopiero stać się mają.

Odpust jest zupełny, jeżeli się rozchodzi o darowanie doczesnych kar grzéchowych w zupełności, a jest niezupełny, jeżeli ma być darowana jeno część z nich.

Odpustami zupełnymi są np. odpust Porcjunkuli, odpust jubileuszowy i odpust na godzinę śmierci.

Odpust jednego roku, 100 dni, 40 dni (kwadragena) znaczy darowanie tylu kar grzéchowych, ileby się za dawnych czasów odpokutowało pokutą kościelną w 1 roku, w 100 dniach, w 40 dniach.

Niemal wszystkich odpustów ustąpić można duszom w czyścu, przyczyniając się za nimi.

251. Co potrzeba dla uzyskania odpustu?

Dla uzyskania odpusta potrzeba stanu łaski i dokładnego wypełnienia przepisanych dobrych uczynków.

Kto się spowiada co dwa tygodnie, zyskać może i te odpusty zupełne, dla których spowiedź wyraźnie jest przepisana. — Powiédz sobie przy rannym pacierzu, że pragniesz uzyskać wszystkich odpustów, jakie są połączone z tem, co w ciągu dnia Bogu miłego uczynisz. Króciuchnemi modlitewkami odpustowemi są: np. „Chwała Ojcu i Synowi . . ." (100 dni odpustu.) „Serce Jezusa, ufam w tobie." (300 dni odpustu.)

„Jezu mój miłosierdzia!" (100 dni odpustu.)

O ostatniem Namaszczeniu olejem świętym.

252. Czego naucza Jakób Apostół o ostatniem Namaszczeniu olejem świętym?

Święty Jakób pisze: „Choruje kto między wami, to niechaj wezwie kapłanów Kościoła do siebie. Ci niech się modlą nad nim, pomazując go olejem w Imię Pańskie, a modlitwa, z wiary płynąca, zbawi chorego, Pan go podźwignie, a jeśli ma grzéchy na sobie, będą mu odpuszczone." (Jak. 5, 14. 15.)

Skoro tak nauczał św. Jakób, to wynika z tego, że Pan Jezus ostatnie olejem świętym Namaszczenie ustanowił.

253. Jak kapłan udziela ostatniego olejem świętym Namaszczenia?

Kapłan namaszcza choremu zmysły olejem świętym mówiąc: „Przez to święte Namaszczenie i przez Swe miłościwe miłosierdzie niechaj ci Pan odpuści, coś zgrzészył wzrokiem (słuchem i t. d.)! Amen."

Olej dla chorych święci biskup w Wielki Czwartek.

Chrystus ustanowił ostatnie olejem świętym Namaszczenie tak na dobro duszy jak i na dobro ciała.

254. Co sprawuje ostatnie olejem świętym Namaszczenie dla dobra duszy?

1. Ostatnie olejem świętym Namaszczenie gładzi grzéchy i kary grzéchowe;
2. pomnaża łaskę uświęcającą;
3. wzmacnia w cierpieniach i w konaniu.

Ostatniem świętem Namaszczeniem odpuszczają się grzéchy śmiertelne jeno w tenczas, gdy chory żałował za nie, a już z nich wyspowiadać się nie może.

255. Co sprawuje ostatnie święte Namaszczenie dla dobra ciała?

Ostatnie święte Namaszczenie przynosi choremu często ulgę w chorobie, ba i zdrowie, jeżeli to jest ku pożytkowi duszy jego.

Ostatnie święte Namaszczenie przyjąć może i przyjąć winien każdy chrześcijanin katolicki, który jest niebezpiecznie chory a doszedł do lat, w których rozróżnić potrafi, co złe a co dobre.

256. Kiedy trzeba sprowadzić choremu kapłana?

Kapłana sprowadzić trzeba choremu zawczasu, aby chory mógł dostać ostatnie święte Namaszczenie, póki jeszcze ma przytomność.

Niemądrość to jest, zwlekać z przyjęciem, aż nadejdzie konanie. Ostatnie bowiem olejem świętym Namaszczenie nie tylko na to jest ustanowione, by choremu dać wzmocnienie w chwili konania, lecz i na to, by chory z zasługą znosić mógł chorobę lub by wyzdrowiał. — Rodzina może się ciężko przegrzészyć, jeśli z jej winy chory nie dostaje zawczasu sakramentów świętych albo nawet bez ostatniego świętego Namaszczenia umiera.

257. Ile razy można przyjmować ostatnie święte Namaszczenie?

W każdem niebezpiecznem zachorowaniu można raz przyjmować ostatnie święte Namaszczenie; powtórzyć je atoli można, gdy niebezpieczeństwo minęło i znowu wróciło.

Udzielanie choremu sakramentów świętych.

Rozpościera się w izbie chorego — i tak się zawsze czyni, gdy chory ma przyjąć komunję św. — biały obrus lub białą płachtę na stole, postawi się na stół krzyż i po jednej świecy z każdej strony, które się zapala już przed wstąpieniem kapłana. Ponadto trzeba dać na stół dwa naczynia: jedno z wodą święconą, drugie mniejsze z wodą zwykłą. Jeżeli ma być udzielone i ostatnie olejem świętem Namaszczenie, tedy dać na stół jeszcze miseczkę z watą i nieco soli do otarcia palców ze świętego oleju. (Watę i sól należy potem spalić.) Niechże i woda do umycia będzie na pogotowiu a przy niej ręcznik czysty.

1. Kapłan wstąpiwszy do izby, w której chory leży, daje pozdrowienie, życząc pokoju. Potem modli się o błogosławieństwo Boże dla domu i mieszkańców jego, kilkakrotnie udziela błogosławieństwa.

2. Potem dostaje chory Pana Jezusa, przy czem kapłan mówi: „Przyjmij na drogę do wieczności Pana naszego Jezusa Chrystusa, On niechaj cię zachowa od złego nieprzyjaciela i niechaj cię zaprowadzi do żywota wiecznego. Amen."

3. Następnie błaga kapłan Aniołów i Świętych o opiekę dla chorującego, i udziela mu świętego Namaszczenia. (Pyt. 253.)

4. Potem kapłan się modli, by Bóg uwolnił chorego od boleści duszy i ciała a przywrócił mu zdrowie.

5. Zazwyczaj otrzymuje chory też zaraz i błogosławieństwo papieskie, w którem się mieści odpust zupełny na godzinę śmierci.

„Czuwajcież, bo nie wiécie dnia ani godziny!" (Mat. 25, 13.)

O kapłaństwie.

W Kościele są kapłani i jest lud. Kapłańska władza, dana przez Chrystusa Apostołom, istnieje w Kościele nadal przez sakrament kapłaństwa.

258. Co mówi Pismo święte o kapłaństwie?

Pismo święte mówi,

1. że Jezus Chrystus dał Apostołom władzę kapłańską i łaski;
2. że Apostołowie władzę tę i łaski zaś innym podawali.

Do 1. Przy ostatniej wieczerzy dał Pan Jezus Apostołom władzę odprawiania ofiary Mszy świętej; w dniu Zmartwychwstania dał im władzę odpuszczania grzéchów. Przy innych sposobnościach dał im pełnomocnictwo do udzielania pozostałych sakramentów, do święcenia i błogosławienia.

Do 2. Św. Paweł pisze biskupowi Timoteuszowi: „Przypominam ci, abyś rozniecał łaskę Bożą, daną ci przez nałożenie rąk moich." (2. Tim. 1, 6.)

259. Co sprawuje kapłaństwo?

Kapłaństwo udziela władzy kapłańskiej i łaski do życia kapłańskiego.

260. Jaką władzę ma kapłan?

Kapłan ma władzę
1. **odprawiania ofiary Mszy świętej,**
2. **udzielania sakramentów,**
3. **święcenia i błogosławienia.**

Kto przez kapłaństwo raz otrzymał tę władzę, już jej stracić nie może.

Kapłanowi dopiero wtedy wolno jest wykonywać władze swoje, gdy mu prawowity jego zwierzchnik duchowny udzielił posłannictwa.

Świeckie zwierzchności i parafje nie mogą udzielać władzy duchownej, gdyż same jej nie posiadają.

Powinniśmy się często modlić o dobrych kapłanów. Wielką to jest łaską dla rodziny, gdy Bóg którego z jej synów powoła do stanu kapłańskiego.

Sposób udzielania kapłaństwa.

Godność kapłańską wyprzedzają cztery niższe i dwa wyższe święcenia (subdjakon i djakon). Kapłaństwa udzielać może jeno biskup.

Udzielając kapłaństwa kładzie biskup ręce na tych, którzy mają być na kapłanów wyświęceni, i modli się nad nimi, potem przywdziewa im stułę i ornat, namaszcza im ręce świętym olejem i podaje patenę z hostją i kielich z winem. W końcu nadaje im władzę odpuszczania grzechów.

Przy wyświęcaniu na biskupa dochodzą do władz i łask kapłańskich jeszcze inne władze i łaski.

„Czcij Boga z całej twojej duszy a w uszanowaniu miej kapłanów Jego!" (Ekkli. 7, 31.)

O sakramencie małżeństwa.

Bóg Sam ustatnowił małżenstwo w raju.

Małżeństwo za czasów Starego Testamentu nie było jeszcze sakramentem, jeno związkiem świętym męża z żoną.

261. Do jakiej godności zostało małżeństwo wyniesione przez Pana Jezusa?

Małżeństwo zostało wyniesione przez Pana Jezusa do godności sakramentu.

Małżenstwo chrześcijańskie jest rzeczą świętą, jest odzwierciedleniem (podobieństwem) związku, jaki istnieje między Chrystusem a oblubienicą Jego, Kościołem świętym. (Ef. 5, 32.)

Sakrament małżeństwa winien być przyjmowany w stanie łaski uświęcającej.

262. W jaki sposób zawiera się małżeństwo chrześcijańskie?

Oblubieniec i oblubienica oświadczają wobec swego proboszcza i dwu swiadków, że się wzajem poślubiają, po czem kapłan związek ich małżeński błogosławi.

Jeśliby katolik oświadczenie co do ślubu złożył jeno przed urzędnikiem świeckim (ślub cywilny), to taki ślub rzekomy jest nieważny wobec Boga, a współżycie małżeńskie jest ciężkim grzechem.

263. Co sprawuje sakrament małżeństwa?

Sakrament małżeństwa kojarzy (łączy) małżonków nierozerwalnie na całe życie, oraz udziela im łask obfitych, by spełniać mogli jak należy powinności tego związku, przez całe życie trwającego.

„Co Bóg złączył, niechaj człowiek nie rozłącza." (Mat. 19, 6.)

264. Co mówi Pan Jezus o rozłączenie małżonków?

Pan Jezus mówi: „Ktoby żonę swoją oddalił, a inną by poślubił, ten cudzołoży, a ktoby poślubił oddaloną przez męża, ten cudzołoży." (Łuk. 16, 18.)

Dla ważnych przyczyn mogą wprawdzie dostać małżonkowie pozwolenie na oddzielne życie, pozostają oni atoli prawowitymi małżonkami, i nie wolno im zawierać ponownych związków małżeńskich za życia drugiego małżonka.

Gdy sąd świecki małżonkom chrześcijańskim rozwód daje i rozwiedzionym pozwala, iż mogą na nowo się żenić, to niema to wobec Boga i Kościoła wcale a wcale żadnej ważności.

265. Do czego zobowiązani są małżonkowie?

Małżonkowie zobowiązani są
1. **żyć z sobą w miłości i wierności,**
2. **wychowywać dzieci swoje dla Boga i sposobić je na zdatnych ludzi w późniejszem życiu.**

Małżonkowie stają się tem szczęśliwszymi, im czyściej się sprawowali jako narzeczeni.

Dużo ludzi młodych psuje sobie szczęście przyszłe przez to, iż przedwcześnie zawierają znajomości z sobą, że lekkomyślnie się zaręczają i że jako narzeczeni serce ciężkimi grzechami kalają.

Kościół we swojej roztropności wydał o małżeństwie przepisy. Niektóre z tych przepisów oparte są o prawo Boże.

To, co według prawa kościelnego zawieraniu małżeństwa stoi na przeszkodzie, nazywamy przeszkodą małżeńską.

266. Co za przeszkody małżeńskie zajść mogą?

Zajść mogą takie przeszkody, które niedozwalają na zawarcie małżeństwa, i też takie, które je unieważniają.

Niedozwolone jest małżeństwo, gdy np. zachodzi różnica wyznania chrześcijańskiego.

Nieważne jest małżeństwo np. między bliskimi krewnymi, między katolikami i takimi, co chrztu nie mają (poganami, żydami).

Małżeństwo zawierać trzeba przed kapłanem katolickim, inaczej byłoby nieważne. Kto przed duchownym niekatolickim małżeństwo zawiera, albo kto dzieci swoje w błędnej wierze wychowywać daje, wpada ponadto w klątwę kościelną. — Z niektórych przeszkód małżeńskich może Kościół wyjątkowo zwolnić, gdy ważne zajdą przyczyny.

Małżeństwa mieszane są to małżeństwa zawierane przez chrześcijan katolickich z chrześcijanami niekatolickimi.

267. Czemu Kościół zakazuje małżeństw mięszanych?

Kościół zakazuje małżeństw mięszanych, ponieważ niemal zawsze są one nieszczęściem tak dla małżonków jak dla dzieci.

Tacy małżonkowie niezgodni są z sobą w rzeczy najważniejszej, w religji. Część katolicka naraża się na utratę wiary albo na zobojętnienie dla niej. Innowiercy są nieraz tego zdania, że małżeństwo można rozwiązać i nowe nawiązać.

Wychowanie dzieci w mieszanych małżeństwach jest rzadko szczerze katolickiem. Często one popadają w błędną wiarę lub wcale w niewiarę.

Jeżeli Kościół na zawarcie małżeństwa mieszanego wyjątkowo zezwoli, to muszą narzeczeni poprzednio święcie przyrzec, że ślubować się będą po katolicku i że dzieciom wszystkim dadzą katolickie wychowanie.

Zawieranie małżeństwa (ślub).

1. Kościół życzy sobie, aby ślub był połączony ze Mszą świętą. Młodzi państwo przystępują przede Mszą ku ołtarzowi. Kapłan się pyta najprzód młodego pona a potem i młodej pani, czy się chcą pobrać. Ci oświadczają przed kapłanem, że się chcą pobrać, i zawierają przez to małżeństwo.

2. Obrzędy przy ślubie są w rozmaitych stronach rozmaite.

3. We Mszy za nowożeńców udziela kapłan po Pater noster uroczystego błogosławieństwa młodemu państwu. Na końcu Mszy świętej, jeszcze przed pobłogosławieniem ludu, prosi kapłan Boga o opiekę dla nowożeńców.

Najśliczniejczym wzorem rodziny chrześcijańskiej jest domek w Nazarecie Tam widzą ojciec, matka, dzieci, jak się sprawować mają. (Związek chrześcijańskiej Rodziny.)

„Małżeństwo jest wielkim sakramentem.“ (Ef. 5, 32.)

O sakramentaljach.

Są jeszcze rzeczy i obrzędy w Kościele, podobne do sakramentów np. poświęcenie Kościoła. Nazywany je sakramentaljami.

Bardzo się one atoli różnią od sakramentów: sakramenta ustanowione są przez Pana Jezusa, sakramentalja przez Kościół, sakramenta udzielają łask uświęcających i pomagających, sakramentalja dawają jeno łaski pomagające, sakramenta działają mocą, przez Boga w nie włożoną, sakramentalja skutkiem modłów i błogosławień przez Kościół uczynionych.

Najgłówniejszemi sakramentaljami to błogosławienie i poświęcanie spełniane przez Kościół. Też i niektóre rzeczy poświęcone (np. wodę święconą) nazywamy sakramentaljami.

W błogosławieniu uprasza Kościół błogosławieństwo Boże osobom i rzeczom. Tak Kościół błogosławi wiernych na nabożeństwie, błogosławi chorych, błogosławi matki, błogosławi pątników i t. d. Błogosławi bydlęta i polne plony. Błogosławi rzeczy, służące do zwykłego użytku, jak suknie, potrawy, domy, mosty, koleje i t. d.

W poświęcaniu święci Kościół osoby i rzeczy przeznaczone do służby Bożej. Szczególniejszą godność dostają te rzeczy, które się chrzyżmem poświęca: kościoły, ołtarze, kielichy, dzwony. — Dalej poświęca Kościół: kaplice, cmentarze, szaty i narzędzia służące do nabożeństwa. — W ciągu roku kościelnego święci się: w Matkę Boską Gromniczną gromnice (podczas gromów niemi świecą i konającym ją w rękę dają), w Palmową Niedzielę palmy, w Wielką Sobotę ogień, świecę Wielkanocną i wodę do chrztu.

Dla użytku wiernych święci się różańce, krzyże, medaliki, skaplerze.

Wody święconej używa się na to, aby nas Bóg błogosławił i od złego na ciele i duszy zachował.

Poświęcając i błogosławiąc Kościół żegna, czyli czyni znak krzyża.

Święte przeżegnanie ma wielką moc do odegnania złego ducha oraz do odebrania z Niebios błogosławieństwa.

I tacy, którzy nie są kapłanami, mogą żegnając błogosławić.

Błogosławią tak rodzice swoje dzieci, to też jest zwyczajem chrześcijańskim, iż się robi znak krzyża na coś np. na chléb, gdy się go kroić zaczyna. — Przedewszystkiem samych siebie żegnać mamy znakiem krzyża, zwłaszcza wieczorem, gdy spać idziemy, i rano, gdy wstajemy. Biorąc wody święconej, możemy stosownie rzeknąć: „Niech mię błogosławi wszech-

mogący Bóg Ojciec, Syn i Duch Święty!" albo też, zwłaszcza gdy wstępujemy do Kościoła: „Omyj mię z mej nieprawości a z grzéchu mego oczyść mię!" (Ps. 50, 4.)

268. Co zazwyczaj uprasza nam Kościół błogosławiąc lub poświęcając?

Błogosławiąc lub poświęcając uprasza nam Kościół zazwyczaj dobro duszy i ciała i opiekę Bożą wobec złego ducha.

269. Jaki użytek robić mamy z rzeczy poświęconych?

Z rzeczy poświęconych robić mamy użytek pobożny lecz nie zabobonny, i mieć je mamy w czci.

Im pobożniej używamy rzeczy poświęconych, tem więcej mamy z nich błogosławieństwa. Zabobonnem byłoby spodziewać się po sakramentaljach tego a tego skutku pewnego, zwłaszcza w rzeczach doczesnych.

O modlitwie.

Bardzo też ważnym środkiem do nabywania łask jest modlitwa.

270. Co to jest modlić się?

Modlić się jest to mowić mile i pokornie z Bogiem (lub ze Świętymi).

Modlitwą chwalimy Boga, lub Mu dziękujemy, lub Go błagamy o co. Stąd nazwy: pochwalna, dziękczynna, błagalna modlitwa.

Wspaniałą modlitwą pochwalną jest: „Chwała Ojcu . . ." albo pieśń: „Ciebie Boże wielbimy." — Znakomitą modlitwą dziękczynną jest prefacja we Mszy świetej. — Najlepszą modlitwą błagalną jest Ojczenasz.

Modlić się możemy samą jeno myślą (myślna modlitwa), albo myślą i ustami (ustna modlitwa); modlić się samemi jeno ustami jest to daremne kłapanie.

Myślną modlitwą jest rozmyślanie np. nad żywotem i męką Pana Jezusa, nad ostatecznemi rzeczami człowieka, lub nad inną jaką prawdą wiary świętej, wzruszamy się przytem w duchu i zbawienne sobie czynimy postanowienia.

271. Czemu trzeba się modlić?

Trzeba się modlić,
1. **bo Bóg tak nakazał;**
2. **bo bez modlitwy nie otrzymamy łask potrzebnych do zbawienia.**

Do 2. Chrystus mówi: „Proście, a będzie wam dano; szukajcie, a znajdziecie; pukajcie, a będzie wam otworzono!" (Łuk. 11, 9.) Musi tedy prosić, szukać, pukać, kto chce dostąpić łask potrzebnych.

Św. Alfons Liguori pisze: „Wszyscy Święci w Niebie stali się świętymi przez modlitwę, wszyscy potępieńcy poszli na zatracenie, bo się nie modlili."

272. Jakie są główne skutki modlitwy?

1. **Modlitwa wzmacnia przeciwko złemu a do dobrego sił dodaje;**
2. **przynosi pociechę w cierpieniu a pomoc w potrzebie;**
3. **podnosi umysł ku Bogu i wyjednywa nam łaskę wytrwałości.**

Szczególniejszą siłę ma modlitwa wspólna. Zbawiciel mówi: „Gdzie dwaj albo trzej są zgromadzeni w Imię Moje, tam jestem między nimi." (Mat. 18, 20.)

273. Jak mamy się modlić?

Mamy się modlić: 1. ze skupieniem, 2. z pokorą i z ufnością, 3. ze zdaniem się na Boga i z wytrwałością.

274. Kiedy modlimy się ze skupieniem?

Modlimy się ze skupieniem, gdy mamy myśli niejako na kupce t. j. gdy myślimy o tem, co Bogu w modlitwie powiadamy, lub czego od Niego pragniemy.

Mamy się wystrzegać dobrowolnych roztargnień, a niedobrowolne mamy od siebie odganiać.

Gdy przyjdą roztargnienia bez naszej winy a my się dobrowolnie przy nich nie zatrzymujemy, to modlitwa nie jest zła. Skarga Boża: „Lud ten czci mię wargami, ale serce ich jest daleko odemnie" (Iz. 29, 13), tyczy się tych, którzy dobrowolnie przy pacierzu myśli rozpuszczają.

Pobożna postawa przy pacierzu dużo się przyczynia do skupienia.

275. Kiedy modlimy się z pokorą?

Modlimy się z pokorą, gdy sobie na myśl przywiedziemy naszą marność wobec Boga i niegodność i całkowitą zawisłość od Niego.

„Modlitwa takiego, który się pokorzy, przenika obłoki. (Ekkli. 35, 21.)

Przykł. celnik we świątyni.

276. Kiedy modlimy się z ufnością?

Modlimy się z ufnością, gdy się mocno spodziewamy, iż Bóg nas wysłucha.

Pan Jezus rzekł: „Zaprawdę, zaprawdę mówię wam, jeśli Ojca Mego w Imię Moje o co poprosicie, da wam." (Jan 16, 23.) „W Imię Jezusa" nie można upraszać czegoś złego.

277. Kiedy modlimy się ze zdaniem się na Boga?

Modlimy się ze zdaniem się na Boga, gdy czas i sposób wysłuchania Bogu poruczamy.

Przykł. Pan Jezus w ogrojcu. Prosić mamy nie tak bardzo o to, by Bóg nam naszą wolę spełnił, jak raczej o to, byśmy Bogu spełnili Jego świętą wolę.

278. Kiedy modlimy się z wytrwałością?

Modlimy się z wytrwałością, gdy nie ustajemy w modłach, choć i nie odrazu Bóg nas wysłuchuje.

Przykł. Niewiasta chananejska, przyjaciel proszący o trzy chleby.

Nie zawsze otrzymujemy, o co prosimy, bo albo źle się modlimy, albo rzecz, o którą prosimy, wyszłaby nam na szkodę, albo prosimy, nie będąc dziećmi Bożemi.

Często jeno się zda, jakoby bez skutku została modlitwa nasza. Kto dobrze się modli tego Bóg, zawsze wysłuchuje, Bóg mu da to, o co prosi, albo da mu co innego, lepszego.

279. Kiedy mamy się modlić?

Mamy się modlić często, szczególnie
1. **rano i w wieczór, przed jedzeniem i po jedzeniu i gdy na „Anioł Pański" dzwonią,**
2. **gdy jesteśmy w Kościele,**
3. **w pokusach, w potrzebach, w niebezpieczeństwach.**

Św. Paweł napomina: „Módlcie się bez ustanku!" (1 Tes. 5, 17.) Czynimy to, gdy ofiarujemy Bogu wszystkie prace, wszystko, co nas boli i wszystko, co nas cieszy (dobra intencja), gdy od czasu do czasu myślą i sercem do Boga się podnosimy strzelistą modlitewką.

Strzelista modlitewka, to modlitewka króciuchna, myślna lub ustna np. „Mój Boże i moje wszystko!", „Panie pomóż!", „dla Ciebie, Boże!"

Opacznem (prewrotnem) byłoby modlić się jeno wtenczas, gdy się jest do tego „usposobionym". Modlić się to powinność względem Boga, względem nas samych i względem bliźnich, powinność szczytna i uszczęśliwiająca!

Kto z Bogiem zacznie, uczyni bacznie!

280. Za kogo mamy się modlić?

Mamy się modlić za wszystkich ludzi, za żyjących i za umarłych, za przyjaciół i za nieprzyjaciół, szczególnie za rodziców, za rodzeństwo, za dobrodziejów, za duchowną i świecką zwierzchność, a też o nawrócenie grzészników.

Modlitwa jest najpiękniejszą jałmużną miłości. Modlitwą potrafi i najbiedniejsze dziecko wyświadczyć drugim dużo dobrodziejstw.

„Kto umie modlić się jak należy, ten umie i żyć jak należy." (Św. Augustyn.)

O modlitwie Pańskiej.

Najznakomitszą modlitwą jest Ojcze nasz (pacierz) czyli modlitwa Pańska:

Ojcze nasz, któryś jest w Niebie,
1. święć się Imię Twoje,
2. przyjdź królestwo Twoje,
3. bądź wola Twoja, jako w Niebie tak i na ziemi!
4. Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj,
5. i odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom,
6. i nie wódź nas na pokuszenie,
7. ale nas zbaw ode złego! Amen.

Nazywamy tę modlitwę modlitwą Pańską, ponieważ Chrystus Pan nas jej nauczył i z Jego nakazu mówić ją mamy. („Pacierz" od słowa „pater", co znaczy „ojcze".)

281. Przez co Ojcze nasz jest najznakomitszą modlitwą?

Ojcze nasz jest najznakomitszą modlitwą przez to,
1. **że Pan Jezus Sam nas jej nauczył i**
2. **że zawiera ona w sobie wszystko, co nam potrzebne jest na życie doczesne i wieczne.**

Kto pacierz dobrze mówi, ten pełni zarazem najpiękniejsze cnoty: „Ojcze nasz, któryś jest w Niebie" (wiara), „Przyjdź królestwo Twoje" (Nadzieja), „święć się Imię Twoje" (Miłość względem Boga), bądź wola Twoja, jako w Niebie tak i na ziemi" (zdanie się na Boga), „odpuść nam nasze winy" (miłość względem siebie), „jako i my odpuszczamy naszym winowajcom" (miłość względem bliźniego), „chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj" (niewymyślanie sobie a ufanie w Bogu), „nie wódź nas na pokuszenie" (wierność), „zbaw nas ode złego" (bojaźń Boża).

282. Z czego składa się Ojcze nasz?

Ojcze nasz składa się ze słów wstępnych i siedmiu próśb.

„Ojcze nasz, któryś jest w Niebie." O Boże, jesteś nam Ojcem, przeto z dziecięcą pokorą i ufnością do Ciebie się zbliżamy, serca ku Tobie podnosząc.

„Święć się Imię Twoje!" Niech nikt Imienia Twego nie znieważa! Niech wszyscy ludzie coraz lepiej Ciebie poznawają, kochają, we czci mają!

„Przyjdź królestwo Twoje!" Niechaj Twój Kościół się rozkrzewia coraz bardziej! (Królestwo Boże w około nas istniejące.) Króluj łaską Twoją w sercach naszych! (Królestwo Boże wewnątrz nas istniejące.) Weź nas wszystkich w Twoje Niebo! (Królestwo Boże nad nami istniejące.)

„Bądź wola Twoja, jako w Niebie tak i na ziemi!" Niechże wszyscy ludzie wypełniają wolę Twoją tak wiernie i starannie, jak Aniołowie i Święci w Niebie!

„Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj!" Daj nam, co dla duszy i dla ciała po wsze dni potrzebujemy!

„Odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom!" Wybacz nam, o Boże, nasze grzéchy, i my wybaczyć chcemy tym, którzy nam obrazę uczynili.

„Nie wódź nas na pokuszenie!" Zachowaj nas od niebezpiecznych pokus, alboż choć łaskami nas zasilaj, byśmy je zwyciężyli!

„Zbaw nas ode złego!" Chroń nas od wszelakiego zła na duszy i na ciele, a najbardziej od grzéchu i wiecznego potępienia!

„Amen". Niech się stanie!

O „Zdrowaś, Marjo".

Zdrowaś, Marjo, łaskiś pełna, Pan z Tobą, błogoławionaś. Ty między niewiastami i błogosławion owoc żywota Twojego, Jezus.

Święta Marjo, Matko Boża, módl się za nami grzésznymi teraz i w godzinie śmierci naszej! Amen.

Modlitwa ta składa się z dwuch części: z pochwąlnej i błagalnej modlitwy.

Modlitwa pochwalna pochodzi od Gąbrjela Archanioła i od świętej Elżbiety. Od pozdrowienia, wyrzeczonego do Marji przez Anioła, nazywa się cała ta modlitwa „Pozdrowieniem Anielskiem". Modlitwę błagalną dołączył Kościół.

283. Czemu dołączamy do modlitwy Pańskiej Pozdrowienie Anielskie?

Dołączamy do modlitwy Pańskiej Pozdrowienie Anielskie, ponieważ Marja jest matką naszą i ponieważ sobie życzymy, aby Ona pacierz nasz u Boga poparła.

„Zdrowaś, Marjo!"

„Łaskiś pełna." — Ileż łask Bóg Ci udzielił od początku Twego życia! Ileż ich nabyłaś Twą zasługą!

„Pan z Tobą". — Jak bliską jesteś Bogu, będąc Matką Syna Bożego, Wybranką Ojca Niebieskiego i Oblubienicą Ducha Świętego!

„Błogosławionaś Ty między niewiastami" (błogosławić = wielbić). — Jak Cię to wielbią wszystkie pokolenia i szczęśliwą nazywają! Żadnej innej niewiasty nie spotkało wielbienie takie. Ale też niema drugiej niewiasty tak godnej jak Ty, wielbienia.

„I błogosławion owoc żywota Twojego, Jezus." — Twój Syn jest Bóg prawdziwy, cześć i chwała Mu na wieki!

„Święta Marjo, Matko Boża, módl się za nami grzésznymi i t. d." — Jakże wiele Ty u Boga możesz! Jakże wiele i nam codzień łask potrzeba, aby się życie nasze Bogu podobało! A już najbardziej weźże nas pod Twą obronę, gdy umierać będziem, wesprzyjże wtedy nas Twem wstawiennictwem!

Trzykroć nam Kościół tak pozdrawiać Matkę Boską każe w „Aniele Pańskim", jeszcze częściej w Różańcu.

„Módlcie się bez ustanku!" (1. Tes. 5, 17.)

O procesjach, o pielgrzymkach czyli pąciach i o bractwach.

284. Na co odbywają się procesje?

Procesje odbywają się na to, abyśmy i na zewnątrz kościoła otwarcie wiarę naszą wyznali i wspólnie Boga uczcili modlitwami pochwalnemi, dziękczynnemi i błagalnemi.

(Procesja w Boże Ciało i w Krzyżowe dni.)

Przykł. Pan Jezus sam w Niedzielę Palmową wszedł uroczystą procesją do Jerozolimy.

285. Czemu Kościół pochwala pącie czyli pielgrzymki?

Kościół pochwala pącie czyli pielgrzymki

1. bo są one od dawien dawna we zwyczaju u chrześcijan,
2. bo przynoszą dużo pożytku, gdy się w należyty sposób je odbywa.

Do 1. Już pierwsi chrześcijanie pątnikowali na miejsca, uświęcone życiem i męką Jezusową tak samo do grobów, gdzie pochowani byli Apostołowie i męczennicy.

Do 2. Pącie czyli pielgrzymki przynoszą wysłuchanie w różnorakich potrzebach, przynoszą łaskę i zasługę w nagrodę za połączone z pącią trudy i mozoły, przynoszą odnowienie w gorliwem spełnianiu codziennych obowiązków.

Godziwe są nasze pącie jeno wtenczas, gdy się na nie udajemy z dobrą intencją, gdy nie zaniedbamy przez nie żadnych ważnych powinności i gdy wszystkiego się strzeżemy, co z pącią nie licuje.

Bóg Sobie obrał pewne miejsca, gdzie w szczególniejszy sposób łaski Swe rozdziela. Na takowe miejsca powiadamy miejsca święte.

286. Czemu Kościół pochwala bractwa?

Kościół pochwala bractwa, bo pobudzają nas one do żarliwszego modlenia się, do chętniejszego spełniania uczynków dobrych i do częściejszego przyjmowania sakramentów świętych.

Takowemi bractwami są: bractwo najświętszego Sakramentu Ołtarza, najświętszego Serca Jezusa, Niepokalanego Serca Marji, dobrej śmierci. — Do bractw podobnemi są inne kościelne związki np. związek świętej Rodziny, związek Dziecięctwa Jezusa, związek Anioła-Stróża, kongregacja Marjańska, związek imienia Franciszka Ksawerego, związek imienia Bonifacego, kościelne związki dla dobroczynności. Członkom tych bractw i związków nadane są przez Kościół liczne odpusty.

Kto nie spełni przepisów bractwa takowego lub związku pobożnego, nie zgrzeszy tem. Ale zarazem też nie zyska różnych łask.

Ceń sobie wszelakie obrzędy i zwyczaje Kościoła. Są one w Kościele tem, czem jest na drzewie kwiecie miłe, owoc zapowiadające. Stały się z mocy Ducha Świętego, ożywiciela Kościoła.

* * *

„Bądź wierny aż do śmierci, a dam ci koronę żywota!“ (Obj. 2, 10.)

Jak się masz urządzić po chrześcijańsku w dzień każdy i przez całe życie?

Oto tak:

1. Po obudzeniu rano zaraz się przeżegnaj i zaofiaruj Bogu dzień nowy! Gdy już czas jest wstać, wstawaj odrazu i ubierz się skromnie. Pamiętaj przytem na obecność Boga! Potem zmów pobożnie i, ile możności, klęczący pacierz poranny! Nie zaniedbuj go nigdy! Od błogosławieństwa Pańskiego wszystko zależy. Odnów sobie przytem za każdą razą twoje przedsięwzięcie co do zwalczania twej wady głównej. — Idź i w dni powszednie na Mszą świętą, jeśli ci to jest możliwe. Lepiej czasu użyć nie można.
2. Spełniaj pilnie i sumiennie powinności stanu twego! Ponawiaj w sobie częściej twoją dobrą intencję, zwłaszcza wtedy, gdy praca jest przykrą i niemiłą, nabędziesz przez to nowej ochoty i pomnożysz zasługę swoją. Chroń się próżniactwa, jest ono początkiem wszelkiego łajdactwa. „Modlitwa i praca u Boga popłaca!“ tak sobie mawiaj!

3. Nie siadaj do stołu, nie pomodliwszy się przedtem! Od Boga mamy wszelki dar dobry. Po jedzeniu nie zapomnij dziękczynienia! A gdy jeść, to jedz skromnie i umiarkowanie!
4. Chrześcijanin ma i do rozrywki prawo, o ile ona jest potrzebna. Ma ci ona dać do twej roboty nowej ochoty. Przestrzegaj miary i w rozrywce. Strzeż się uciech takich, gdzie się obraza Boska dzieje z powodu opuszczenia obowiązków lub z powodu gorszych jeszcze rzeczy! Nie chodź na zabawy niebezpieczne!
5. W obcowaniu z drugimi bądź miły i uprzejmy! Wystrzegaj się mianowicie mów uszczypliwych i obrzydliwych! Język złośliwy śmierć sprawia duszy. Bądź ostróżny: „Gdy się lada komu zwierzysz, wnet się w łeb uderzysz!“
6. Przeciwności i przykrości znoś cierpliwie! „Kogo Bóg miłuje, tego biczuje.“ (Żyd. 12, 6.) Pomyśl, ile to Pan Jezus niewinnie wycierpiał za grzechy twoje. Na Boga się zdawaj! Zobaczysz, że na pożytek wielki ci wyjdą twe utrapienia i chwałę niewymowną w Niebie sobie zasłużysz niemi.
7. Przyjmuj często a godnie sakramenta święte Pokuty i Ołtarza! Miałeś nieszczęście popaść w grzech ciężki, wzbudź żal doskonały i zajdź wnet na spowiedź!
8. Sprawą serca niech ci będzie, zachowywać, jak należy, niedziele i święta! Niech cię nigdy z twojej winy nie brakuje na Mszy świętej! Skwapliwy zrób z tych dni użytek do uświęcania siebie i do spełniania czynów miłosierdzia!
9. Nie opuść nigdy przed spaniem pacierza wieczornego (dodaj rachunek sumienia i skruchę dobrą)! Przy tym rachunku sumienia osobno sobie jeszcze pomyśl o twej wadzie głównej! Jesteś bardzo zmęczony, zmów pacierz krótki, ale pobożny! Rozbierz się w skromności, pokrop się święconą wodą i zasypiaj modląc się lub innemi myślami dobremi się zajmując!

Gdy się modlisz w pokorności,
gdy ujarzmiasz namiętności,
gdy nie pomnisz win bliźniemu,
wtedy żyjesz po Bożemu (czyli tak, jak
chrześcijanin żyć powinien).

„Bóg z wami, a Anioł Boży niech wam w drodze towarzyszy!“ (Tob. 5, 21.)

Wyjaśnienie skróceń używanych przy tekstach z Pisma Świętego.

Agg.	znaczy	Aggeusz prorok.
Dan.	"	Daniel prorok.
Ef.	"	List do Efezów.
Ekkl.	"	Ekklezjastes czyli Kaznodzieja.
Ekkli.	"	Księga Ekklezjastykus czyli Syracha.
Ez.	"	Ezechjel prorok.
Fil.	"	List do Filipensów.
Jak.	"	List św. Jakóba.
Jan	"	Ewangelja św. Jana.
1. Jan.	"	1-y list św. Jana.
Jer.	"	Jeremjasz prorok.
Jon.	"	Jonasz prorok.
Jud.	"	List św. Judy.
Iz.	"	Izajasz prorok.
Kol.	"	List do Kolosan.
Kor.	"	List do Koryntjan.
Król.	"	Księga królewskich dziejów.
Łuk.	"	Ewangelja św. Łukasza.
Mach.	"	Księga Machabejska.
Mądr.	"	Księga Mądrości.
Mal.	"	Malachijasz prorok.
Mar.	"	Ewangelja św. Marka.
Mat.	"	Ewangelja św. Mateusza.
Mojż.	"	Księga Mojżeszowa.
Obj.	"	Objawienie św. Jana.
Piotr.	"	List św. Piotra.
Przyp.	"	Przypowieści Salomoną.
Ps.	"	Psalmy.
Rzym.	"	List do Rzymian.
Tess.	"	List do Tessalończyków.
Tob.	"	Księga Tobijasza.
Tym.	"	List do Tymoteusza.
Tyt.	"	List do Tytusa.
Zach.	"	Zacharjasz prorok.
Żyd.	"	List do Żydów.
1. Mojż	znaczy	1-a księga Mojżeszowa.
2. Kor.	"	2-i list do Koryntjan.
1, 2.	"	rozdział 1-y, wiersz 2-i.
1, 2. 3.	"	rozdział 1-y, wiersz 2-i i 3-i.
N. T.	"	Nowy Testament.

Modlitwy (Pacierze).

Przeżegnanie się.

W Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego. Amen.

Ojcze nasz (Modlitwa Pańska).

Ojcze nasz, któryś jest w Niebie, święć się Imię Twoje, przyjdź Królestwo Twoje, bądź wola Twoja, jako w Niebie, tak i na ziemi! Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj, i odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom, i nie wódź nas na pokuszenie, ale nas zbaw ode złego! Amen.

Zdrowaś, Marjo (Pozdrowienie Anielskie).

Zdrowaś, Marjo, łaskiś pełna, Pan z Tobą, błogosławionaś Ty między niewiastami i błogosławion owoc żywota Twojego, Jezus. Święta Marjo, Matko Boża, módl się za nami, grzesznymi, teraz i w godzinę śmierci naszej! Amen.

Wierzę w Boga (Skład Apostolski).

Wierzę w Boga, Ojca wszechmogącego, Stworzyciela Nieba i ziemi, i w Jezusa Chrystusa, Syna Jego jedynego, Pana naszego, który się począł z Ducha Świętego, narodził się z Marji Panny, umęczon pod Ponckim Piłatem, ukrzyżowan, umarł i pogrzebion, zstąpił do piekieł, trzeciego dnia zmartwych-wstał, wstąpił na niebiosa, siedzi na prawicy Boga, Ojca wszechmogącego, stamtąd przyjdzie sądzić żywych i umarłych. Wierzę w Ducha Świętego, święty Kościół katolicki, Świętych obcowanie, grzechów odpuszczenie, ciała zmartwychwstanie i żywot wieczny. Amen.

Trzy cnoty Boskie.

Wiara. O mój Panie Boże! Wierzę we wszystko, coś objawił i przez Twój Kościół święty, do wierzenia nam podajesz, boś Ty Bóg prawdziwy. Pomnażaj, Boże, moją wiarę!

Nadzieja. O mój Panie Boże! Spodziewam się, iż mi grzechy me odpuścisz, łaską Swoją mnie obdarzysz, a kiedyś

w Niebie wiecznie uszczęśliwisz, boś Ty, o dobry, wierny Boże, wszystko to obiecał. Umacniaj Boże, mą nadzieję!

Miłość. O mój Panie Boże! Miłuję Cię całem sercem i nadewszystko, boś Ty Bóg jest, niezmiernie dobry. Z miłości, jaką mam ku Tobie, miłuję i bliźniego mojego tak, jak siebie samego (samą). Rozpalaj Boże, miłość moją!

Żal za grzechy i Przedsięwzięcie poprawy.

O mój Panie Boże, ubolewam w duszy nad wszystkimi grzechami, jakich się kiedykolwiek dopuściłem (am), bo Ty, o Sędzio sprawiedliwy, za złe karzesz, bądź docześnie bądź wiecznie; ubolewam i dlatego, iż byłem (byłam) Tobie, mój najżyczliwszy dobroczyńco, tak niewdzięczny (a); a najbardziej ubolewam z tej przyczyny, żem Ciebie, dobro moje nieskończone, obraził (a). Stanowię sobie mocno, że nie chcę odtąd grzeszyć; chcę życie swe poprawić. Racz mi, Jezu, coś krzyżową umarł za mnie śmiercią, łaską Twą pomagać do wykonania tego przedsięwzięcia! Amen.

Na „Anioł Pański".

1. Anioł Pański zwiastował Pannie Marji, i poczęła z Ducha Świętego. Zdrowaś Marjo, i t. d.
2. Oto, jam służebnica Pańska, niech mi się stanie według słowa twego. Zdrowaś Marjo, i t. d.
3. A Słowo stało się ciałem i mieszkało między nami. Zdrowaś Marjo i t. d.

V. Módl się za nami, święta Boża Rodzicielko!
R. Abyśmy się stali godnymi obietnic Pana Chrystusowych.

Módlmy się. Racz, Panie, wlać Twą łaskę w serca nasze, abyśmy, pouczeni o Wcieleniu Chrystusa, Syna Twego, Anielskiem Zwiastowaniem, doszli, dla okrutnej Męki Jego, do chwały Zmartwychwstania. Przez tegoż Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Zmarłym na pocieszenie:

Ojcze nasz i t. d. Zdrowaś i t. d.

Racz, Panie, duszom wiernych zmarłych dać wieczny odpoczynek! A światłość wiekuista niech im świeci! Niech odpoczywają w pokoju! Amen.

Od Wielkiej Soboty aż do soboty po Zielonych Świątkach włącznie, mówimy stojący nie „Anioł Pański" lecz następującą antyfonę:

Królowo Niebieska, wesel się, alleluja!
Bo Ten, któregoś nosić godną była, alleluja!

Zmartwychpowstał, jak powiedział, alleluja!
Proś za nas Boga, alleluja!

V. Wesel się i raduj, Panno Marjo, alleluja!
R. Bo zmartwychwstał Pan prawdziwie, alleluja!

Módlmy się. Raczyłeś, Boże, rozweselić świat przez Zmartwychwstanie Syna Twego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Daj, prosimy, byśmy przez Marję Pannę, Rodzicielkę Jego, szczęśliwości w życiu wiecznem dostąpili. Przez tegoż Chrystusa Pana naszego. Amen.

Różaniec.

Wstęp. Wierzę w Boga i t. d.
Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi Świętemu; jako było na początku, i teraz i zawsze i na wieki wieków. Amen.
Ojcze nas i t. d.
Zdrowaś i t. d. Który niechaj wiarę w nas pomnażać raczy.
Zdrowaś i t. d. Który niech nadzieję w nas umacniać raczy.
Zdrowaś i t. d. Który niechaj miłość w nas rozpalać raczy.
Chwała Ojcu i t. d.

I. Tajemnice radosne.

1. Któregoś, o Panno, z Ducha Świętego poczęła.
2. Któregoś, o Panno, do Elżbiety niosła.
3. Któregoś, o Panno, porodziła.
4. Któregoś, o Panno, w kościele ofiarowała.
5. Któregoś, o Panno, w kościele znalazła.

II. Tajemnice bolesne.

1. Który za nas krwią się pocił.
2. Który za nas był ubiczowany.
3. Który za nas cierniem był ukoronowany.
4. Który za nas ciężki krzyż nosił.
5. Który za nas był ukrzyżowany.

III. Tajemnice chwalebne.

1. Który zmartwychpowstał.
2. Który do Nieba wstąpił.

w Niebie wiecznie uszczęśliwisz, boś Ty, o dobry, wierny Boże, wszystko to obiecał. Umacniaj Boże, mą nadzieję!

Miłość. O mój Panie Boże! Miłuję Cię całem sercem i nadewszystko, boś Ty Bóg jest, niezmiernie dobry. Z miłości, jaką mam ku Tobie, miłuję i bliźniego mojego tak, jak siebie samego (samą). Rozpalaj Boże, miłość moją!

Żal za grzechy i Przedsięwzięcie poprawy.

O mój Panie Boże, ubolewam w duszy nad wszystkimi grzechami, jakich się kiedykolwiek dopuściłem (am), bo Ty, o Sędzio sprawiedliwy, za złe karzesz, bądź docześnie bądź wiecznie, ubolewam i dlatego, iż byłem (byłam) Tobie, mój najżyczliwszy dobroczyńco, tak niewdzięczny (a), a najbardziej ubolewam z tej przyczyny, żem Ciebie, dobro moje nieskończone, obraził (a). Stanowię sobie mocno, że nie chcę odtąd grzeszyć, chcę życie swe poprawić. Racz mi, Jezu, coś krzyżową umarł za mnie śmiercią, łaską Twą pomagać do wykonania tego przedsięwzięcia! Amen.

Na „Anioł Pański".

1. Anioł Pański zwiastował Pannie Marji, i poczęła z Ducha Świętego. Zdrowaś Marjo, i t. d.
2. Oto, jam służebnica Pańska, niech mi się stanie według słowa twego. Zdrowaś Marjo, i t. d.
3. A Słowo stało się ciałem i mieszkało między nami. Zdrowaś Marjo i t. d.

V. Módl się za nami, święta Boża Rodzicielko!
R. Abyśmy się stali godnymi obietnic Pana Chrystusowych.

Módlmy się. Racz, Panie, wlać Twą łaskę w serca nasze, abyśmy, pouczeni o Wcieleniu Chrystusa, Syna Twego, Anielskiem Zwiastowaniem, doszli, dla okrutnej Męki Jego, do chwały Zmartwychwstania. Przez tegoż Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Zmarłym na pocieszenie:

Ojcze nasz i t. d. Zdrowaś i t. d.

Racz, Panie, duszom wiernych zmarłych dać wieczny odpoczynek! A światłość wiekuista niech im świeci! Niech odpoczywają w pokoju! Amen.

Od Wielkiej Soboty aż do soboty po Zielonych Świątkach włącznie, mówimy stojący nie „Anioł Pański" lecz następującą antyfonę:

Królowo Niebieska, wesel się, alleluja!
Bo Ten, któregoś nosić godną była, alleluja!

Zmartwychpowstał, jak powiedział, alleluja!
Proś za nas Boga, alleluja!

V. Wesel się i raduj, Panno Marjo, alleluja!
R. Bo zmartwychwstał Pan prawdziwie, alleluja!

Módlmy się. Raczyłeś, Boże, rozweselić świat przez Zmartwychwstanie Syna Twego, Jezusa Chrystusa, Pana naszego. Daj, prosimy, byśmy przez Marję Pannę, Rodzicielkę Jego, szczęśliwości w życiu wiecznem dostąpili. Przez tegoż Chrystusa Pana naszego. Amen.

Różaniec.

Wstęp. Wierzę w Boga i t. d.
Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi Świętemu, jako było na początku, i teraz i zawsze i na wieki wieków. Amen.
Ojcze nas i t. d.
Zdrowaś i t. d. Który niechaj wiarę w nas pomnażać raczy.
Zdrowaś i t. d. Który niech nadzieję w nas umacniać raczy.
Zdrowaś i t. d. Który niechaj miłość w nas rozpalać raczy.
Chwała Ojcu i t. d.

I. Tajemnice radosne.

1. Któregoś, o Panno, z Ducha Świętego poczęła.
2. Któregoś, o Panno, do Elżbiety niosła.
3. Któregoś, o Panno, porodziła.
4. Któregoś, o Panno, w kościele ofiarowała.
5. Któregoś, o Panno, w kościele znalazła.

II. Tajemnice bolesne.

1. Który za nas krwią się pocił.
2. Który za nas był ubiczowany.
3. Który za nas cierniem był ukoronowany.
4. Który za nas ciężki krzyż nosił.
5. Który za nas był ukrzyżowany.

III. Tajemnice chwalebne.

1. Który zmartwychpowstał.
2. Który do Nieba wstąpił.

3. Który nam Ducha Świętego zesłał.
4. Który Ciebie, o Panno, wziął do Nieba.
5. Który Ciebie, o Panno, w Niebie ukoronował.

Salve Regina.

Bądź pozdrowiona, Królowo, Matko Miłosierdzia, żywocie, słodkości i nadziejo nasza, bądź pozdrowiona! Do Ciebie wołamy wygnańcy, dzieci Ewy, do Ciebie wzdychamy, łkając i płacząc, na tym łez padole. Ejże, Orędowniczko nasza, obróć ku nam oczy Twoje one miłosierne i pokaż nam po tem wygnaniu błogosławiony owoc żywota Twojego, Jezusa. O litościwa, o miłościwa, o słodka Panno Marjo!

Memorare (Pomnij).

Pomnij, o najmiłościwsza Panno Marjo, że jeszcze nigdy nie słyszano, ażeby kto, uciekając się do Ciebie, wzywając Twej pomocy, prosząc Ciebie o przyczynę, miał być przez Ciebie opuszczonym. Tą nadzieją ożywiony (ożywiona) chronię się u Ciebie, o Matko, Panno nad pannami. Przychodzę ku Tobie, biegnę do Ciebie, stawam przed Tobą jako człowiek grzeszny, drżąc i wzdychając. O Matko Słowa przedwiecznego, racz przyjąć słowa moje i wysłuchać mię łaskawie! Amen.

Modlitwa do Marji przeciwko pokusom.

Zdrowaś Marjo i t. d.

O Pani moja, o Matko moja! Powierzam się Tobie cały (cała), a na dowód, żem cały (cala) Tobie jest oddany(a), ofiaruję Tobie dzisiaj oczy moje, uszy moje, usta moje, serce moje, i całego siebie (całą siebie). Gdyż więc Twoim (Twoją) jestem, o Matko, racz mię ochraniać, racz mię obraniać jako własność Swoją.

Modlitwa przed nauką.

Przyjdź, Duchu Święty, napełń serca Twoich wiernych i zapal w nich miłości Twojej ogień!

V. Ześlij Ducha Twego a nastanie życie nowe.
R. I odnowisz wygląd ziemi.

Módlmy się. O Boże, oświecając Duchem Świętym dusze wiernych, byłeś im nauczycielem. Daj, byśmy w tymże Duchu

to, co dobre, poznawali i pociech Jego zawsze doznawali. Przez Chrystusa Pana naszego. Amen.

Modlitwa po nauce.

Najdobrotliwszy Boże! Dzięki Ci składamy za naukę otrzymaną z łaski Twojej. Prosimy Cię, racz sprawić byśmy te prawdy Wiary świętej w sercu zachowali a w życiu wypełniali i przez to się dostali do wiecznej szczęśliwości. Amen.

Modlitwa poranna.

O Boże, dziękuję Ci pokornie, żeś mię tej nocy tak łaskawie od nieszczęścia i od nagłej śmierci zachować raczył. Wspomagaj mię, bym żadnym grzechem nie zasmucał (a) oblicza Twego, daj, bym dzień ten, któryś mi udzielił, przeżył (a) świątobliwie.

Myśli, słowa i uczynki moje ofiaruję Tobie, na Twoją cześć, na dziękczynienie za łaski wszystkie oraz dobrodziejstwa, i na zadośćuczynienie za me grzechy.

Racz przyjąć wszystkie modły, wszystkie Msze i wszystkie dobre sprawy, które się na całym świecie wśród chrześcijan dzieją, a racz udzielić mi odpusty, jakie dzisiaj zyskać mogę.

Wierzę w Ciebie, o mój Boże,
W Tobie wszelkie me ufanie,
Ile serce kochać może,
Tyle kocham Cię, o Panie,
Kocham także i bliźniego,
Wszak to Twoje przykazanie,
A comkolwiek czynił złego,
Przyrzekam pokutowanie.
W życiu, w śmierci jestem Twoim —
A Ty, Jezu, bądź Ty moim.

Słodkie Serce Jezusa, bądź moją miłością!
Słodkie Serce Marji, bądź moim ratunkiem!

O Pani moja, Matko moja, pomnij, żem jest Twoim (Twoją). Ochraniaj mnie, obraniaj mnie, jako własność Swoją!

Józefie święty, co dajesz przykład i obronę, czcicielom Serca Jezusowego, módl się za nami.

Aniele-Stróżu mój,
Ty zawsze przy mnie stój,
Jako we dnie tak i w nocy
Bądź mi zawsze ku pomocy.

Ojcze nasz i t. d. Zdrowaś i t. d. Wierzę w Boga i t. d.

Przy kropieniu się święconą wodą.

Niech mię błogosławi wszechmogący i miłościwy Bóg † Ojciec i Syn i Duch Święty. Amen.

Modlitwa wieczorna.

Dziękuję Ci, o dobry Boże, za wszystkie łaski i dobrodziejstwa, jakieś mi wyświadczył na duszy i na ciele w dniu dzisiejszym, racz z miłosierdzia Twego zachować mię tej nocy od pokus złego ducha, jak i od nagłej, niespodziewanej śmierci i od zła wszelkiego. Amen.

(Tu przypomnij sobie grzechy, któreś może w ciągu dnia popełnił, potem wzbudź za nie żal i skruchę.)

O mój Panie Boże, ubolewam i t. d. (str. 112).

Pod Twoją obronę uciekamy się, święta Boża Rodzicielko, przyjm błagania nasze w potrzebach naszych, od wszelkich złych przygód racz nas zawsze wybawiać, o Panno chwalebna i błogosławiona, o Pani nasza, Pośredniczko nasza, Orędowniczko nasza. Z Synem Twoim nas pojednaj, Synowi Twemu nas polecaj, Synowi Twemu nas oddawaj!

Jezu, Marjo i Józefie święty, Wam oddaję serce me i duszę moją! Jezu, Marjo i Józefie święty, bądźcie ze mną przy skonaniu! Jezu, Marjo i Józefie święty, niech kiedyś przy Was pojednany (a) z Bogiem, oddam ducha mego!

Aniele-Stróżu moj,
Ty zawsze przy mnie stój,
Jako we dnie, tak i w nocy
Bądź mi zawsze ku pomocy. Amen.

W Imię Zbawiciela mego ukrzyżowanego spać się kładę. Niech mię On zachować raczy teraz i zawsze, i do Siebie niech mię weźmie na żywot wieczny. Amen.

Przy kropieniu się święconą wodą.

Niech mię błogosławi wszechmogący i miłościwy Bóg † Ojciec i Syn i Duch Święty. Amen.

Krótsza modlitwa poranna.

Boże Ojcze, cześć bez miary
Niech Ci będzie za Twe dary,
Za opiekę Twą w tej nocy,
Za ochronę od złej mocy.
Ustrzeż mię i dziś od złego
A daj chęci do dobrego,
Myśli, słowa, sprawy moje
Składam, Boże, w ręce Twoje,
Mój Aniele-Przyjacielu,
Prowadź mię do mego celu,
O Maryjo, Matko droga,
Spraw, bym ujrzał kiedyś Boga.

Krótsza modlitwa wieczorna.

Dzięki Ci, o Królu chwały,
Za przebyty dzionek cały,
Za Twą dobroć, za dar wszelki,
Bądź pochwalon, Boże wielki,
Jeślim w czem zawinił, Panie,
Proszę o Twe darowanie.
Niech Twój Anioł przy mnie stanie,
Abym miał spokojne spanie.
O Maryjo, ma otucha,
Broń, mnie, broń od złego ducha!
A Ty święty mój Patronie
Za mną proś przy Boskim tronie!

Modlitwa za rodziców.

Do Ciebie, Boże, rączki podnoszę,
Za tatę i mamę gorąco proszę:
Daj im na duszy jak i na ciele
Łask Twych niebieskich i ziemskich wiele,
Obdarz ich zdrowiem i błogosławieństwem,
Strzeż przed wszelakiem niebezpieczeństwem,
Daj, by też ze mnie pociechę mieli
I posłuszeństwo we mnie widzieli.

Komunja duchowna.

Duszo Chrystusowa, uświęcaj mię!
Ciało Chrystusowe, uzdrawiaj mię!
Krwi Chrystusowa, napawaj mię!
Wodo z boku Chrystusowego, omywaj mię!
Męko Chrystusowa, umacniaj mię!
O dobry Jezu, wysłuchaj mię!
W ranach Twoich schowaj mię!
Rozłączyć od Ciebie nie daj mię!
Od wroga złego obraniaj mię!
W godzinie mej śmierci zawołaj mię!
I każ mi przyjść do Ciebie,
Bym ze Świętymi w Niebie
Na wieki wielbił Ciebie. Amen.

Modlitwy stołowe.

Przed jedzeniem. Oczy wszystkich wyglądają Ciebie, Panie, a Ty im dajesz pożywienie we swoim czasie, otwierasz dłoń i darzysz Swem błogosławieństwem stworzenie wszelkie. Ojcze nasz i t. d. Zdrowaś i t. d.

Bogosław, Panie, nas i te Twoje dary, które nam szczodrobliwość Twoja na pożywienie daje. Przez Chrystusa, Pana naszego. Amen.

Po jedzeniu. Dzięki Ci składamy, wszechmogący Boże, za wszystkie Twoje dobrodziejstwa, który żyjesz i królujesz na wieki wieków. Amen. Ojcze nasz i t. d. Zdrowaś i t. d.

Racz Panie wszystkim, którzy dla Imienia Twego nam dobrze czynią, wynagrodzić życiem wiecznem. Amen. A dusze wiernych zmarłych przez miłosierdzie Boże niech odpoczywają w pokoju! Amen.

Sposobienie się dzieci na św. Spowiedź.

Przed św. Spowiedzią.

Mój drogi Boże, najukochańszy Ojcze! Patrz na mnie, grzeszne dziecię! Skruszony (a) przychodzę i pragnę wyspowiadać się z grzechów moich, abyś mi je znowu odpuścił. Chciałbym (chciałabym) się dobrze wyspowiadać. Trzeba mi na to pomocy Twojej. Przeto proszę, ześlij w serce moje Ducha Twego Świętego!

Przyjdź Duchu Święty, oświeć mój rozum, abym grzechy swoje dobrze poznał (a). Wzrusz moje serce, abym dobrze za grzechy żałował (a), szczerze się spowiadał (a) i prawdziwie się poprawił (a)!

Ojcze nasz. Zdrowaś Marjo.

Rachunek sumienia.

Zastanów się teraz oraz zapytaj: Kiedy była ostatnia moja spowiedź? Czy była ona ważną? Czym może naumyślnie ciężki grzech zataił (a)? Czym spełnił (a) zadaną pokutę?

W następujących pytaniach znajdziesz grzechy, jakie się dzieciom zdarzyć mogą; zbadaj się, któreś Ty popełnił (a), bacząc przytem nie jeno na śmiertelne grzechy lecz i na powszednie. Przy śmiertelnych grzechach spamiętaj sobie ich liczbę jakoteż ważne okoliczności grzechu.

Przeciwko pierwszemu przykazaniu Boskiemu.

Czym zaniedbywał (a) przez czas dłuższy swój codzienny pacierz?
Czym dobrowolnie przy pacierzu o czem innem myślał (a)?
Czym powątpiewał (a) o prawdach wiary świętej?
Czym się wstydził (a) mej wiary świętej?
Czym się nie uczył (a) katechizmu?
Czym z mojej winy nie był (a) na nauce religji?
Czym wierzył (a) w gusła, zabobony?
Czym obcował (a) bez potrzeby z ludźmi bezbożnymi?
Czym czytywał (a) pisma, książki bezbożne?
Czym zuchwale grzeszył (a) mówiąc sobie: mogę się z tego zaś wyspowiadać?
Czym na Pana Boga szemrał (a)?

Przeciwko drugiemu przykazaniu Boskiemu.

Czym wymawiał (a) lekkomyślnie imiona święte?
Czym klął (klęła)?

Czym bluźnił Bogu lub bluźnierczo o Bogu, i to dobrowolnie myślał (a)?

Przeciwko trzeciemu przykazaniu Boskiemu.

Czym się w Niedziele lub Święta bez potrzeby ciężką robotą zajmował (a)?
Czym z własnej winy w Niedziele lub Święta opuszczał (a) Mszą świętą?
Czym się bardzo spóźniał (a) na Mszą świętą w Niedziele lub Święta z własnej winy?
Czym był (a) roztrzepany (a) w Kościele?
Czym się niegodziwie sprawował (a) w Kościele?

Przeciwko czwartemu przykazaniu Boskiemu.

Czym był (a) ku rodzicom swoim lub przełożonym niesforny, krnąbrny i mrukliwy (a)?
Czym ich przez to bardzo zmartwił (a)?
Czym się za swoich rodziców wstydził (a)?
Czym swoim rodzicom co złego życzył (a)?
Czym się za swoich rodziców dłuższy czas nie modlił (a)?
Czym był rodzicom lub przełożonym swoim nieposłuszny (a)? W ważnych sprawach?
Czym z niechęcią spełniał (a) ich rozkazy?
Czym się ze starych lub chorych ludzi naśmiewał (a)?

Przeciwko piątemu przykazaniu Boskiemu.

Czym życie swoje niepotrzebnie narażał (a) na niebezpieczeństwo?
Czym osłabiał (a) zdrowie swoje szkodliwemi nawyczkami? [np. paleniem (kurzeniem)?]
Czym był (a) nieumiarkowany (a) w jedzeniu i piciu?
Czym był (a) gniewliwy (a)?
Czym był (a) zawisny (a) czyli zazdrosny (a)?
Czym żywił (a) nienawiść ku drugim i czym się złościł (a) na nich?
Czym życzył (a) komu co złego?
Czym się z kim wadził (a)?
Czym kogo znieważył (a)?
Czym kogo ukrzywdził (a)?
Czym kogo zwiódł (a) do grzechu? Do którego grzechu?
Czym swawolnie dręczył (a) zwierzęta?

Przeciwko szóstemu i dziewiątemu przykazaniu Boskiemu.

Bądź tu jak najszczerszym (ą) ku twemu spowiednikowi i pytaj go o radę, jeśli nie wiesz, czy jest co grzechem.

Czym sam (a) uczynił (a) co nieczystego?
Czym z drugimi uczynił (a) co nieczystego?
Czym dobrowolnie i bez potrzeby patrzał (a) na co nieczystego?
Czym czytał (a) co sprosnego, nieczystego?
Czym rad (a) słuchał (a) co nieczystego?
Czym mówił (a), śpiewał (a) co nieczystego?
Czym pragnął (ęła) widzieć, czynić, co nieczystego?
Czym sobie dobrowolnie myślał (a) co nieczystego?

Przeciwko siódmemu i dziesiątemu przykazaniu Boskiemu.

Czym skudził (a) (maszkiecił (a))?
Czym wziął (wzięła) rodzicom co z pieniędzy? Ile?
Czym drugim co ukradł (a)? Było to wielkiej wartości?
Czym przyjął (przyjęła) rzecz kradzioną?
Czym nie oddał (a) rzeczy znalezionej, choćem wiedział lub łatwo dowiedzieć się było można, komu ona należy?
Czym swawolnie uszkadzał (a) czyje rzeczy? Czy była szkoda wielka?
Czym sobie postanowił (a), że coś chcę porwać?

Przeciwko ósmemu przykazaniu Boskiemu.

Czym łgał (a) (kłamał)? Czym łganiem wyrządził (a) komu wielką szkodę?
Czym nieznane błędy czyjeś bez potrzeby wyjawił (a)?
Czym źle o kimś mówił (a) a nie było prawda? Bardzo źle? Albo czym powiększał (a) czyjeś błędy?

Przeciwko przykazaniom Kościoła.

Czym w zakazane dni jadł (a) świadomie mięso?
Czym zaniedbał (a) przystąpić w czasie wielkanocnym do Stołu Pańskiego?

Przeciwko poszczególnym obowiązkom stanu swego.

Czym naumyślnie był (a) nieuważny (a) podczas nauki?
Czym naumyślnie przeszkadzał (a) w nauce?
Czym się sprzeciwiał (a) ukaraniu?

Czym zadań szkolnych z lenistwa nie załatwił (a)?
Czym nie poszedł (poszła) do szkoły, nie mówiąc nic rodzicom o tem?

Jeśli czujesz na sobie jaki grzech ciężki, który tu nie został wymieniony, to jednak z niego się spowiadaj.

Żal za grzechy i przedsięwzięcie poprawy.

Wzbudź w sobie żal serdeczny za grzechy swoje, przeto przywiédź sobie na pamięć:

1. że grzechami człowiek na się ściąga kary, bądź to w tem, bądź to w drugiem życiu; że jest piekło z okropnemi mękami; że jest i czyściec z wielkiemi boleściami! Jakby ci poszło, gdyby cię zaraz po grzechu Bóg był śmiercią zabrał.

Przeto w skupieniu rzeknij:

O Boże! Za każdy grzech być musi kara. A i ja na nią zasłużył mem grzeszeniem. Byłem nieposłuszny względem Ciebie, obraziłem Cię. Żal mi to bardzo. Chcę odtąd być posłusznem dzieckiem, abym się nie dostał na wieczne potępienie, lecz między Twych wybrańców w Niebie.

2. Wznieś oczy ku krzyżu, zobacz sobie Pana Jezusa, drogiego Zbawiciela twego, z rękoma i nogami gwoździmi przebitemi, z koroną cierniową na głowie, rany na całem ciele, i pomnij, że P. Jezus za ciebie cierpi i umiera. Otóż, i twoje grzechy temu są winny. Czyżbyś nie miał ubolewać nad nimi?

Mów przeto z głębi serca:

O mój drogi Zbawicielu, Jezu Chryste! Oto, u nóg Twoich Twoje grzeszne dziecię! Ach, tyle boleści wycierpiałeś ba, i Twoje życie dałeś, także i za mnie, za moje grzechy! Jak mię to boli, iżem grzeszył (a)! Bym to lepiej nie był grzeszył (a)? O Jezu, zlituj się nademną dla Twojej gorzkiej Męki!

Przyjm, Jezu Panie, podziękowanie za Twe bolesne umieranie. Niech gorzkie Twoje umęczenie mej duszy wyjdzie na zbawienie.

3. Wspomnij sobie liczne i wielkie dobrodziejstwa, jakiemi cię Pan Bóg obsypuje. Jemu zawdzięczasz, iż żyjesz, iż jesteś zdrów, iż masz co jeść i w co się oblec; On ci dał rodziców, On przy boku twoim postawił Anioła świętego, On łaską Swoją sprawił, iż jesteś dzieckiem świętego Kościoła katolickiego. Czyż się tedy godzi obrażać istotę tak doskonałą, jaką jest Bóg, Ojca najmiłościwszego? Czyż nie powinieneś (powinnaś) Go całem sercem kochać?

Przeto rzeknij sobie znowu rozrzewniony (a):

O mój Boże, miłuję Ciebie! Tyś jest Ojcem mym Niebieskim i najlepszym dobroczyńcą. Dobroć Twoja i doskonałość jest nieograniczona. Jakżem mógł(a) zapomnieć o tem i Cię obrażać!

Racz mię znowu przyjąć za Swe dziecko, błagam o to. Będę Cię odtąd miłował (a) nadewszystko, będę unikał (a), wszelakiej sposobności do grzechu, bo nie chcę Cię utracić, Boże. Przedewszystkiem będę unikał wszelkiego niebezpieczeństwa i wszelkiej sposobności do grzechu, abym nie miał nieszczęścia powtórnie popaść w grzech.

Matko Boska, Aniele Stróżu, Patronie święty, proście za mną, uproście mi pomoc do dobrej spowiedzi a potem do pobożnego życia!

Przyjdzie ci czekać, to zmów sobie bolesny Różaniec lub inny jaki pacierz, ale z drugimi nie szepc, zachowaj się spokojnie.

Przystąpiwszy ku słuchatelnicy (spowiednicy), przeżegnaj się pięknie i rzecz:

Ostatnia moja spowiedź była . . . tygodni temu. Z pokorą spowiadam się z grzechów moich.

Wyznawszy swoje grzechy, szczerze i rzetelnie, rzeknij:

Za te i za wszystkie grzechy moje żałuję szczerze, chcę się poprawić i proszę o pokutę i o rozgrzeszenie.

Teraz posłuchaj, co ci kapłan powie i jaką pokutę ci zada, gdy spyta się o co, odpowiédz, namyśliwszy się, szczerze i skromnie. A nie odchodź od słuchatelnicy prędzej, aż kapłan da znak do odejścia bądźto pozdrowieniem katolickiem, bądź w inny sposób.

Modlitwa po spowiedzi świętej.

O miłości i dobroci Boska! Grzechy mi są odpuszczone! Znowu jestem dzieckiem Bożem. Dzięki Ci, o Boże! A na dowód tej wdzięczności mojej przyrzekam Ci, że chcę się chronić grzechu i unikać przyleżytości (sposobności najbliższej). Racz mi pomódz w tem przedsięwzięciu, bym je spełnił (a). Proszę o to przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego, który mię krwią Swą najświętszą odkupił i z grzechów oczyścił. Amen.

Matko Boska, przyczyniaj się zamną, abym został (a) w łasce. Amen.

Teraz odpraw zadaną pokutę.

Do spamiętania.

Przykazanie główne.

„Będziesz miłował Pana, Boga twego, z całego serca twego, i z całej duszy twojej i ze wszystkiej myśli twojej i z całej siły twojej! Jest to największe i pierwsze przykazanie. A drugie jest temu równe: Będziesz miłował bliźniego twojego jak siebie samego!" (Marek 12, 30. 31, Mat. 22, 37—40.)

Przykazanie miłości nieprzyjaciół.

„Miłujcie nieprzyjaciół waszych, czyńcie dobrze tym, którzy was mają w nienawiści, i módlcie się za tych, którzy was prześladują i spotwarzają, abyście byli dziećmi Ojca waszego w Niebiesiech, co każe słońcu wschodzić nad poczciwymi i nad niepoczciwymi!" (Mat. 5, 44. 45.)

Dziesięcioro przykazań Boskich.

„Jam jest Pan, Bóg twój."

1. Nie będziesz miał cudzych bogów przedemną!
2. Nie będziesz brał Imienia Bożego nadaremno!
3. Pamiętaj, abyś dzień święty święcił!
4. Czcij ojca i matkę, aby ci się dobrze powodziło, i abyś długo żył na świecie!
5. Nie będziesz zabijał!
6. Nie będziesz się wdawał w nieczystość!
7. Nie będziesz kradł!
8. Nie będziesz fałszywie świadczał na bliźniego twego!
9. Nie będziesz pożądał żony bliźniego twego!
10. Nie będziesz pożądał mienia bliźniego twego!

Przykazania kościelne.

1. Będziesz zachowywał święta nakazane!
2. Będziesz co niedzielę i święto z nabożnością uczestniczał we Mszy świętej!
3. Będziesz zachowywał nakazane dni postne i abstynencje!
4. Będziesz się spowiadał z grzechów twoich przynajmniej raz na rok!
5. Będziesz przyjmował Komunję świętą przynajmniej raz na rok, i to w czasie wielkanocnym!

Siedem świętych sakramentów.

1. Chrzest, 2. bierzmowanie, 3. przenajświętszy Sakrament Ołtarza, 4. pokuta, 5. ostatnie olejem świętym namaszczenie, 6. kapłaństwo, 7. małżeństwo.

Sześć rzeczy, które każdy wiedzieć i wierzyć powinien.

1. Że jest jeden Bóg w trzech Osobach: Ojciec, Syn i Duch Święty;
2. że Bóg wszystko stworzył, wszystko utrzymuje i wszystkiem rządzi;
3. że dusza człowieka jest nieśmiertelna;
4. ze druga Osoba w Bogu stała się człowiekiem i na krzyżu za nas umarła;
5. że bez łaski Boskiej nikt nie może być zbawionym;
6. że Bóg wszystko sądzić będzie.

Trzy rady ewangeliczne.

Kto chce życie swoje urządzić według onych trzech rad, podanych w Ewangelji świętej, ten zobowiązać się musi:
1. do dobrowolnego ubóstwa,
2. do stałego bezżeństwa i do czystości,
3. do nieustannego posłuszeństwa ku duchownym przełożonym.

Trzy dobre uczynki.

1. Modlitwa. 2. Post. 3. Jałmużna. (Tob. 12. 8.)

Uczynki Miłosierdzia co do ciała i duszy.

Uczynkami Miłosierdzia co do ciała są: nakarmienie zgłodniałych, napojenie spragnionych, przyodzianie nagich, przytulenie podróżnych, oswobodzenie uwięzionych, nawiedzenie chorych, pogrzebanie zmarłych.

Uczynkami Miłosierdzia co do duszy są: napomnienie grzeszących, pouczenie nieświadomych, udzielenie dobrej rady wątpiącym, pocieszenie zasmuconych, poniesienie krzywdy w cierpliwości, chętne odpuszczenie uraz, modlenie się za żywych i umarłych.

Cztery ostateczne rzeczy.

Śmierć, Sąd, Niebo, Piekło.

Jak ci, co do Mszy służą, księdzu odpowiadać mają.

Przed kolektami.

Kapłan. In nomine † Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.	W Imię † Ojca i Syna i Ducha Świętego. Amen.
Introibo ad altare Dei,	Przystąpię do Ołtarza Twego,
Usługujący. Ad Deum, qui laetificat juventutem meam.	O Boże, coś mi jest radością od młodości.
(Ps. 42.) K. Judica me Deus, et discerne causam meam de gente non sancta: ab homine iniquo et doloso erue me.	Rozsądź, Boże, sprawę moję, oddziel o tej zgraji, oswobódź mię od tych bezbożników, tych fałszywców.
Usł. Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti et quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?	W Tobie, Boże, jest moc moja! Czemuś mię odsunął i czemu smutny chodzić muszę, dręczony przez nieprzyjaciela?
K. Emitte lucem tuam et veritatem tuam: ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum et in tabernacula tua.	Przejasny i prześwięty Boże, racz mię prowadzić i zaprowadzić tam na górę świętą, do przybytku Twego.
Usł. Et introibo ad altare Dei: ad Deum, qui laetificat juventutem meam.	Tam pragnę stanąć u Ołtarza Twego, przy Tobie, Boże, coś jest mi radością od młodości.
K. Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus: quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me?	Gędźbą pragnę Cię wysławiać, najukochańszy Boże, cóżeś taka smutna, duszo moja, i zafrasowana?
Usł. Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei et Deus meus.	Miej ufność w Bogu, On mię rozweseli, bo On Bóg mój.
K. Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto,	Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi Świętemu,
Usł. Sicut erat in principio et nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.	Jako było na początku, teraz i zawsze i na wieki wieków. Amen.
K. Introibo ad altare Dei,	Przystąpię do Ołtarza Twego,
Usł. Ad Deum, qui laetificat juventutem meam.	O Boże, coś mi jest radością od młodości.
K. Adjutorium nostrum in nomine Domini,	Pomocą naszą jest Bóg wielki,
Usł. Qui fecit caelum et terram.	Co stworzył Niebo i ziemię.
K. Confiteor . . . . ad Dominum Deum nostrum.	Wyznają Bogu wrzechmogącemu i t. d.
Usł. Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam aeternam.	Niech się zmiłuje nad tobą Bóg wszechmogący, niech grzechy ci odpuści i do wiecznej szczęśliwości niech cię zaprowadzi.
K. Amen.	Amen.

Usł. Confiteor Deo omnipotenti, beatae Mariae semper Virgini, beato Michaeli Archangelo, beato Joanni Baptistae, sanctis Apostolis Petro et Paulo, omnibus Sanctis, et tibi pater: quia peccavi nimis cogitatione, verbo et opere: (bije się po trzykroć w piersi, mówiąc:) mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. Ideo precor beatam Mariam semper Virginem, beatum Michaelem Archangelum, beatum Joannem Baptistam, sanctos Apostolos Petrum et Paulum, omnes Sanctos, et te pater, orare pro me ad Dominum Deum nostrum.

Wyznaję Bogu wszechmogącemu, Marji błogosławionej zawsze czystej Dziewicy, błogosławionemu Michałowi Archaniołowi, błogosławionemu Janowi Chrzcicielowi, świętym Apostołom Piotrowi i Pawłowi, wszystkim Świętym i tobie, ojcze, żem zgrzeszył wiele myślą, słowem i uczynkiem: moja wina, moja wina, moja bardzo wielka to wina. Przeto błagam Marję błogosławioną zawsze czystą dziewicę, błogosławionego Michała Archanioła, błogosławionego Jana Chrzciciela, świętych Apostołów Piotra i Pawła, wszystkich Świętych i ciebie, ojcze, o pomodlenie się za mnie do Pana Boga naszego.

K. Miseratur vestri omnipotens Deus, et dimissis peccatis vestris, perducat vos ad vitam aeternam.

Niech się zmiłuje nad wami Bóg wszechmogący, niech grzechy wam odpuści i do wiecznej szczęśliwości niech was zaprowadzi.

Usł. Amen.

Amen.

K. Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum nostrorum tribuat nobis omnipotens et misericors Dominus.
Usł. Amen.

Darowania, rozgrzeszenia i odpuszczenia grzechów naszych niech nam udzieli Pan wszechmogący i miłosierny.
Amen.

K. Deus tu conversus vivificabis nos.
Usł. Et plebs tua laetabitur in te.
K. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam.
Usł. Et salutare tuum da nobis.
K. Domine exaudi orationem meam.
Usł. Et clamor meus ad te veniat.

O Boże, racz nas znowu uszczęśliwić.
Niech lud Twój w Tobie się weseli.
Rozraduj nas, o Panie, miłosierdziem Twojem,
I obdarz łaską Twoją.
Panie, wysłuchaj mą modlitwę,
A wołanie moje niech do Ciebie przyjdzie.

K. Dominus vobiscum.
Usł. Et cum spiritu tuo.
K. Oremus.

Pan z wami.
I z duchem twoim.
Módlmy się.

Kyrie. — Panie.

K. Kyrie eleison! — Panie, zmiłuj się nad nami!
Usł. Kyrie eleison! — Panie, zmiłuj się nad nami!
K. Kyrie eleison! — Panie, zmiłuj się nad nami!
Usł. Christe eleison! — Chryste, zmiłuj się nad nami!

K. Christe eleison! — Chryste, zmiłuj się nad nami!
Usł. Christe eleison! — Chryste, zmiłuj się nad nami!
K. Kyrie eleison! — Panie, zmiłuj się nad nami!
Usł. Kyrie eleison! — Panie, zmiłuj się nad nami!
K. Kyrie eleison! — Panie, zmiłuj się nad nami!

Przed kolektami.

K. Dominus vobiscum, — Pan z wami,
Usł. Et cum spiritu tuo. — I z duchem twoim.

po nich:

K. Per omnia saecula saeculorum. — Na wieki wieków,
Usł. Amen. — Amen.

Po Epistole czyli Lekcji.

Usł. Deo gratias. — Dzięki Bogu.

Evangelium. — Miła nowina.

K. Dominus vobiscum, — Pan z wami,
Usł. Et cum spiritu tuo. — I z duchem twoim.
K. Sequentia † sancti Evangelii secundum . . . . . — Ustęp z Ewangelii św. według . . . . .
Usł. Gloria tibi, Domine. — Chwała Tobie, Panie!

Po Ewangelji.

Usł. Laus tibi, Christe. — Sława Tobie, Chryste!

Offertorium. — Ofiarowanie.

K. Dominus vobiscum, — Pan z wami,
Usł. Et cum spiritu tuo. — I z duchem twoim.
K. Oremus. — Módlmy się.

Po Ofiarowaniu.

K. Orate fratres, ut meum ac vestrum sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem omnipotentem.

Módlcie się bracia, aby ofiara ta moja i wasza przyjemną się stała u Boga, Ojca wszechmogącego.

Usł. Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis ad laudem et gloriam nominis sui, ad utilitatem quoque nostram, totiusque ecclesiae suae sanctae.
K. Amen.

Pan niech raczy przyjąć ofiarę z rąk twoich na chwałę i cześć Imienia Swego, oraz na pożytek nasz i całego Kościoła Swego świętego.
Amen.

Praefatio.	Prefacja.
K. Per omnia saecula saeculorum.	Na wieki wieków.
Usł. Amen.	Amen.
K. Dominus vobiscum.	Pan z wami.
Usł. Et cum spiritu tuo.	I z duchem twoim.
K. Sursum corda.	Wznieście serca.
Usł. Habemus ad Dominum.	Wzniesione są do Pana.
K. Gratias agamus Domino Deo nostro.	Uwielbmy Pana Boga naszego.
Usł. Dignum et justum est.	Tak się godzi i należy.

Przed Pater Noster.

K. Per omnia saecula saeculorum.	Na wieki wieków.
Usł. Amen.	Amen.

Po Pater noster.

Usł. Sed libera nos a malo.	Ale nas zbaw ode złego.
K. Amen.	Amen.
K. Per omnia saecula saeculorum.	Na wieki wieków.
Usł. Amen.	Amen.
K. Pax † Domini sit † semper vobis†cum,	Pokój Pański niech zawsze będzie z wami.
Usł. Et cum spiritu tuo.	I z tobą.

Po Komunji św.

K. Dominus vobiscum.	Pan z wami.
Usł. Et cum spiritu tuo.	I z duchem twoim.
K. Per omnia saecula saeculorum.	Na wieki wieków.
Usł. Amen.	Amen.
K. Dominus vobiscum.	Pan z wami.
Usł. Et cum spiritu tuo.	I z duchem twoim.
K. Ite, missa est.	Idźcie, Ofiara skończona.
(albo)	(albo)
Benedicamus Domino.	Błogosławmy Panu.
Usł. Deo gratias.	Dzięki Bogu.
(We Mszach żałobnych)	
K. Requiescant in pace.	Niech odpoczywają w pokoju
Usł. Amen.	Amen.

Benedictio.	Błogosławienie.
K. Benedicat vos omnipotens Deus, Pater † et Filius et Spiritus sanctus.	Niech was błogosławi wszechmogący Bóg Ojciec † i Syn i Duch Swięty.
Usł. Amen.	Amen.
K. Dominus vobiscum,	Pan z wami.
Usł. Et cum spiritu tuo.	I z duchem twoim.
K. Initium sancti Evangelii secundum Joannem.	Początek Ewangelji św. według Jana.
Usł. Gloria tibi, Domine.	Chwała Tobie, Panie.

Na końcu ostatniej Ewangelji.

Usł. Deo gratias.	Dzięki Bogu.